2 + 5

گۆڤارێکی وەرزیی ئەدەبی و هونەرییە

زانا خەلیل و باهۆز مستەفا

دەریدەکەن

4

2 + 5

گۆڤارێکی وەرزیی ئەدەبی و هونەرییە

زانا خەلیل و باهۆز مستەفا دەریدەکەن

دیزاینی بەرگ و ناوەوە: شۆڕش غەفووری

ژمارە (چوار)ی بەهاری ٢٠٢٢

تیراژ: ٥٠٠ دانە

هەواڵنامەی کتێب

بۆ ئەم ژمارەیە:

2

٤ ـ ٢٣	زانا خەلیل
٢٤ ـ ٣٩	باهۆز مستەفا

+

5

٤٠ ـ ٥٥	فەرهاد پیرباڵ
٥٦ ـ ٧٥	شێرزاد حەسەن
٧٦ ـ ٩١	ڕزگار شێخانی
٩٢ ـ ١١٣	شۆڕش غەفووری
١١٤ ـ ١٣٠	شێرزاد هەینی

زانا خەلیل

ـ حیکمەتی گەوران
ـ لە پێناو تۆدا
ـ کە گەیشتمە دۆزەخ
ـ ئەوڕۆ، ناخۆشترین ڕۆژی ژیانم
ـ تاتۆ
ـ کۆد
ـ لە فیلمی cast away
ـ گۆرانیی قەلەڕەش لەسەر خۆی
ـ ئـازادیی
ـ ئەو ئەکتەرەی لە پێناو شانۆ خنکا
ـ لە ستایشی کەر
ـ پیاوێکی سەیر

برنارد شۆ:

ئەگەر ژن وردبین بێت، لە گەڕان بە دوای خاسیەتەکانی پیاوێکی گونجاو، ئەوا هەرگیز زەواج ناکات.

حیکمەتی گەوران

لە پێناو تۆدا

کوا ئەو پیاوەی پێیدەگوتی:
لە پێناو تۆدا
زەریا شەق دەکەم؟
هێشتا هەر خەریکی
شەقکردنی زەریایە؛ یا خنکا؟

کوا ئەو پیاوەی پێیدەگوتی:
لە پێناو تۆدا
دژ بە هەموو دنیا دەجەنگم؟
هێشتا هەر دەجەنگێ؟
یا لەو شەڕانەدا کوژرا؟

هەوالنامەی کتێب

کوا ئەو پیاوەی پێیدەگوتی:
لە پێناو تۆدا
هەموو ژنانی دنیا دەسڕمەوە؟
سڕییەوە؟
یا هێشتا هەر لە باوەشی ژنەکەیەتی؟

ژنە سەری بادەدا و دەڵێ:
هیچ حەیوانێکم نەدیتیە لە پیاو درۆزنتر.

کە گەیشتمە دۆزەخ

کە گەیشتمە دۆزەخ
لە صفرەوە دەسپێدەکەم
دەچمە لای ئادەم و لێیدەپرسم:
ئەگەر بە خوات بگوتبا
لە جیاتی حەوا
ژنێکی چینیم بۆ بخولقێنە
ئەو کات نە سێوی دەخوارد و

نە قابیل؛ هابیلی دەکووشت و
نە براکانیش ئاوا یەکتریان زیندەبەچاڵ دەکرد
ژنە چینیەکە مارەکەی دەخوارد نەک سێو
ئێمەش تا ئێستا لە بەهەشت دەماینەوە.

ئەوڕۆ، ناخۆشترین ڕۆژی ژیانم

بەیانی هەستام
بە پێوەبووم، دەکەوتم
دادەنیشتم، دەکەوتم
ڕادەکشام، ڕادەچڵەکیم.

کە بە پێوەبووم خۆم بە دیوار دەگرتەوە
کە دادەنیشتم خۆم بە دەسکی قەنەفە دەگرتەوە
کە ڕادەکشام، ڕادەچڵەکیم.

ماوەیەکە
سەرم کێشەی بۆ درووست کردووم
نە دەیەوێ بە پێوەبم و
نە دەیەوێ دانیشم و
نە دەشیەوێ ڕاکشێم.

هەواڵنامەی کتێب

چوار دکتۆرم گۆڕیوە
هیچیان نازانن بۆچی سەرم
کێشەم بۆ درووست دەکا.

لە سعات شەشی بەیانییەوە تا نۆ و نیو،
تەحەمولی ئەو مەسخەرەیەم کرد
کە بووە سعات _دە_
لە ماڵەوە ڕامکرد و
لە نادییەک دانیشتم
سێ چارێگ عەرەقم خواردەوە
ئێستا کە ئەو شیعرە بە مەستیی دەنووسم
من باشم   من زۆر زۆر باشم.

داپیری بابی
ژنێکی غەجەر بوو
لامل و
ناو سینگی
هەمووی تاتۆ بوو
ئادەم و حەوای لەسەر مەمکی چەپی کێشابوو
نوح و کەشتی، لەسەر مەمکی ڕاستی
خاچیش لەنێوان مەمکەکانی
ئێستایش زوو زوو
داپیری بابی دێتەوە یاد و
لە خۆی دەپرسێ:
ئۆهـ خودایە
ئەوە ژن بوو
یا دەفتەری ڕەسم!؟

تاتۆ

جاك پریڤێر

Jacques Prevert

کـــــــۆد

پاشا: ئەی گاڵتەجارِ بە پێکەنینم بێنە.
گاڵتەجارِ: گەورەم
وەزیری یەکەمت بێ مێشکە
وەزیری دووەمت گەمژەیە
وەزیری سێیەمت گێلە و
وەزیری چوارەمت...
پاشا لە پێکەنیندا دەنگی نامێنێ و
دواتر دەڵێ: بوەستە ئەی گاڵتەجارِ
ڕێگاچارەیەکم پێبڵێ..
گاڵتەجارِ: گەورەم ڕێگاچارە ئەوەیە
کە تۆ مەلیکی بێ مێشکانی.

تۆم هانکس کە لە ڕووداوێکدا تەیارەکەی دەکەوێ و لە دوورگەیەکدا چەندان ساڵ بە تەنیا دەمێنێتەوە، بەرگری دەکا تا لە ژیاندا بمێنێ، وێنەی ڕووخسارێکی لەسەر تۆپێک کێشا و ناوی لێنا _ویلسون_ و کردییە هاوڕێی. بەرگری کرد تا تەسلیم نەبێ، بە خەیاڵی ئەوەی لە کەنارێکیتری دنیا ژنەکەی کە خۆشیدەویست و ژیانی رابردووی چاوەڕێی دەکەن.

ئەو تەخەیولە هۆکارێکی بەهێزبوو تا بەلەمێک درووست بکا و ئۆقیانۆس ببڕێ و بگاتەوە خاکی خۆی و خۆی رزگار بکا و لە مردن بگەڕێتەوە، بەڵام کە گەیشتەوە چی بینی؟

هاوڕێکانی پێیان وابوو ئەو مردووە، ژنەکەی هەندێ بۆی گریابوو، دواتر لە بیری کردبوو، لە نوێوە کەسێکیتری خۆشویستبوو، مێردی پێکردبوو، ئەوی هەر لە بیر نەمابوو. ئەویش لە دوورگە، شەو و رۆژ لەگەڵ وێنەی ژنەکەی دەدوا و لە پێناویدا دەجەنگا تا نەمرێ. کە گەڕاوە شتێکی بینی تەوەقوعی نەدەکرد، کەس بە دوایدا نەگەڕابوو، پێیان وابوو مردووە، پرسەیان بۆ دانابوو، ژیانیش بە بێ ئەو بەردەوامبوو.

_جا مەرج نییە ئەوەی تۆ بە دوایدا دەگەڕێیت بە دواتدا بگەڕێ بەڵام هەر ئەو بیرۆکەیە هۆیەکمان پێدەبەخشێ تا بەرگریی بکەین. هەموو شتێ لە پێناو خۆتدا بکە و رۆژێ بیرت بێتەوە ساڵانی زۆر جەنگایت تا بیبینی، کەچی ئەو چەند چرکەیەکی کەم چاوەڕێ نەبوو تا بتبینێ.

له فیلمی CAST AWAY

تید هیوز

Ted Hughes

گۆرانیی قەلەڕەش لەسەر خۆی

کاتێ خوا بە تەور
لە قەلەڕەشیدا
زێری درووستکرد
کاتێ خوا لەناو خۆردا
سڵاوی لە قەلەڕەش کرد
ئەڵماسی درووستکرد
کاتێ خوا قەلەڕەشی
لەژێر پەستێنەردا گوشی
کحولی درووستکرد
کاتێ خوا قەلەڕەشی
پارچە پارچە کرد
ڕۆژی درووستکرد
کاتێ خوا لەسەر درەختێکەوە
قەلەڕەشی لە سێدارەدا
بەرهەمی درووستکرد
کاتێ خوا قەلەڕەشی
لە خۆڵدا ناشت
ئادەمی درووستکرد

کاتێ

هەزارنامەی کتێب

خوا هەوڵیدا
قەلەڕەش دوو لەت بکا
حەوای درووستکرد
کاتێ خوا گوتی:
تۆ سەرکەوتیت
ئەی قەلەڕەش
_دڵسۆز_ی درووستکرد
کاتێ خوا بە بێئومێدی ڕۆیشت
قەلەڕەش دەنووکەکانی تیژکردەوە و
دەستیکرد بە فێڵکردن.

لەسەر دەفتەرەکانی قوتابخانە
لەسەر مێزم
لەسەر درەختەکان
لەسەر لم
لەسەر بەفر
ناوت دەنووسم.

لەسەر هەموو لاپەڕە خوێندراوەکان
لەسەر هەموو لاپەڕە سپییەکان
لەسەر بەرد
لەسەر خوێن
لەسەر گەڵا و خۆڵەمێش
ناوت دەنووسم.

هەواڵنامەی کتێب

ئـازادیی

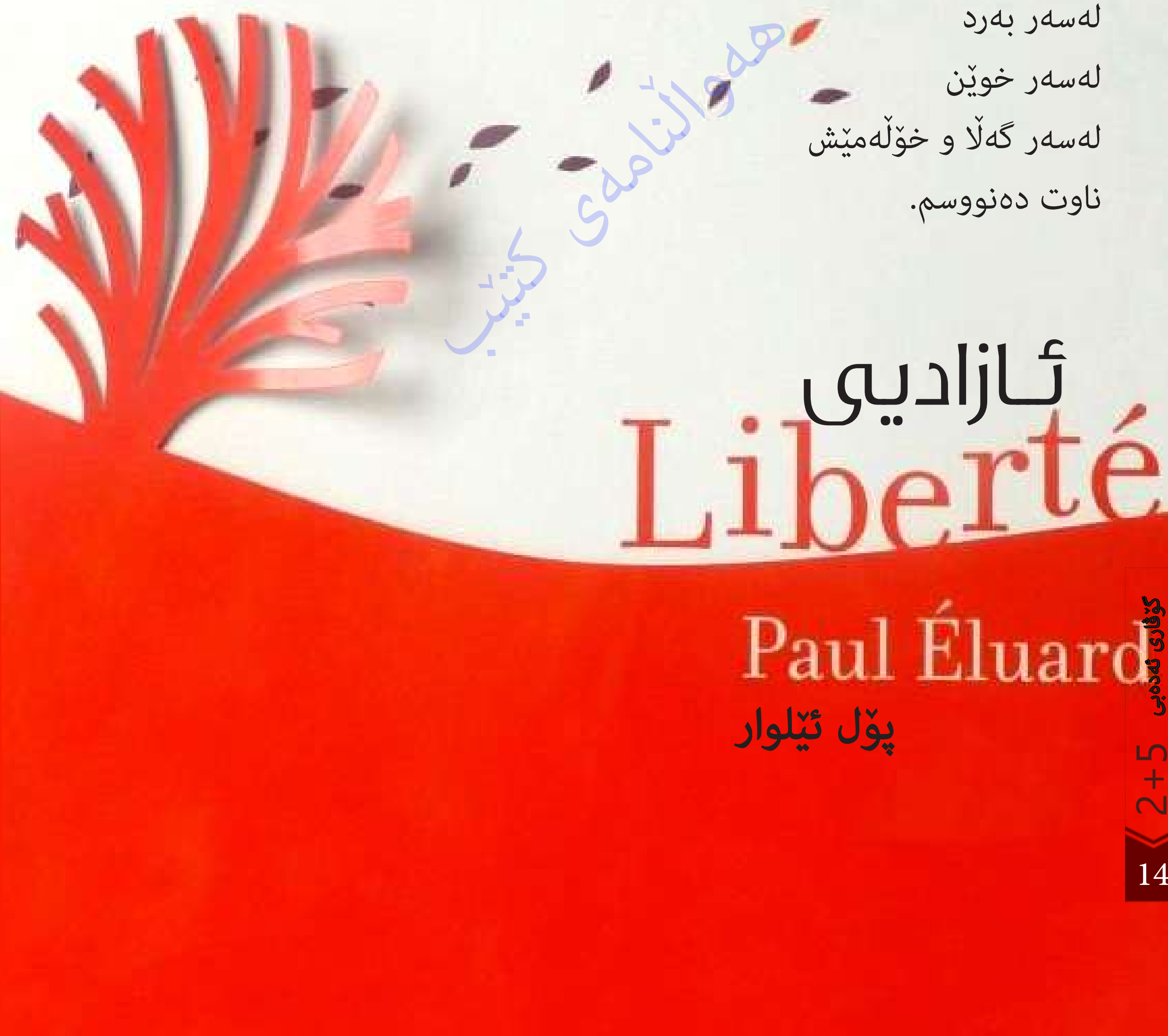

پۆل ئێلوار

لەسەر وێنە زێڕینییەکان
لەسەر چەکی جەنگاوەران
لەسەر تاجی پادشاکان
ناوت دەنووسم.

لەسەر بێشەڵان و بیابان
لەسەر گیا و
لەسەر گوڵە زەردەکان
لەسەر سەدای منداڵییم
ناوت دەنووسم.

لەسەر شتە
سەرسوڕهێنەرەکانی شەوان
لەسەر نانی سپی ڕۆژەکان
لەسەر وەرزە دەسگیراندارەکان
ناوت دەنووسم.

لەسەر پارچە کاغەزە لازەوەردییەکانم
لەسەر زۆنگاوی ژەنگاوی خۆر
لەسەر دەریاچەی مانگی زیندوو
ناوت دەنووسم.

لەسەر کێڵگەکان و
لەسەر مەوداکان

لەسەر باڵی مەلەکان
لەسەر هاڕینگەی سێبەرەکان
ناوت دەنووسم.

لەسەر نەسیمی سپێدە
لەسەر دەریا
لەسەر کەشتییەکان
لەسەر چیایێکی سەرکەش
ناوت دەنووسم.

لەسەر هاڵاوی هەورەکان
لەسەر ئارەقەی برووسک
لەسەر بارانێکی چڕ و سارد
ناوت دەنووسم.

لەسەر شێوە درەوشاوەکان
لەسەر زەنگی ڕەنگەکان
لەسەر حەقیقەتی فیزیایی
ناوت دەنووسم.

لەسەر ڕاڕەوە بێدارەکان
لەسەر ڕێگا ڕاخراوەکان
لەسەر گۆڕەپانە هەڵچووەکان
ناوت دەنووسم.

لەسەر ئەو چرایەی دادەگیرسێ
لەسەر ئەو چرایەی دەکوژێتەوە
لەسەر دەرگای ماڵەکان
ناوت دەنووسم.

لەسەر میوەی دوو لەتبوو
لە ئاوێنە
لە ژوورمدا
لەسەر قەروێڵەم
کە سەدەفێکی بەتاڵی حەلەزوونە
ناوت دەنووسم.

لەسەر سەگی چڵێس و میهرەبانم
لەسەر گوێیە ڕەپەکانی
لەسەر پێیە بێهەستەکانی
ناوت دەنووسم.

لەسەر سەکۆی بەر دەرگام
لەسەر شتە ماڵییەکان
لەسەر شەپۆلی ئاگری پیرۆز
ناوت دەنووسم.

لەسەر هەموو گۆشتێکی حەڵاڵ
لەسەر نێوچەوانی برادەرانم
لەسەر هەموو دەستێکی درێژکراو بۆ تەوقە
ناوت دەنووسم.

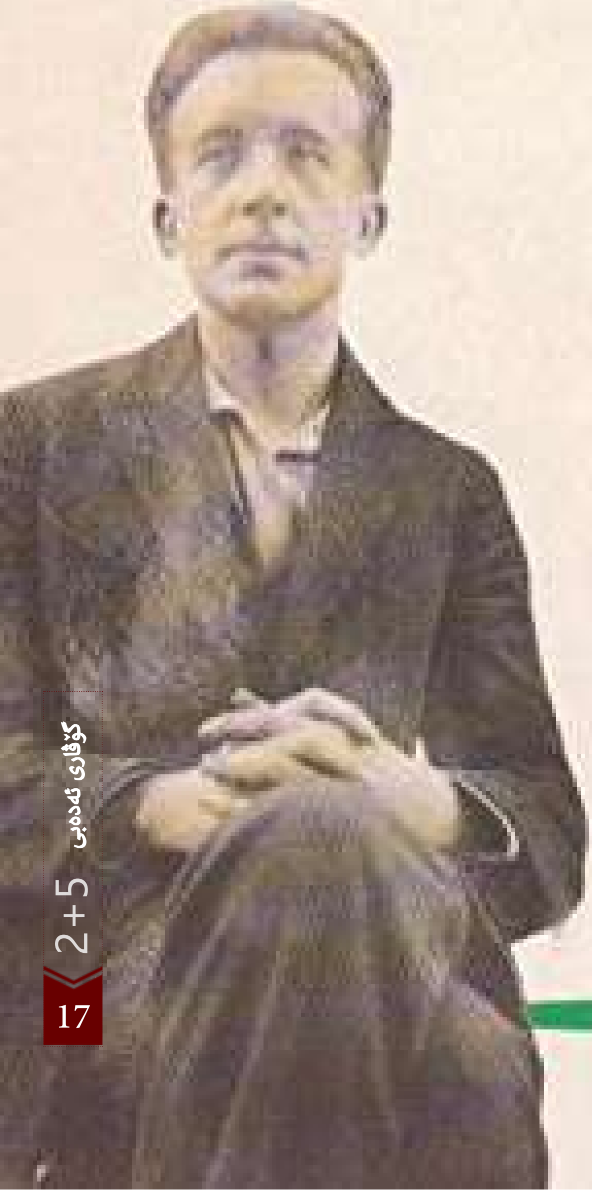

لەسەر رووکاری سوپرایزەکان
لەسەر لێوە بەخەبەرەکان
رێک لەسەر بێدەنگیی
ناوت دەنووسم.

لەسەر حەشارگە وێرانەکانم
لەسەر چراکانم
لەسەر دیوارەکانی دوژمنانم
ناوت دەنووسم.

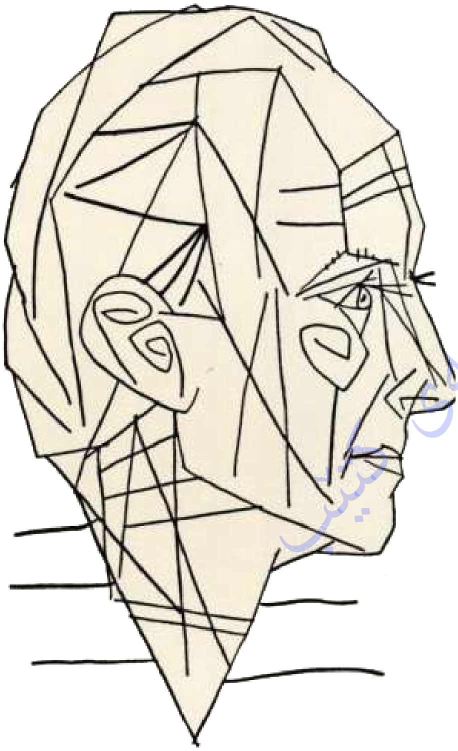

لەسەر دیارنەمانی ناچاریی
لەسەر گۆشەگیرییێکی رووت
لەسەر سەکۆکانی مەرگ
ناوت دەنووسم.

لەسەر لەشساغی گەڕاوە
لەسەر ئەو ترسەی کە نەما
لەسەر ئومێدی بێ بیرەوەریی
ناوت دەنووسم و
بە قودرەتی تەنیا وشەیەک
ژیانم لە نوێوە دەستپێدەکەمەوە
من بۆ ئەوە لە دایکبووم
تا بتناسم و ناوت لێبنێم ئەی ئازادیی.

هەواڵنامەی کتێب

ئەو ئەکتەرەی لە پێناو شانۆ خنکا

ئەکتـــەری ئیتاڵـــی (Rafael Schumacher) لـــە شـــانۆگەری (Mirages) لـــە دیمەنێکـدا کـە دەبـووا ئەکتەرەکـە خـۆی بـە پـەت بخنکێنـێ و هـەر خۆیشـی ئـەو ڕۆڵـەی دەگێـڕا، زۆر جـوان خـۆی خنکانـد.

جەمـاوەر بـە گەرمـی دەسـتیان بـە چەپڵـە لێـدان کـرد و هەسـتانە سـەر پـێ، چونکـە هەرگیـز دیمەنێکـی ئـاوا واقیعیـان نەبینیبـوو.

بـەڵام کەسـیان نەیانزانـی کـە ئـەو ئەکتـەرە بەڕاسـتی لـە بەرانبـەر جەمـاوەردا خـۆی خنکانـدووە تـا ئـەو کاتـەی هەمـوو ڕایانکـردە سـەر شـانۆ و تێگەیشـتن کـە ئـەوە بەڕاسـتی خـۆی خنکانـدووە.

*سەرچاوەی تەرجەمەکان ئینتەرنێتە.

لەستایشی کەر

کەر کە تێر دەبێ دەکشێتەوە؛
کێ کەرێکی دیتییە
لەسەر سەدان دۆنم زەوی
جۆی چاندبێ و
کۆیلەی درووست کردبێ و
حەقی ملیۆنان هاوڕەگەزی خۆی
خواردبێ؟

کەرەکان یەکتر ناکوژن
کێ کەرەکانی دیتییە
جەنگی جیهانی بەرپا بکەن و
هەزاران ژن ئیغتیساب بکەن و

بە ملیۆنان یەکتر بریندار بکەن و
٦٠ ملیۆن مرۆڤیشی تێدا کوژرابێ؟

کێ کەرێک یا کۆمەڵە کەرێکی دیتییە
بیانەوێ ببنە پاشا و سەرۆکی هەموو دنیا؟

من کەرێکم دیت بە شاعیرێکی دەگوت؛
بۆچی بەنی ئادەم کە تێر دەبن ناکشێنەوە؟
بۆچی جەنگی جیهانی ئەنجام دەدەن؟
بۆچی دەیانەوێ ببنە پاشا و
سەرۆکی هەموو جیهان؟
شاعیرەکە بە بزەیەکەوە گوتی:
چونکە کەر زۆر عاقڵترە لە بەنی ئادەم.

کەر زۆر عاقڵترە لە بەنی ئادەم

پیاوێکی سەیرە

دەخواتەوە و مەزەی جگەرەیە و مەست دەبێ و دەخەوێ و لە خەو
ڕادەچڵەکێ و ڕادەبێ و
دەڕشێتەوە و دەخواتەوە و مەزەی جگەرە و سێوێکە و مەست دەبێ و
دەخەوێ و لە خەو ڕادەچڵەکێ و ڕادەبێ و دەڕشێتەوە و
ئەوە ٢٤ سعاتە
نا ٤٨
نا ٧٢
نا هەفتەیەک
نا چەند مانگێکە
نا سێ ساڵە ئەو ئاوایە.

پیاوێکی سەیرە
لەو ژیانەدا هیچ ناکا
تەنیا دەخواتەوە و مەزەی جگەرەیە و
نان ناخوا و مەست دەبێ و دەخەوێ و
لـە خـەو ڕادەچڵەکـێ و ڕادەبـێ و دەڕشـێتەوە و دەخواتـەوە و مـەزەی جگـەرە و پرتەقاڵێکـە و
مەست دەبێ و دەخەوێ و
لە خەو ڕادەچڵەکێ و ڕادەبێ و دەڕشێتەوە و
جگە لەوە هیچ شتێکی دیکە ناکا.

پیاوێکی سەیرە؛ مێشکی قەبریتی.

باهۆز مستەفا

ـ تاوانبار

ـ بۆ فەرید زامدار

ـ ڕۆمانی گورگە شین

ـ جۆڤانی بۆکاچیۆ

ـ تیشکێک بۆ سەر ڕۆمان

ـ کات دەڕوات

ـ ئەوها هات

ـ شاعیران

ـ کورد ئادلەر

ـ وشە

ـ نیشتمان

هەواڵنامەی کتێب

تاوانبار

تاوانبارم بەوەی خۆشمدەوێت
تاوانبارم بەوەی
خەمبارم بۆی،
تاوانبارم بەوەی کە
درۆی بۆ ناکەم
بەختی فێڵبازیم نییە
بەدەست کەشفی یاری دەکەم
هەرچیم هەبێ دەریدەخەم
ناتوانم بیسەلمێنم مەگەر
دڵ و گیانی بۆ دەربێنم
ئەی ناڵێن: ئۆقرە و ئارامی
سەرتدەخات
ئەی بۆ ئێستا سەری خواردم

بۆ زامدار فەرید

هەواڵنامەی کتێب

شیعرێکی
بێ ناونیشان و
کانی بەرگەگرتن بوو
لە بیست و چوار کاتژمێر
تەنیا دوو کاتژمێرت هەڵبژاردبوو
حەفت تا نۆ
لەم ماوەیەدا ژیان دۆستبووی
یاریت بە مردن دەکرد
بە گاڵتە و پێکەنینی هێمنت
گومان و تورەییت
فرێدابوو
هونەرمەند و وەرزشوانێکی
مەستبووی
فەریدانا

سیاسی و ئەدیب بووی
هەر کاتێ دەتگوت رەشەبا
رووناکتر دەبووی
جگەرە و چاوەکانت
ئارام و
ئاوێنەی خۆشەویستی بوون
بیرە و پاڵتۆ رەشەکەت
بێدەنگی و خامۆشت
نیشانەی سەفەری ئاسمانی
بوون
هەموو بەهاران چاوەڕێی
بەیانی شیعری تۆین زامداری جوان

رۆمانێکی پەروەردەیی ودەرونییە، بە زمانێکی کوردی چڕ و پاراو نووسراوە، پڕ لە وشەی کوردی پەتی و رەسەن، زیندوکردنەوەی وشەگەلێکی زۆر و فەرهەنگێکی جوانە بە تێکست.

دیالۆگی دیاکۆ و باوکی لەسەر چارەنووس و ئایندە لەلایەک و رێگەی راست و هەڵدێر و هەڵە لە لایەکیتر، دەمانباتە نێو کۆمەڵێک بابەت و تێمەی جیاواز و پڕ سەر ئێشە کە لە رۆژگاری ئەمڕۆماندا رووبەڕووی چین و توێژەکان بۆتەوە، لە رێگەی کۆنتێکست و ئیدیۆمەکانی دەستی بۆ کۆمەڵێك بابەتی تابو بردووە، کە رەنگە بە زمانی ئاسایی ئەستەمبێ لەم واقیعە تعبیری لێبکەیت، وەکو دەڵێن: جورعەی زۆر بکوژە!

لەرێگای دروستکردنی چیرۆکی خەیاڵی پەردەی لەسەر دنیای چەواشەکاری و بێئابڕوویی نێو کۆمەڵگا هەڵداوەتەوە، کە چۆن هەموو دەرگا و رێگاکانیان داخستووە و لە بازنەیەکی بەتاڵی بێ مانا دەسووڕێینەوە. باوک بەردەوام و بە هێمنی رێگای نیشاندەدا، هەوڵدەدات لە رێگای گێڕانەوەی چیرۆکەوە ئاوێنە گەورەکە نیشانی دیاکۆ بدات، چیرۆکی گورگە شین کۆمەڵێک دەلالەت و نیشانەی تێدایە، هەر هەنگاوێکی گورگۆ پەندێکە، لە گفتوگۆکانی لەگەڵ کوندەپەپۆ، یان ناو سێرک.

رۆمانی گورگە شین

نووسینی کامەران خۆشناو

تێگەیشتن لە کتێب:

ـ دەبـوا لـە هەمـوو شـوێنێک کتێبخانەیـەک هەبوایـە تـا منداڵـەکان ژیـر و تێگەیشـتوو بـووان.

ـ ئاوەدانکردنـەوەی وڵات بـە بلـۆک و چیمنتـۆ ناکرێـت، بەڵکـو بـە رۆشـنبیری و فرەوانکردنـی روئیایـە دەبـێ.

دارستانی رەش

ـ نەبوونـی و بەرەڵلایـی باڵیکێشـابوو، هەموویـان بـە شـێوە جیابـوون، بـەڵام کـردەوە و کارکردنیـان لـە یـەک دەچـوو!

ـ کەمتیار بەڕێوەبەر، تورگ جێگر، بەراز بەرپرسی خاوێنی، رێوی پاسەوان!

ـ رێـگاکان بنبەسـت دەبـن و رێـگای راسـتیش هـەر دەچێتـەوە سـەر ئـەو رێگایەیـی ئـەوان دەیانەوێـت.

لەناو سێرک:

ـ ئاخر لە پای چی سەگۆ؟ لە پای چی؟

ـ لە پێناو نان و ئیسراحەت، زامنکردنی بژێویی رۆژانە، ژیانێکی ئاسوودە.

ـ ئارامی؟ مەبەستت لە ژیانی قەفەز و لێدانە؟ ئەمە کۆلەمەرگییە برا!

ـ گورگـۆ، سـەری لـەو حەپۆلانـە سـوڕمابوو، بـەردەوام بیـری لـە چۆنیەتـی دەسـتەمۆبوون و ڕازیبوونیـان بـەم رەوشـە نالەبـارە دەکـردەوە.

رۆمانێکـە کوردییەکـەی جـوان و سەرنجڕاکێشـە، تۆزێـک زیـاد لـە پێویسـت وشـەی فەرهەنگـی بەکارنەهاتـووی تێدایـە، کـە دەبـێ لـەو فەرهەنگۆکـەی کۆتای کتێبەکـە بیدۆزییـەوە، ئەمـە ئەگـەر خوێنـەر بێـزار نـەکات، بـۆ بەهێزکردنـی زمـان باشـە، بـەڵام ئەگـەر زمانەکـەی ئەوهـا چڕ نەبـا خوێنەرێکـی زۆر زیاتـری دەبـوو لـەوەی ئێسـتا. ئـەم رۆمانـە جگـە لـە خوێنەرانـی ئاسـایی، گەنجـان بـە پلـەی یەکەم دەتوانن سوودی زۆری لێوەرگرن.

ئەم کتێبە پێش شەش سەدە نوسراوە، بەلام ئێستاش چێژ و گرنگی خۆی لە دەست نەداوە.

دی کامیرۆن سەد چیرۆکە.

بازەکەی رۆدریگز، یەکێکە لە چیرۆکەکانی دی کامیرۆن.

جۆڤانی بۆکاچیۆ
دی کامیرۆن

ڕۆدریگـز کۆڕێکـی جـوان و سەرکێشـە، بۆتـە جێـگای سـەرنجی ژنـان، بـەڵام ڕۆدریگـز تەنیـا شـەیدای مونـا دەبـێ و هەمـوو مـاڵ و سـامانی لەسـەر دادەنـێ تـا سەرنجیڕابکێشـێ، کەچـی مونـا هیـچ گرنگییەکـی پێنـادا و هـەر حسـابی بـۆ نـاکات.

ناچار ڕۆدریگـز دەچێتـەوە کوخەکـەی خـۆی لـە پەنایـەک و خەریکـی بازەکـەی دەبێ.

موناش مێـرد بـە پیاوێکـی دەوڵەمەنـد دەکات و منداڵێکـی دەبـێ، پاش ماوەیەک مونـا مێردەکـەی دەمرێ.

ڕۆژێـک کوڕەکـەی مونـا، چاوی بـە بازەکـەی ڕۆدریگـز دەکـەوێ و زۆری لا جـوان دەبـێ و مەراقـی لێـدەدا، لەتـاو ئـەو بـازە نەخـۆش دەکـەوێ، چەندیـن دکتـۆر و پیـاو چـاک بانـگ دەکرێـن بـۆ چارەسـەرکردنی، بـەڵام ناتوانـن هیچـی بـۆ بکـەن و نازانـن چییەتـی. تـا دوایـی کوڕەکـە خـۆی بـە دایکـی دەڵـێ کـە بـۆ بازەکـەی ڕۆدریگـز وایلێهاتـووە!

مونـا لەبـەر خراپـی تەندروسـتی کوڕەکـەی ناچـار دەبـێ بەهـەر شـێوەیەک بـێ ژوانێـک لەگـەڵ ڕۆدریگـز ڕێکبخـات. کـە ڕۆدریگـز ئـەوە دەزانـێ زۆر دڵخـۆش دەبـێ و خەونـی چەنـد سـاڵەی دێتـەدی، دوای یەکـتر بینیـن و قسـەکردن و نـان خـواردن، مونـا دەپرسـێ ئـەی کـوا بازەکـەت؟

ڕۆدریگـز دەڵـێ: وەڵا هیچـم نەبـوو بۆتـی ئامادەبکـەم ناچـار سـەری بازەکـەم بـڕی تـا جەمێـک خواردنـت بـۆ ئامـادە بکـەم!

لە ئەڵمانییەوە وەرگێڕدراوە.

هەواڵنامەی کتێب

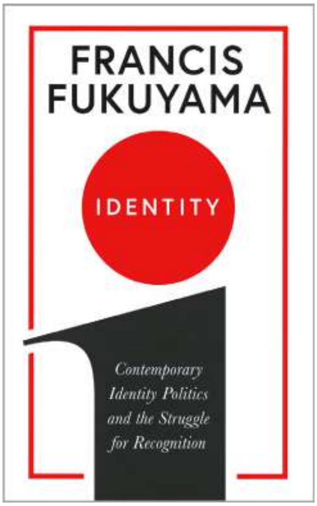

ناسنامە فـــوکۆ یاما

یەکێکـە لـە کتێبـە نایابەکانـی فوکویامـا، دوای (کۆتـای مێـژوو) ە کـەی، لـەو کتێبـە بـاس لـە کۆمەڵێـک تـەوەر دەکات، لەوانـە پاشەکشـەی دیموکرسـی لـە وڵاتانـی رۆژئاوا و سـەرهەڵدانی نەتەوە پەرسـت و پۆپۆلیسـتەکان، هەروەهـا بـاس لـە مەسـاحەی نێـوان نـاوەوە و دەرەوەی مـرۆڤ دەکات، کـە حەقیقەتـی مـرۆڤ ناخیەتـی، بـەڵام بەهـۆی پاڵەپەسـتۆی کۆمەڵگـە ناچـارە رۆڵێکـی درۆزنانـە ببینـێ، لـەم حالەتـەش رووبـەڕووی ئـەو پرسـیارە دەبێتـەوە (ئـەدی مـن کێـم) ئەگـەر قبوڵـی دیـوی نـاوەوی خۆشـی بـکات ئـەوە تووشـی نامـۆی و گۆڕانـی رادیـکال دەبێتـەوە لـە نێـو کۆمەڵگـە.

ئەورووپییـەکان ئـەم قۆناغەیـان لەسـەردەمی مارتیـن لۆتـەر و ریفۆرمەکەیـەوە دەسـت پێکـردووە، کـە رووبـەڕووی هەمـوو کلێسـاکانی رۆم بوویـەوە، کاتێـک گومانـی لـە نوێنەرانـی خوداکـرد و ویژدانـی کـردە پێـوەر و بـڕوای وابـوو کـەس ناتوانـێ بەنـاوی خـودا بڕیاربـدا.

لە ئەڵمانییەوە وەرگێڕدراوە.

وشە لە رۆماندا ئەرکی جیاوازە وەک ئەو ئەرکە نییە کە لە شیعردا هەیەتی، وشە لە شیعردا خۆی مەبەستە، بەڵام لە رۆمان وشە ئامانجی بنیاتنانی کەسیەتی و رووداوەکانە. زمان جەستە و کەرستەی کارکردنی رۆمانە، لەبەر ئەوە رۆمان دەوێرێت تێڕوانینێکی نوێ و جیاواز پێشکەش بکات.

شار لە رۆمانی عەەبی

ئەو رۆمانە عەرەبیانەی لە بارەی شارەوە نووسراون رەنگدانەوەی واقیعە زیندووەکەی نین، بە شێوەیەکی کەم نەبێ، دەتوانین بە دەستکاریکردنێکی کەم و گۆڕینی ناوی شارێک بە شارێکیتر هەریەک لەو شارانە جێی ئەویتر بگرێتەوە بێ ئەوەی شتێکی ئەو تۆی لێبگۆڕدرێت، یان هەست بە جیاوازییەکی بنەڕەتی بکەین لە نێوانیاندا.

شارە عەرەبییە هاوچەرخەکان هێشتان گەلێک پێکهاتە و پەیوەندی پێش بەشاربوونیان هەڵگرتووە، بەغدا بە نموونە:

ژمارەی دانیشتوانی زۆر زیادی کردووە کەچی هێشتان ئەم شارە کەوتۆتە

تیشکێک بۆ سەر رۆمان

عەبدولرحمان منیف

ژێـر بـاری پەیوەندییـە ناشـارییەکانەوە، لەبـەر ئـەوەی درێژکـراوەی ئـەو گونـد وشـارۆچکانەی دەوروبەریەتـی. عەمـان بـە هەمـان شـێوە شـارێکی گـەورە، بـەڵام پەیوەندییەکانــی لــە شــارۆچکەیەک دەچێــت.

ئەوانەی سەبارەت بە شاری عەرەبییەوە نووسیویانە لە لادێوە هاتوون.

ئەگـەر رۆماننـووس ئـازادی بـە کەسـاتییەکانی نـاو رۆمانەکـەی نەبەخشـی و لـە روانگەیەکـی جێگـرەوە ببینێـت، ئـەوە سـەرنجام ناتوانێـت هیـچ بـکات، جگـە لـە پێشکەشـکردنی چەندیـن دەمامـک.

ئەگـەر هونـەر چێـژی نەبـوو ئـەوە هونـەر نییـە، رەنگـە وەکـو مێـژوو، یـا زانسـت یاخـود وەک ئامـۆژگاری سـوودی هەبـێ.

کات دەڕوات

هەنگاو هەنگاو
کات دەڕوا
ئەو ڕێرەوەی
ژیان گرتووتییەبەر
لە خەویشدا لەگەڵتدایە
کات دەڕوا.
لە شەوێکی ئارام
یەک بە ئاگا دێ
کات دەڕوا
پێویست ناکات
دڵت بترسێت
کات هەر دەڕوات
کات هەر دەڕوات.

فریدریش داب ۱۸۷۰ - ۱۹٤٥

ئەوها هات

ڤێرنەر ئارند

هەواڵنامەی کتێب

من نە شاعیرم، نە هۆزانڤان.
با لێرە ئەوە ڕوون بکەمەوە
من فکر ناکەمەوە لە بەیانییەوە تا شەو
بە قووڵی دەربارەی خودا و جیهان
پێش ساڵێک دەستمپێکرد
چێژی زۆرم لێ وەرگرت
زۆر شتی خراپ و دژ بە یەک
بە نامۆیی لە مێشکمدا دەخولێتەوە
بەبێ هیچ بانگێشەیەک بۆ دروستکردنی هونەر
لە چەند ئایەتێکی سادەدا.

شاعیرێکی تعبیری ئەڵمانییە لە سەردەمی شەڕی یەکەمی جیهانی، چەند شیعرێکی نووسیوە، هەر لەو شەڕەشدا کوژراوە.

هیچ زانیارییێکیتر لەسەر ژیانی نییە، من پێموایە ئەو شاعیرە کوردە، چونکە ناوی کوردە، لە ئەڵمانی ناوی (کورت) زۆرە، بەڵام ناوی (کورد) زۆر کەمە، هەروەها پاشناوی (ئادلەر) بە کوردی واتە باز، هەروەها هۆکاری نەبوونی زانیاری لەسەر ژیانی، یەکێکە لە بەدبەختییەکانی کورد، ئەگینا شاعیرانی سەدەی ١٣ دە و ١٤، زانیاری تەواو لەسەر ژیانیان هەیە.

کورد ئادلەر

١٨٩٢ - ١٩١٦

لە ئەڵمانییەوە وەرگێڕدراوە.

شـــــــاعیران

دواجار تەنیا و گۆشەگیر دەمێننەوە
چێژ و ئازار وەك مافور
لەبەردەمیان دیار دەبێ
هیچ شتێ بچووك نابێ،
هیچ شتێ لە ناخت نوێ نابێ،
بە هۆشیاریی تەواوەوە،
ئـەو دەنگـە دەمێکـە لەنێـو خوێـن
بڵاودەبێتـەوە
کە ئەو رووناکییە دوای خۆر ئاوابوون
لە شەقامەکان بە ئاگادێت و
هاواری ژیان دەشکێندرێت
ئەوە سەری پەنجەی،
دەستێکی پیرۆزە
بە نێوچەوانت دادێ
خۆشەویستیی رابـردوو ئـەو منداڵـەی
دۆزییـەوە
کە لە ژوورە تاریکەکە دەقیژێنێ
لە کاتی باران بارینیدا
ئـەوان سـەیری خۆشەویستەکانیان
دەکـەن،
کە خۆیان پارچە پارچە دەکەن و
بـە نـاڕازی رق و خەمەکانیـان
دەخۆنـەوە.
هاواری ژنەکان دەوردراوە.

وشە

کارل مای

هەرگیز وشەیەکی ڕەق مەڵێ
ئەوە شتێکی بەتاڵ نییە

تۆ ئەوە لە خۆتەوە دەنێری
بەڵام ئەوە لە هەموو شوێنێك دەمێنێتەوە

لەگەڵت دەبێ بۆ هەر کوێ بچیت
بۆ هەموو جێگایەك یاوەرت دەبێ

ئەگەر تێشنەگەیت
هەندێکجار
ئەوانی دیکەیش لەگەڵ خۆی دەهێنێ
ڕق ئەوها گەورە دەبێ
کە خۆشی بە توڕە نیشان نادا
کە سەرەتا
تەنیا وشەیەك بوو
تەنیا وشەیەك
کە دواجار
دەبێتە ناوبژیوان لە دادگا

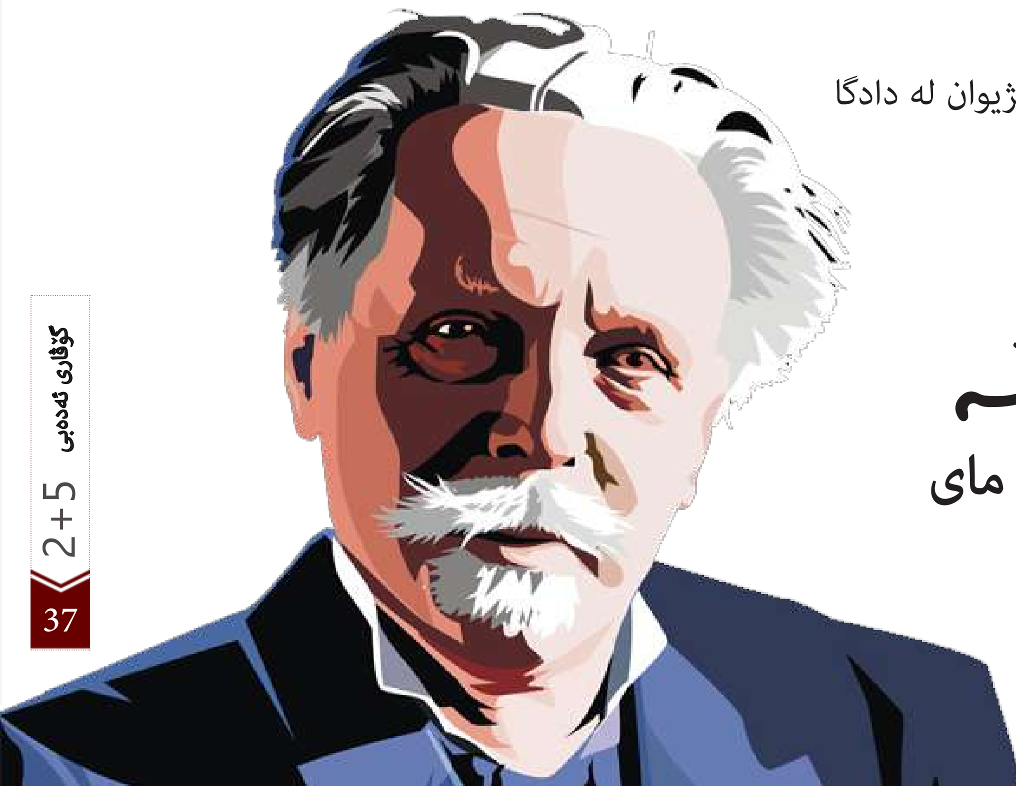

نیشـ

تمان

کورتەچیرۆک

نیشـــتمان، ژنێکــی باڵابــەرزی شووشــەی چــاو ڕەنگاوڕەنگــی قــژ ڕەشــی سێکســی بــوو..

بەهــۆی خاکەڕایــی و دڵپاکــی خۆیــەوە، تووشــی بــە تووشــی پیــاوی گێــل و گەمــژە دەبــوو، ئەوانیــش بــە هەوەســی خۆیــان گازیــان لــە لێــو و گــەردەن و ملــی دەگــرت و دەســتیان بــۆ دامەنــی دەبــرد.

دوای تێربوونیشیان، بە ڕووتی جێیان دەهێشت.

نیشـــتیمان لەڕقــی ئــەوان، بڕیــاری دا هــەر بێگانــە ســواری خــۆی بــکات....

فەرهاد پیربال

هەواڵنامەی کتێب

بەشی ناوەکان

"و علم آدم الاسماء كلها.."

سورەتی بقرە

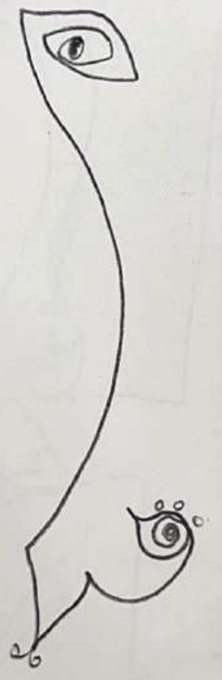

ئَحیان

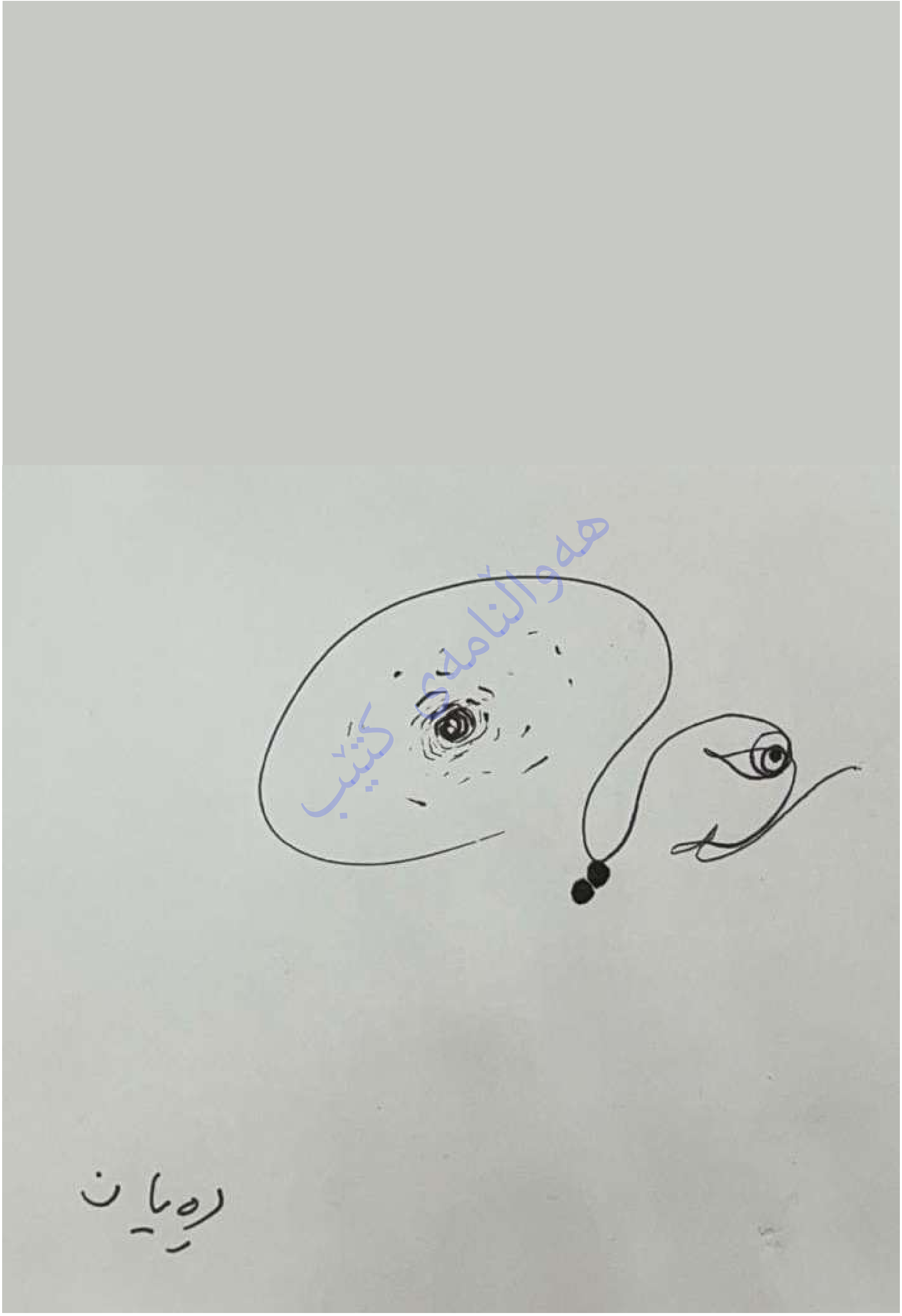

هەواڵنامەی کتێب

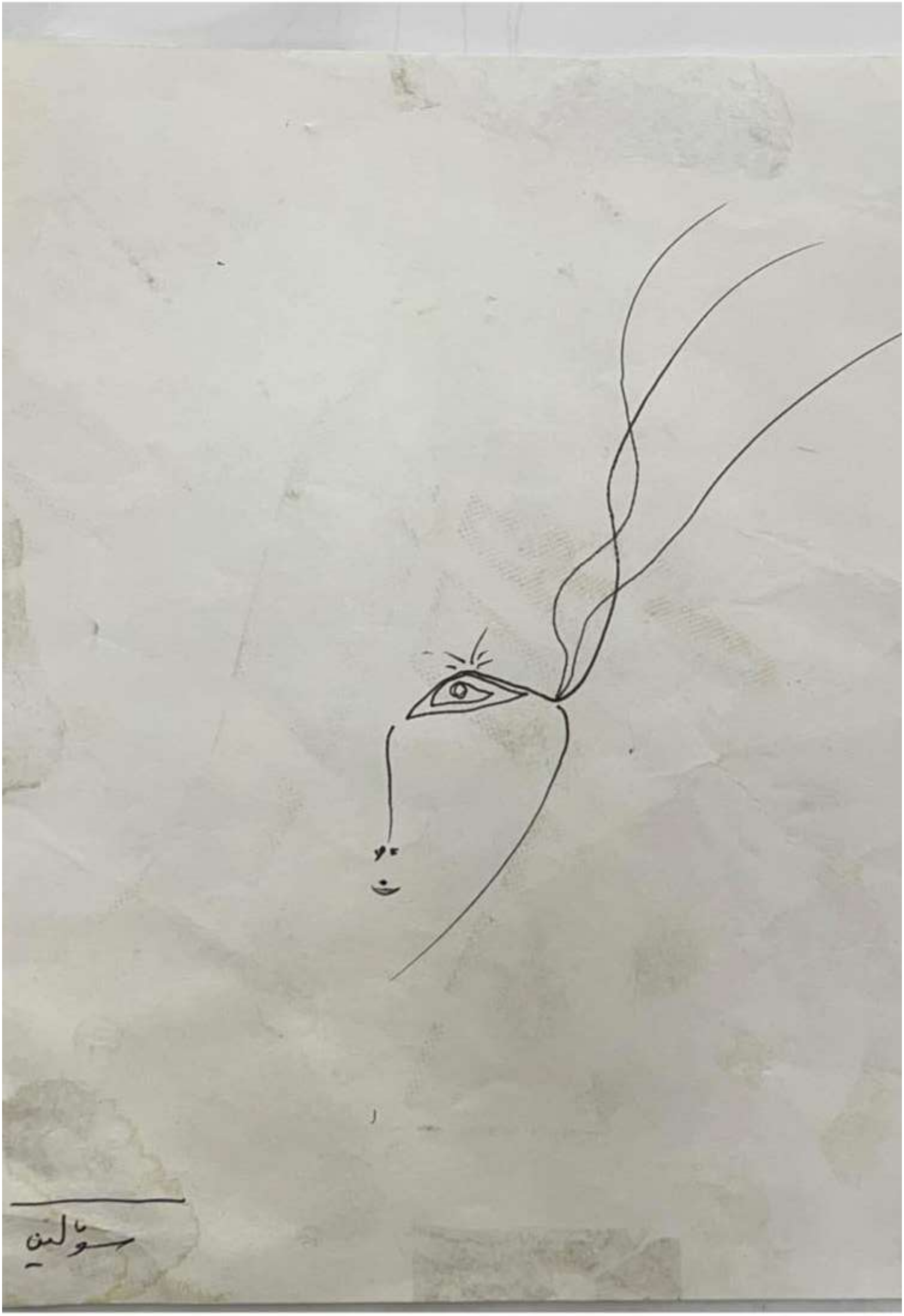

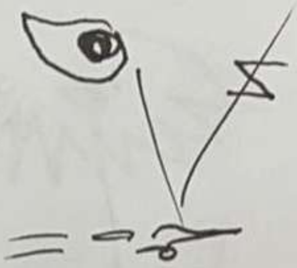

هەواڵنامەی کتێب

لە شێوەی
پشیلە
نەهێنیمەوە
بۆ حەمەد ...

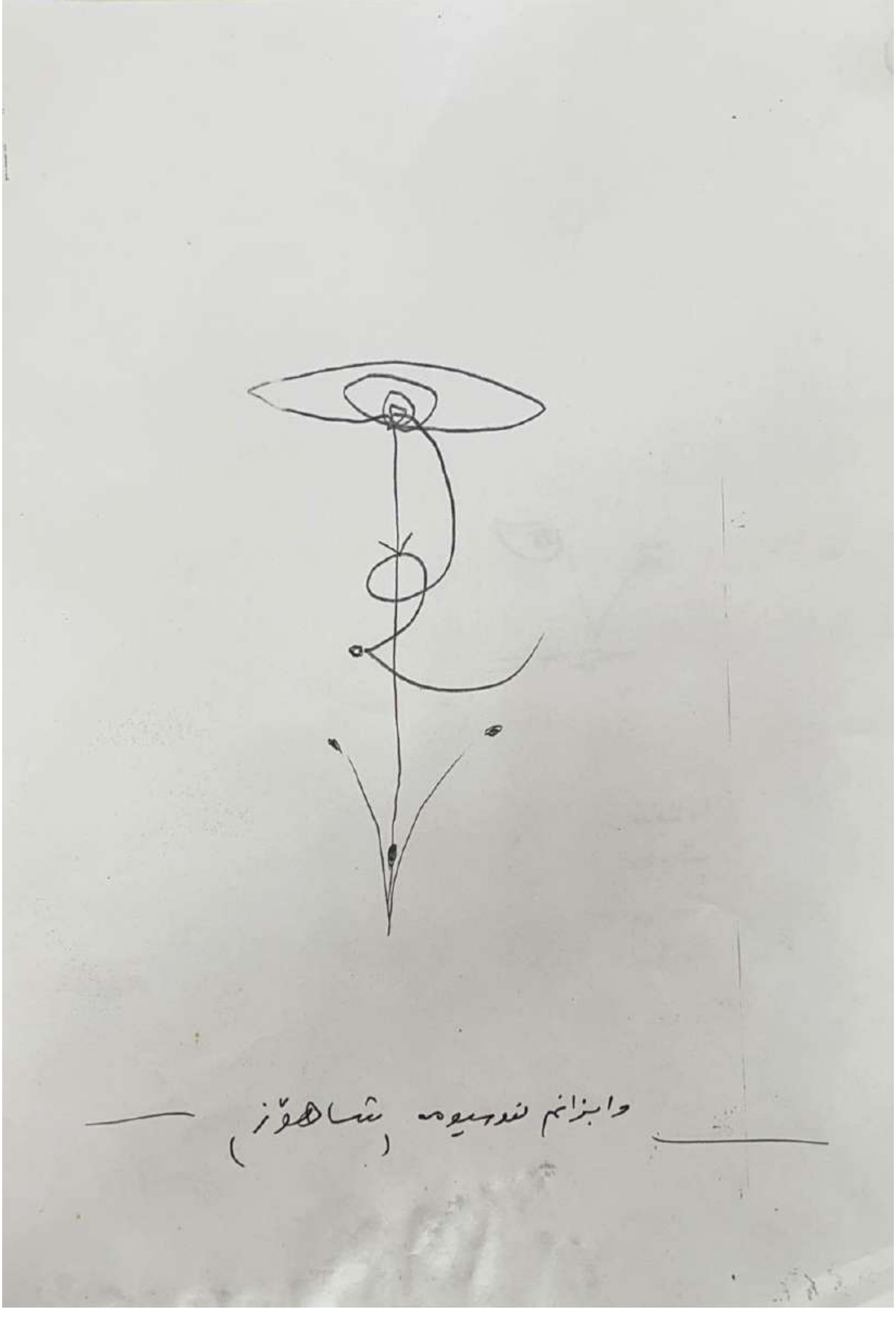
وابزانم ئەوەیوە (شاهۆز)

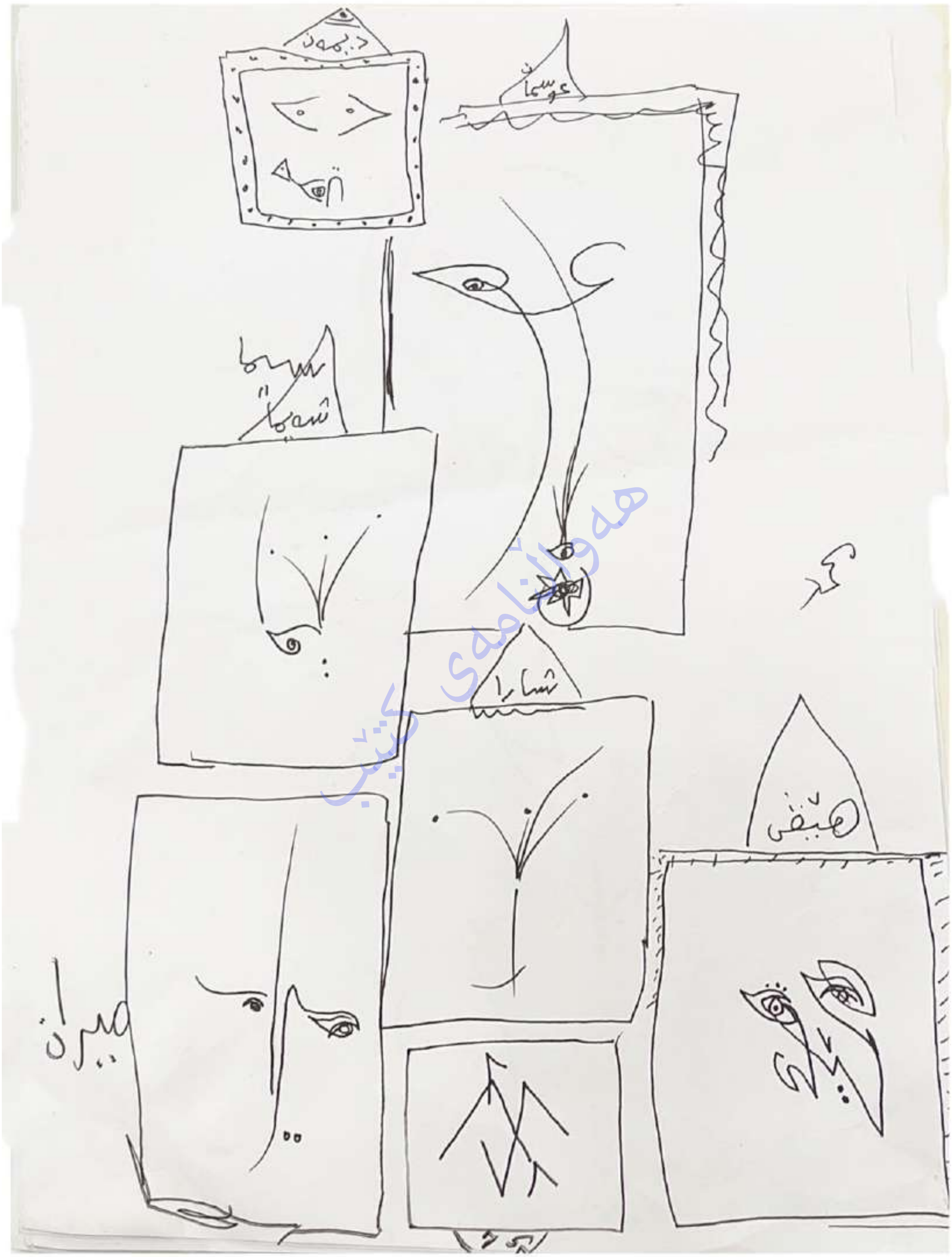

ئێڤار

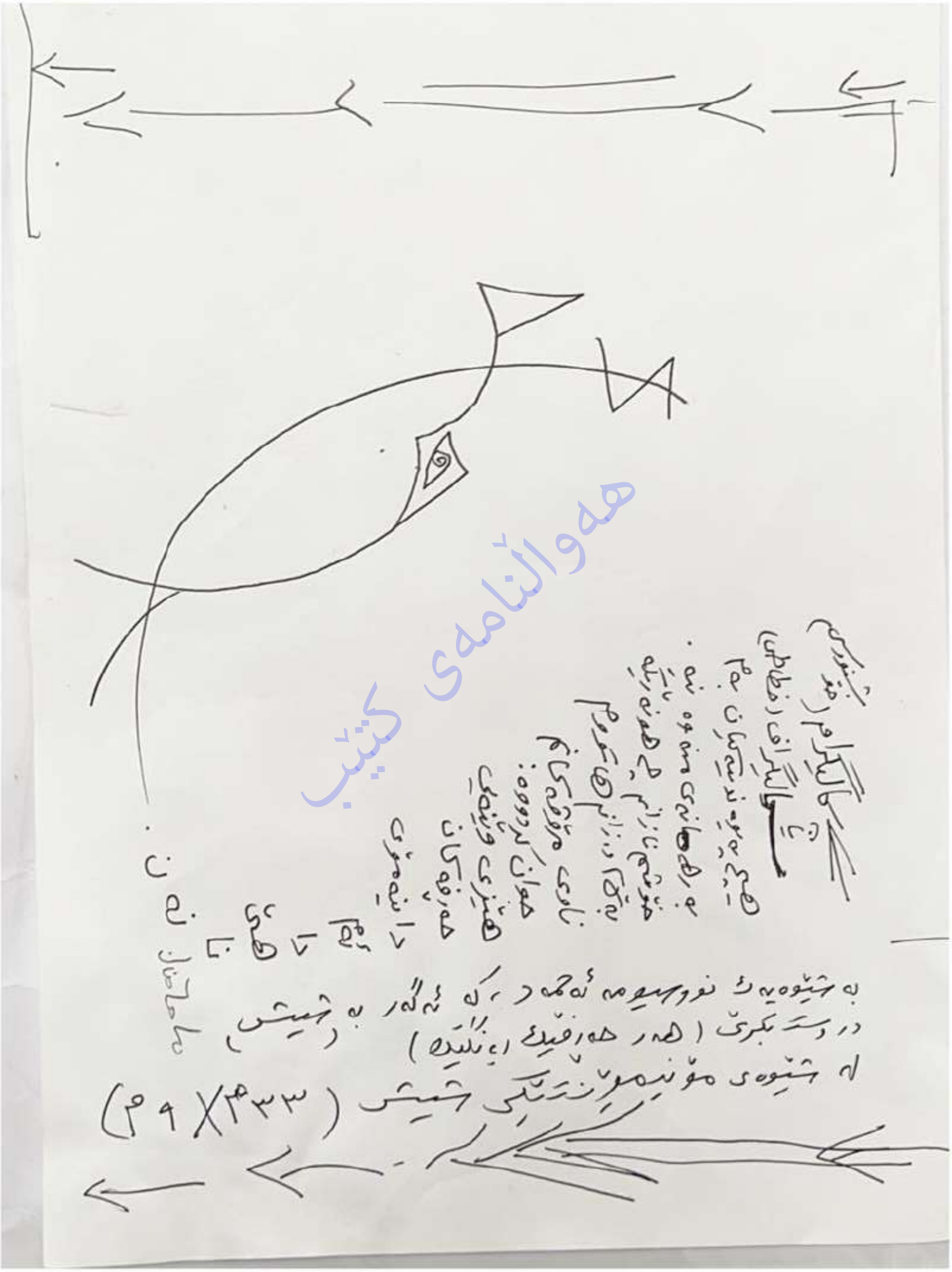

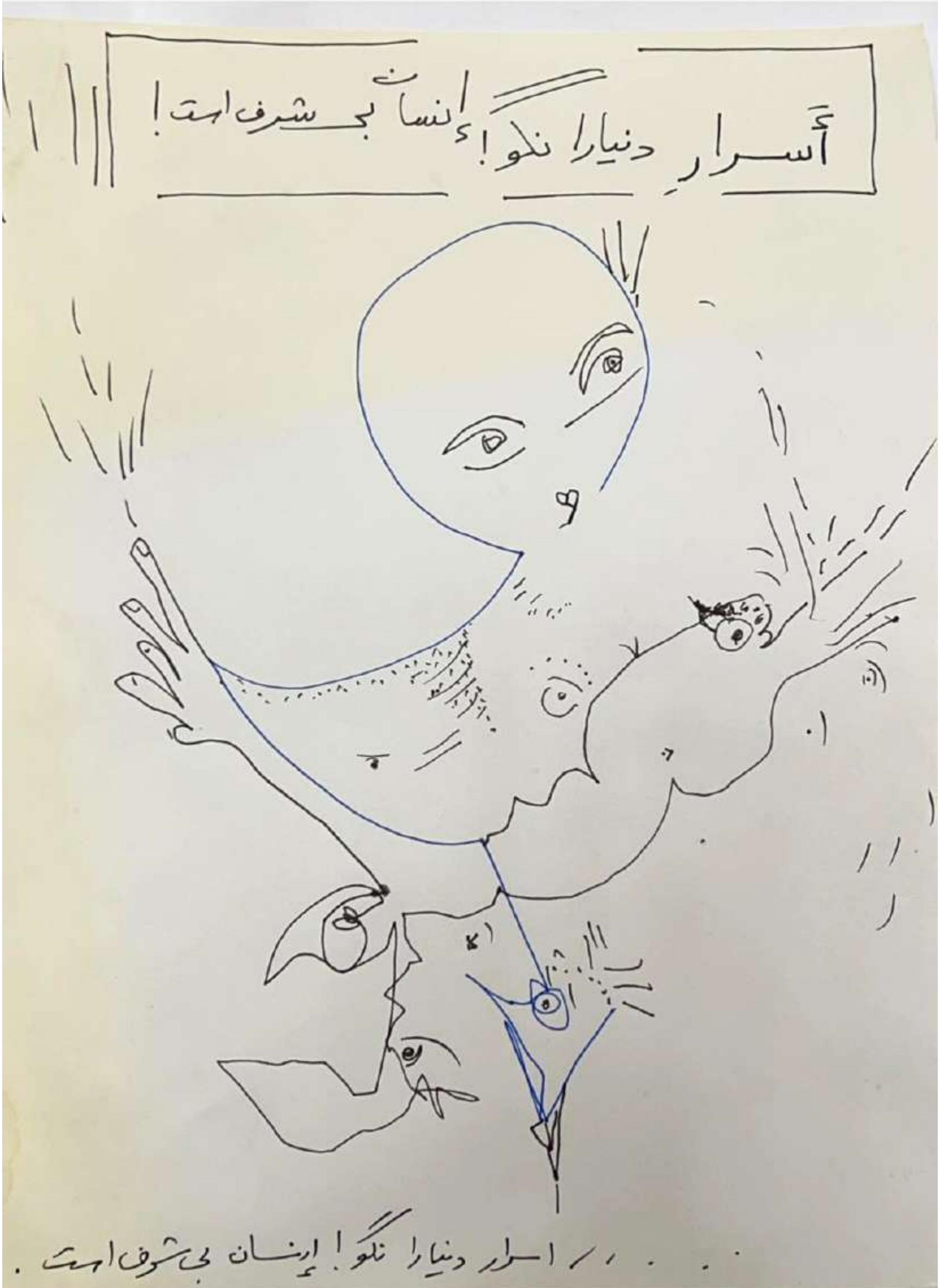
اسرار دنیارا نگو! انسان بی شرف است!
اسرار دنیارا نگو! انسان بی شرف است.

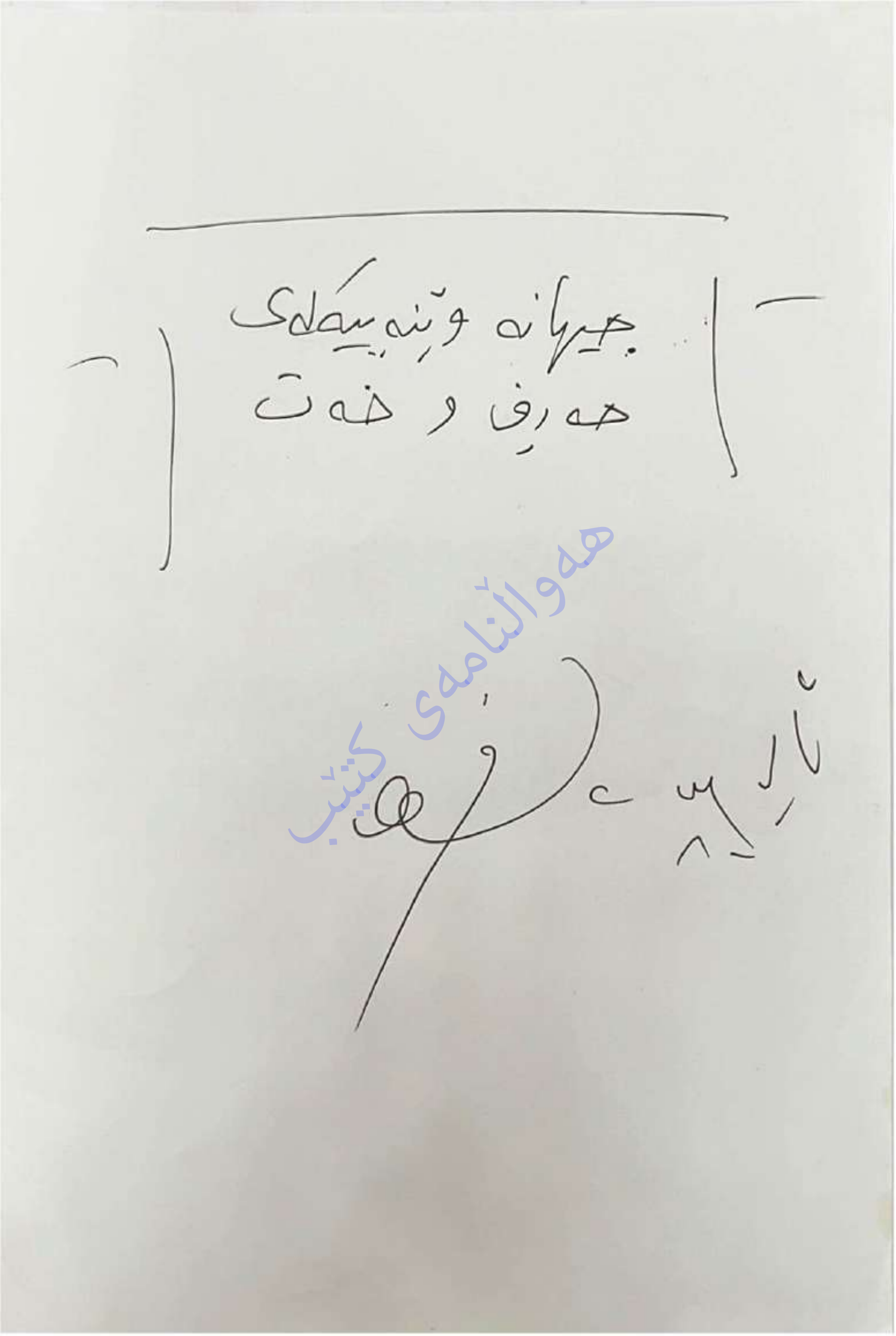
جیهان وێنەیەکە
هەرف و خەت

هەواڵنامەی کتێب

Ferhad PiRBaL

هەولێرنامەی کتێب

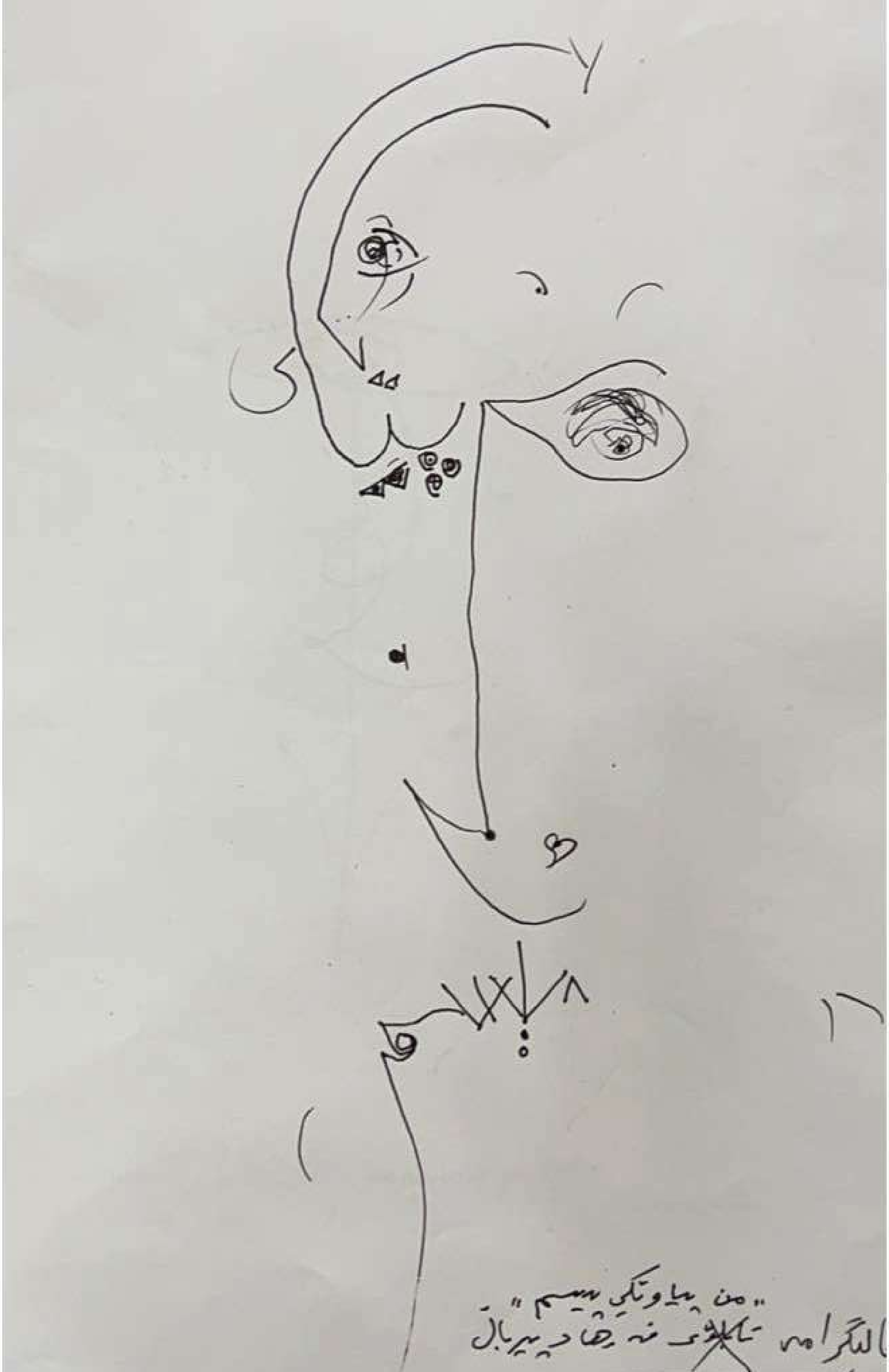
"من پیاوێکی پیسم"

شێرزاد حەسەن

هەواڵنامەی کتێب

بێوەژن..............

بـەم سـەر لـە بەیانییـە زووەی هاویـن.. بەیانـی پڕ لە خـەون و لـەزەت و توانەوەی کورتـی شـەو.. لەژێـر لێفـە تەنکەکـەی هاتـە دەر.. لێفەیەکـی ناوئاخن لۆکـە کەم.. هەسـتایەوە.. لچـک و لێـوی کـراس و کەواکـەی بەردایـەوە.. دۆخێنەکـەی خزابوو.. دەسـتی گەیانـدێ و هەڵـی کێشـایەوە.. لەشـی وشـک و تینـووی بیابانێکـە.. بـە درێژایـی پەنجا سـاڵی تێپـەڕ و بەسـەرچوو تەنها یەکسـاڵ بارانـی دیـوە.. شـەو و ڕۆژی سـاڵانێکی زۆر دێـن و دەڕۆن.. ئـەو هـەر ئـەو بیابانـە تینووەیـە.. گەلـەک لە بیابانیـش بەفیزتـرە.. هیـچ بیابانێکـی مـەزن و گـەورە تینوێتـی خـۆی ناشـارێتەوە.. بیابـان دەتەقـێ.. دەقڵیشـێ.. ڕێبـوارە مانـدووەکان ون دەکا و دەیانکـوژێ.. گـەر تـووڕەش بـێ ڕەشـەبای شـێتی ڕۆژهـەڵات و ڕۆژئـاوا دەنێـرێ.. گونـد و شـار و وڵاتـە دوور و نزیکـەکان پـڕ دەکا لـە خـۆڵ و تـۆز.. بـەڵام ئـەم بێوەژنـە بیابانێکـی وشـک و هێمنـە.. سـی سـاڵی پـڕ بـاران تێپەڕیـوە.. ئـەم تینوێتـی.. خـۆی شـاردۆتەوە.. تینـوو بـۆ بارانـی سـەدەها زسـتان.. دەیشـارێتەوە.. چونکـە گونـد و پیـاوە ماقووڵەکانـی نەیانهێشـت.. شـەرم و ئابـڕوو.. ئـەو دەڵەمەیـەی لـە سـکیدا بـوو.. مامەکانـی دەڵەمـە.. خاڵوانـی دەڵەمـە.. ژنانـی مـام.. ژنانـی خـاڵ.. خوشـکانی خـاڵ و مـام.. خاڵـۆزا و پـورزا و ئامـۆزا.. کۆبوونەوە: نابێ شـووبکاتەوە..

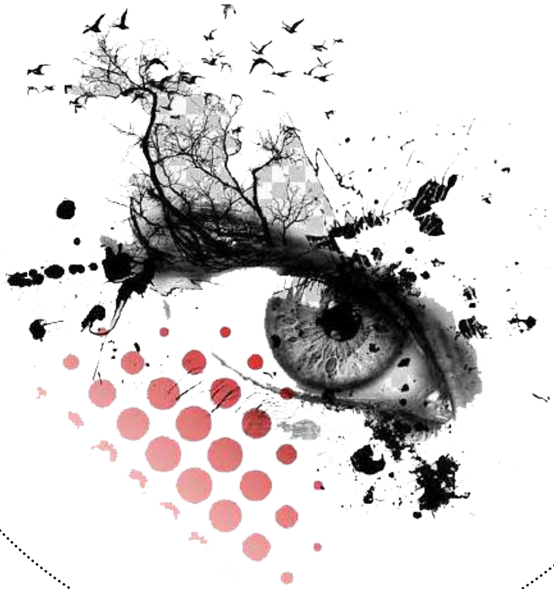

شـــوورەییە! کـێ دەیگـوت وا زوو دەمرێ.. خۆشـی ویسـت.. شـووی پـێ کـرد.. سـاڵێک نەسـووڕایەوە مـرد.. بێوەژنێـک و تەنیایـی و سـاوایەک.. بـەس ڕۆژگار دێ و دەڕوا.. ئەوەتـا ئاوڕێکـی لای چەپـی دایـەوە.. سـەیرێکی چیغەکـەی کـرد.. کـێ لـەو بـاوەڕەدا بـوو.. ئـەو بێچـووەی لـە گونـد و شـار.. لەسـەر سـنگ و پشـت بەخێـوی کـرد.. ئێسـتا یەکـەم مانگـی زاوایەتـی بـێ؟ ئافرەتێکـی ڕووسووریشـی لـەلاوە خەوتبـێ..؟

ڕووەو ڕۆژهـەڵات رووی وەرگێـڕا.. تـەم و تاریکـی شـەو گـرد و چیـا دوورەکانـی داپۆشـیبوو.. هێشـتا شـەفەقە.. ماڵەکەشـیان لەسـەر گردێکـدا گیرسـاوەتەوە.. دەتوانـێ دەیەهـا سـەربان و نـاو حەوشـی نزیـک ببینـێ.. سـەدەهای نـە دوور و نـە نزیـک.. هەزارەهـا سـەربانی دوورتـر.. کەڵەگەتییەکـەی زیاتـر وای کـرد شـتە نزیکـەکان نزیکتر ببینـێ.. یەکـەم بەیانییـە حـەز بـەوە بـکات چـاو بـە سـەربان و نـاو حەوشـەکاندا بگێـڕێ. لۆچـی کـراس و کەواکـەی سـاف کـردەوە.. دەسـتێکی گەیانـدەوە لاسـتیکی نیفۆکـەی.. زیاتـر هەڵیکێشـایەوە.. دەمـەو نوێـژی بەیانـە.. دەبووایـە وەک ڕۆژانـی دیکـە.. هەزارەها ڕۆژانـی دیکە.. بەسـەر پێپلیکەکاندا بێتە خـوارێ.. بـە ئـاوی بەرمیلەکـە دەسـتنوێژ هەڵبگـرێ.. بـەڵام خەونە پڕ شـەرمەکەی ئەمشـەو لـە نوێـژی چوانـد.. بەیانیـان خـوارەوە.. نـاو حەوشـەکە.. ژوورەکان سارد و خامـۆش و پـڕ ترسـن.. بەیانیان بەرماڵەکـەی بەرانبـەر دوو وێنەکـە ڕادەخـات.. وێنـەی بـاوک و کـوڕ.. هـەردوو وێنەکـە هـی تەمەنـی گەنجێتیـن.. ڕووخسـار و ئـاکاری یەکـدی هەڵدەگـرن.. وێنـەی باوکەکـە زەرد هەڵگـەڕاوە.. سـیمای مردنـی

پێوە دیارە.. لە چەند لایەکەوە تەقیوە.. جامەکەشی ناگۆڕن نەبا وەکو ئێسقانی خاوەنە مردووەکەی ببێ بە ئارد.. زۆربەی بەیانیان هەر بەسەر بەرماڵەکەوە سەیری وێنە زەردەکە دەکات و دەگری و دەکڕوزێتەوە:

«زوو بەجێتهێشتم..!»

هەندێک بەیانیان دایدەگرێت.. تێر سەیری دەکات.. ماچی دەکات.. بۆی دەگری و چاوەکانی دەسڕێتەوە.. کە تێر گریا بە بزمارێکەوە هەڵیدەواسێتەوە. ئیمڕۆ بەیانی.. لەژێر کراس و کەوا خمدارەکەی.. لە نێوان تاریکی و تەمی ئەم بەیانییە زووەدا لە دوورەوە لە تابلۆیەکی ڕەش دەچێت.. بێوەژن زۆریان ڕەشپۆشن.. ئەمیش هەروا.. سی ساڵە ڕەشی پۆشیوە.. هەتا لە زەماوەندی کوڕە تاقانەکەیدا کەسێک لای لێ نەکردەوە.. داوای لێ بکات ئەو جلە ڕەشانە بگۆڕێت.. دراوسێیەک.. خزمێک.. پیرەمێردێک.. پیرەژنێک.. کوڕێک.. کچێک.. هەتا کوڕەکەی خۆی.. ئەو کوڕەی لە پێناویدا گۆشتی ئەو لەشە ناسک و جوانەی بۆ تواندەوە.. گوند و شاری بڕی.. ئەو ماڵ و ئەو ماڵ.. کارەکەری.. جلشۆری.. نان پێوەدەری.. پێنج ساڵان بوو کە خستییە سەر کۆڵی و لە زوڵمی خاڵوان و مامان گوندی بەجێهێشت. لە شاری پڕ لە مەند و شێت خۆی ون کرد.. بە ڕووی ئەو پیاوانە دەوەستا کە خوێنی گایەک لە دەمارەکانیاندا دەسوڕێ.. ئەم کون و ئەو کون خۆی دەشاردەوە.. شوێن پێیان هەڵگرتبوو.. ڕژانی خوێنی خۆی لەبەرچاو بوو.. بەڵام ئەو ڕۆژە پڕترسانە ڕۆیشتن.. ئێستا ئەم کوڕەی ناو چیغەکە.. دێوی هەموو ترسێک ڕاو دەنێ.

بە هەموو لایەکدا ملی وەرچەرخاند.. دیسانەوە سەربانێکی زۆری بینی.. کۆشک و تەلار.. خانووی هاکەزایی.. خانووی قوڕ.. چەندانێکی تر نە کۆشک و نە قوڕ.. ڕیزێکی زۆر لە جلی هەڵخراوی شەو.. ئاریەلی زۆری تەلەفزیۆن.. چوارپایە و قەرەوێڵە.. پەردە و پەردەکولللەی زۆر.. ڕەنگاوڕەنگ.. سوور.. سپی..

زەرد.. هێشتا زووە و لە شیرین خەودان.. لە هەرچوارلاوە پەردەکولللەکان دادراونەتەوە.. خەوی بە جووتەش وەئاگاهاتنی وا زووی ناوێ.. جەستەی مناڵە وردیلەکان بە سەربانەوە نووساون.. چەند سەربانێکی چۆڵ.. چەندانێکی دیکەی قەڵەباڵغ.. سەربانی شوورەدار.. سەربانی بێشوورە.. شوورەی نزم.. شوورەی بڵند.. لەم گەڕەکەدا ژمارەی چیغەکان لە پەردەکولللە زیاترن.. لە هاویندا هەموو شتێک نیمچە ڕووتە.. حەز دەکات تەڕ ببێتەوە.. لە وشکایی ناو ناخی خۆی قەڵس و بێزارە.. مرۆڤ.. باڵندە.. درەخت.. تەنها ئەو خەمی پیرە درەختێکی هەیە و ئاو نایگاتێ.. درەختێک بۆ دڵۆپێک ئاوی بزر ڕەگی بەناو ناخی زەوییەکی وشک و سووتاودا ڕۆ بچێت.. درەختی پیر و بێئاو چرۆ ناکات.. هەموو شتێ دەگۆڕێ.. لەباتی داری ڕادیۆ کۆنەکانی زەمانی زوو.. ئاریەلی تەلەفزیۆن بەسەر زۆربەی سەربانەکانەوە دیارن.. خواردن.. نوستن.. جل و بەرگ.. دەموچاو.. قژداهێنان.. سەربان.. شەقام.. ئافرەت.. پیاو.. ناو.. هەمووی گۆڕان و دەگۆڕێن.. ڕەنگ وەردەگرن و ڕەنگ بەردەدەن.. تەواو.. ئەم بەسەرچوو.. تەنها خەمی خۆی هەڵدەگرێت.. وەک مناڵێک دوای کۆلارە ونبووەکەی ڕابکێشێتەوە.. لەسەرخۆ نیگای دوور هەڵفڕیوی گەڕاندەوە.. لە چیا دوورەکانەوە بۆ گردە دوور و نزیکەکان.. سەربانە دوورەکان.. سەربانە دوور و نزیکەکان.. نزیک.. نزیکتر.. دوایی لە سەربانەکەی خۆیانا گیرسایەوە.. ئەو سەربانەی لە سەری و لە ژێریدا ساڵانێکە هەر بەتەنیا دەخەوێ.. شتێک لە سەربانەکە سەرنجی ڕانەکێشا.. گەر ئەم چیغە نەبێ سەربانێکی ڕووت و چۆڵە.. کە بۆ دووبارە سەیرێکی چیغەکەی کردەوە.. لە ناخەوە داچڵەکی.. دیمەنەکە ئاسایی نەبوو.. موچڕکی ساردی پێدا دەهات.. سەرتاپای گیانی کەوتە مێروولە کردن.. بە برینێکی نادیار و شاراوە کولایەوە.. کڵاوەی چۆکی شل بوو.. کەمێک دەلەرزی.. هەستێکی تێکەڵ لە ترس و شەرم دایگرت.. جۆگەلەی سەر بڕبڕەی پشتی ئارەقی کرد.. چاوەکانی داخست.. دووبارە

هەڵیهێنایەوە.. بە کزی سەیری دیمەنەکەی کرد.. چیغەکە لە یەک لاوە کرابووەوە.. بە پەردەیەک دادرابووەوە.. لەژێر پەردەکە دوو پێی لووس و بچکۆلانە و دوو پێی گەورە و بۆری بینی.. لە ژێرەوە.. لە تخووبی پەردەکەوە ترازابوون.. دوو بەلەکی تووکن و دوو بەلەک و پووزی لووس لە یەکتری ئاڵابوون.. وەک دوو ماری ئەستووری ئاشقەوماشقە بە یەکەوە نووسابوون.. خاو و ماندوو ڕاکشابوون.. پزووی دەرپێی ئافرەتەکە تا چۆکانی هەڵکشابوو.. ئارەزووی کرد وەئاگایان بێنێ.. ئارەزووشی نەکرد.. نەشیاوە.. مانگی یەکەمی بووکێنی وەئاگاهێنان گوناهە.. ویستی وەک خەونی خۆشی کوێرێک بەیادی بێنێتەوە.. بیری چۆتەوە.. دوو بەلەکە لووسەکە لە بەلەکە تووکنەکان خڕ و پڕترن.. لەوە دەچێ خوێن و هێزیان لە بەلەکە تووکنەکانەوە وەرگرتبێ.. لە دڵی خۆیەوە گوتی:

«یەکەم ساڵ ئێمەش هەر وا بووین.. هەر ئەو ساڵە و هیچیتر!»

دیمەنەکە زیاتر مات و غەمگینی کرد.. دیسانەوە لە دیمەنەکەوە نیگای ڕووەو ڕۆژئاوا هەڵبڕی.. چاوێکی بە سەربان و پەردەکوللە و چیغ و ئاریەل و حەوش و کۆڵانەکانا خشاندەوە.. بیری لە ساڵانی کۆن و زوو کردەوە.. پەنجا ساڵی تەمەن.. چی کرد؟ چی بکات؟ هەموو ژیانی وەک مۆمێک بۆ کوڕەکە داگیرساند.. خەم و ترسێک دنیای ژێر ئەم شەفەقەی لێ تاریک کرد.. ترس و خەمی ئەو ئافرەتەی مانگێکە کوڕەکەی لێ زەوت کردووە.. ئیتر ئەم چاوەڕوانی چی دەکات؟ لەم دواییەدا پیرەمێردێکی زۆر هاتن و داوایان کرد..

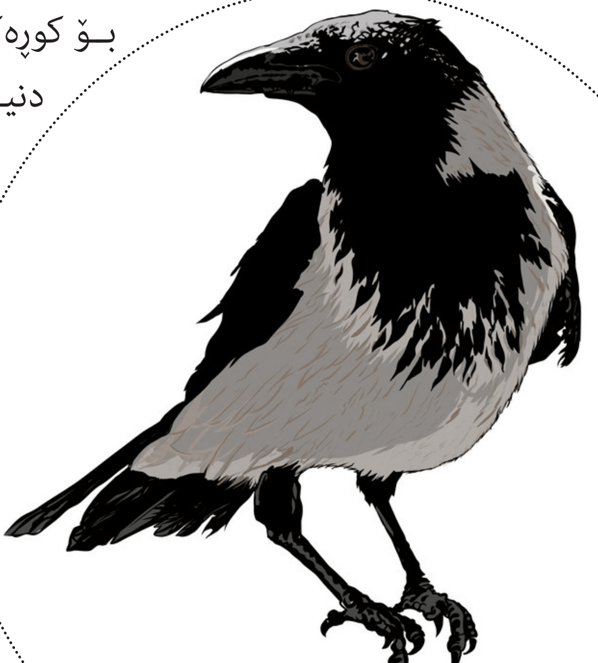

ئاخـۆ شـیاوە دوای ئـەم تەمەنـە درێـژە جلـە ڕەش و خمدارییەکـەی دابکەنـێ؟ ناشـێت.. بیـری کەوتـەوە.. شـەوێکیان کوڕەکـەی چـی پێکـرد.. زانیبـووی مامـە عەبـەی توونچـی داوای کـردووە.. ئـەو شـەوە هـەزار جـار تلایـەوە.. هـەر ئابـڕووی بـرد.. دراوسـێیەکان گوێیـان لـە هـەرا و قـاڕ و قیڕەکـە بـوو.. کوڕەکـەی هـەر دەینەڕانـد:

«شـەرم نـاکات.. بـە پیری خـۆی تەڕ دەکاتـەوە..؟»

خەڵکـی دەوروبـەری سـەربانەکە مـات و سەرسـام بـوون.. ئەوانـەی بەپێـوە بـوون.. دانیشـتنەوە.. ئەوانەشـی کـە دانیشـتبوون لـە حەژمەتـان هەڵسـانەوە سـەرپێ.. گوێیـان لێیـان بـوو کـە دەیانگـوت:

«تـوو خـوا گوناهـە.. زوڵمـە.. گەلـەک زوڵمـە وای پێبکرێـت.»

ئـەو شـەوە بەکـوڵ بـۆ بەختـی خـۆی گریـا.. پرسـەیەکی بیـر کەوتـەوە.. مێـردی «زێرین»یـش مـرد.. بێـوەژن زۆر بووینـە.. ئیمـڕۆ بـە کامـی دڵـی خـۆی دەگـری.. ئیتر بـۆ نەگـری.. هـەر ئـەو تنۆکـە فرمێسـکانە خەمەکـەی دەشـۆنەوە..

کتوپـڕ گوێـی لـە تەقـەی دەرگاکـە بـوو.. وەئـاگا هاتـەوە.. دەبـێ کـێ بێـت؟ لەسـەرخۆ هەنـگاوی نـا.. گەیشـتە ئاسـتی گویسـوانەکە.. سـەری خـوار کـردەوە.. تەنها جامانەکـەی بینـی:

ـ فەرموو کوڕم.. کێی؟
ـ داپیرە.. جوامێر وەئاگایە؟
وشـەی «داپیـرە» لـە ناخـەوە هەڵیکەنـد.. کـە دەموچـاوی کابـرای بینی ناسـییەوە: هاوڕێـی قـوڕکاری جوامێـر بـوو.. ئێسـتا زۆر شـیاوە وەئـاگای بێنێـت.. لەودیـو چیغەکـەوە بـە دەنگێکـی پـڕ لـە خـەم و گریـان و بێزارییـەوە بانگـی بـکات:
ـ جوامێر.. کوڕم جوامێر.
جوامێـر لەگـەڵ دەنگەکـە داچڵەکـی.. وەئـاگا هـات.. هەسـتایەوە.. خـۆی لێکرإکێشـایەوە.. چاوەکانـی هەڵگلۆفـت.. هـەر بـە جلـی ئیشـەوە نووسـتبوو.. جلـی ژێـر بـاری گـەچ و خـۆڵ و قـوڕ.. خـۆ گۆڕینـی نەدەویسـت.. لەژێـر چیـغ و پەردەکـە هاتـە دەرێ.. دایکـی سـەیری کـرد.. هەناسـەی حەوانـەوەی دەدا.. بەلەکـەکان لـە یەکـدی بوونـەوە.. یەکتریـان ئـازاد کـرد.. ناخۆشـترین ئـازادی! گرێـی نهێنییـەک لـە ناخـی بێوەژنەکـەش کرایـەوە.. جوامێـر بـەرەو قاڵدرمـەکان ملـی نـا.. دوو دوو پێپیلکەکانـی دەبـڕی.. بـە حەوشـەکەدا دەگـەڕا.. بۆ کڵاشـەکانی دەگـەڕا.. دۆزییـەوە.. لەپێـی هەڵکێشـا.. لـە خـوارەوە دەنگـی هاتـە بـەر گـوێ:
ـ ئەی چا و نان و ماستەکە.. دایە؟
دایکـە وەڵامـی نەبـوو.. بـە شـەرمەوە سـەری داخسـت.. یەکـەم بەیانییـە چـای بـۆ لێنەنـاوە.. ئـەم خـەون و خەیاڵـە چـی بـوو؟ کـەی وابـوو؟ تـەم و تاریکـی ڕەوییـەوە.. تەقـەی دەرگاکـە هـات.. کوڕەکـەی کردییـەوە.. دایخسـتەوە.. کـز و مـات هـەر بـە پێـوە وەسـتابوو.. بـووک هەڵنەسـتا.. بێدەنگـی و تەنیایی خەمێکی قورسـی بـۆ هێنـا.. ژانـی گەردەلوولێکـی بەتیـن ناخـی پـڕ تـۆز و خۆڵی خـەم کرد.. سـەرکەوت تـا قورگـی گـرت.. ئێسـتا لەژێـر کارەسـاتی ڕۆژانـی ئێسـتا و ڕابردوویـدا دەیناڵانـد.. بێدەنـگ دەیناڵانـد.. تازەبـووک هـەر هەڵنەسـتا لـە خـەو تـا تـۆزی ئـەم بێدەنگییـە بماڵـێ.. زەردەی خـۆر دەرکـەوت.. هێـدی هێـدی تاریکـی سـەربان و حەوشـەکە و کۆڵانەکانـی ڕاونـا..!

گەمارۆ

هەوالنامەی کتێب

چ جەنگاوەرێکی خوێناویت کە بە هەزار دەستی رەشەوە..
وا بە پەلە و شێتانە گەرداو ئاسا ..
گەمارۆی ئەو دڵە تەنیا و غەریبەی من دەدەیت
چ دەعبایەکی سەد سەر و هەزار چاویت..
کە بە چڕنووقان گەمە لەگەڵا هەر دوو گلێنەمدا دەکەیت
چەندە شاگەشکەی کە بە هەڵچنینی شووەرەیەك لە شمشێر..
چواردەوری گۆڕەپانی ئەم رۆحە هەمیشە زەردو غەمینەم دەتەنێت..
هەزار پێ ئاسا بە ناو جۆگەلە و رووبارە خوێناوییەکاندا دەپەڕیتەوە...
تاوەکو بێ مروەتانە پێ لەو دڵە پەژموردەیەی من بنێیت..!
هەر وەك «هاملێت»... لە نێوان ــ من هەم یان نیم ــ
سەرسام و دۆشداماو.. تیا ماوم
گەرەکمە لە تۆڵەی نیشتمانی ژەهر خواردوو بە دەستی تۆ..
شۆڕشێکی سوور و بێ پایان بەرپا بکەم..!
کە هەڵمەتت بۆ دێنم.. یان لەسەر بەرماڵا نوێژی درۆت دابەستووە..

یان لە بەرگی باوکمدا خۆت خزاندۆتە ناو پێخەفی هەوەسێك..
لەتەك دایکمدا تەپا و تل دەدەیت..!
وای لە من.. وای لە من..
هۆن هۆن دەگریم و هەر دوو دەستەکانم لە ئەژنۆکانم وەرێناوە..
لە حەژمەتی ئەو هەموو خوێنەی کە بێهوودە لەبەر پێیانم هەڵدەقوڵێت..
کە نازانم لە کوێوە سەرچاوە دەگرن و .. قوربانیانی چەندن و کێن..!
چنگ بە دوای چنگ من خۆڵی خەراباتێك دەخۆم..
سوێند دەخۆیت کاولکاری و وێرانەماڵی خۆمە..
سووتماك و وێرانە خاكێك كە بەتەنها دەستكردی خۆم بێت..!
چ خامۆشە دونیا..بێجگە لە لرفەلرفی ئاگرێکی بێ ئامان..
کە خەرمانی هەموو خەونەکانمە و بە بەر چاومەوە دەسوتێت
کاسی کـردووم.. شـەقژنی سـاچمەزەنەکانت کـە ئاسـمانی سـەر سـەرم گـڕ تێبـەردەدات
پۆل پۆل فڕندەکان بە پەڕ و باڵی سووتاوەوە خۆیان بە سینگوڕکمدا دەدەن...!
خـودا هاوار..گوێـم لـە فـوارەی خوێنـی ڕژاوە لـە گـەردنی سـەدەها «ئیسـماعیل»هوە.. کەبـەدەم قرغەقـرغ و لنگەفرتێـوە خـۆ لەژێـر چەقـۆی کـولی» ئیبراهیم»هکانـدا..
رادەپسکێنن و دەرەقەت نایەن..
گەوزیو لە خوێندا..تینوو تا رادەی خنکان ..
کە ناچارن فرمێسکی پیرە باوکەکان بخۆنەوە
دوا قوربانی و دوا فەرمانی خوداوەندەو.. بێهوودەیە چاوەڕوانی..
سۆزو بەزەیی ئاسمان..!
چ کپە کوچەو کۆڵانەکان..بەدەر لە ورتەورتی ماتەمگێڕان و ..
خەنینی خنکاوی خۆشی قەسابە دەست خوێناوییەکان..
هەوا بێ سرتە و بەتاڵا لە هاوارەکان..

هاوارێك لـە ڕەنگـی نـانی ســووتاوو ..بـۆنی
قەهــر و
تامی خەونێکی مردوو لە چاواندا
سەرجادەکان پاك و تەمیز ..
شـۆراوە لـە فرمێسـك و خوێنـی ئـەو هەموو
کچـە ڕەند و کـوڕە کاکۆڵا ڕەشانە..
چ پەژمـوردەن باخچـەکانی شـار.. کـە لەبـری
باخـەوان ..پـڕن لـە یاساوڵی چەتـەولا..
تەییــار و ئامــادە و پەنجــە بەســەر
پەلەپیتکــەی تفەنگــەوە..
لەبۆســەدان بــۆ هــەر خونچەیــەك بــە
کەیفــی خــۆی و شــنەبایەك بگەشــێتەوە..
یــان چلــۆن دەبێــت هەڵاڵــەکان بەســەر
باڵــی «بــا» هوە..
لــە گوڵێکــەوە بــۆ گوڵێــکی دیکــە بــاڵا
بگرنــەوە.. ؟ بــە چ هەقێــك مەلــەکانی
ســەر درەختــەکان بــێ پــرسی ئاغــاکان
دەجریوێنــن..؟
چــۆن بــێ فەرمــانی گوڵکــوژەکان
..جۆگەلــەکان وەهــا ئاســوودە بــەدەم
ڕێــوە..
بێباکانـەو ئابڕووبەرانـە لەژێـر پنچکەکانـدا
دەتریقێنەوە..؟
ئەمجارەیــان شۆســتە هەڵتەکێــنراوەکان
بـە دەسـتی وەسـتا دەسـت خوێناوییـەکان..

به سەدەها دڵأ و گلێنەو پەنجەكانی دەستمان چەوڕێژ دەكرێنەوە..
دەســتگێڕە نامورادەكانیــش بــە شووشــەی پــڕ لــە فرمێســكی رەش وهەناســەی ســارد و..
حەسرەتی مۆرەوە..بێهوودە بەناو كرِیارە گێژەكاندا دەخولێنەوە...
ئێواران مایەپووچ رووەو كەلاوەكان دەگەڕێنەوە..!
***
تاكــەی بەزەبــری تــف و تیــغ و چەكمــەوە لەنــاو رۆحمــدا جێگــە بــۆ خــۆت دەكەیتــەوە..؟
تا قیامەت نیشتەجێ بیت .. من وام لە دەرەوەی دونیای تۆدا..
بە حوكمی عەشقی سەركەش و زاڵی خۆمەوە
جێ ماكی خوێناوی قامچییەكانت وا بەسەر پشتمەوە
شەوانە..گورگانە دەلوورێنیت..
وەك دزێــكی ترســنۆك لەنــاو كۆلیــت و كــەلاوەكانی ئێمــەدا دەگەڕێیــت.. تــا هەرمــێ و ســێوی دڵــەكان بدزیــت
تاوەكو خەون لە چاوان بفڕێنیت و مرواری گلێنەكان ببەیتەوە
دڵــت خۆشــە بــەو شــارەی باخچــەكانی پــڕن لــە پەیكــەری شــەهید و شــاعیری لانــەواز..
بەتاڵأ لە عاشقی ڕووتەڵە و بێ خەون و رازو نیازو.. مراز..
چەندە شاگەشكەی بە ئەتك كردنی گوڵەباخەكان و لالەزارەكان
من و تۆ چیتر و .. بۆ هەتا هەتایە..
دووانەی هەمان سك و هەمان خەم و هەمان كۆڵان و گەڕەك و شار نین
دەرمكە و ڕاوم بنێ تا ئەودیو شووراكان و سنوورەكان..
وەك عاشقێكی هەڵگەڕاوە لە خێڵ و عورفی پیاوە خەنجەر وەشێنەكانت
ئەو پیاوانەی چەشنی شمشێر بڕندەو چەماوەن..
ونبوو لەژێر رەختە و فیشەكدان..

باوکانی ئەرژەنگ کە وەك -ساتورن- ی خوداوەند....
منداڵەکانی خۆی دەخوات..!

***

ئەمەیـان چ قۆشـمەیەکی رەشـە کـە پاسـەوانە داخدارەکانـت بـە ژمـارەی گوللەکانیـان.
خۆیان فێری حیساب دەکەن..
ئەو گوللانەی سەر پەڕەی دڵ و تەختی تەوێڵمان دەسمن..
لەناو چاواغان دەتەقنەوە تاوەکو چیتر باڵای بەرزی نیشتمان نەبینینەوە
کە بەدەم لافاوی خوێنی داڕژاو لە دەستەکانی تۆوە رووەو جەهننەم..
کچ و کوڕانی نامراد سەر شەپۆلان کەوتووین
چ شایی و رەشبەڵەکێکی خوێنینە کە بۆ منی زاوا سازاوە..
زامدار بە هەزار تیغی تۆ..کە بووکی نیشتمان لە گۆڕدا چاوەڕێمە..!
هەر دوێنێ بوو تۆی قاچاغم لە ناو دڵمدا دەشاردەوە..
نانم لە دەمی منداڵەکانی خۆم دەگرتەوە
کەچی هەنووکە بەزەبری تفەنگ لە کەلاوەکەی خۆم دەرم دەکەی..
لە جادەو کۆڵانە تەنگەبەرەکانت ڕاوەدووم دەنێیت ..
چەندە جوامێر و میهرەبانیت ..
کە دەهێڵیت نیوەشەوان بەقاچاغ بێمەوە شارو..
بەدزییەوە لە ماڵی دەرو دراوسێ خۆم بشارمەوە..
بەر لە هەڵاتنی خۆر بگەڕێمەوە ناو کەندو لەندان..
تاوەکو وەك نێچیر لە نیشانەکانت دوور و دوورتر بکەومەوە..
جێمهێشتوون ئەلبووم و نامەی دڵداری و شیعر و کتێبە حەرامەکانم..
جۆشی بدە ئاگردانە ئینگلیزییەکەت ..
بە سووتاندنی هەر هەموو خەونەکانم..!

****

ناحەزانی ئەدەب

+ هەر چەندە ئەدەب بە گشتی و ئەدەبی داستان ـ ئامێز بە تایبەتی؛ پتر وەک گەمەکانی خەیاڵ چاوی لێکراوە، بە جۆرێک کە ژمارەیەکی زۆر هەن وا تەماشای ئەدەب دەکەن کە پتر بۆ کات بەسەربردنە و سەرمەستبوونە بە جیهانێکی خۆش و رەنگینی فانتازی و خەیاڵبڵاوی، گوایە پتر لە خۆشخەیاڵی نووسەرەکانەوە هاتووە، بە هەر دوو دیوی تراژێک و کۆمێدی. لە ناو خەڵکی ئێمەدا وا سەیری خوێنەران و شەیدایانی ئەدەبیات دەکەن کە دەرەتان و چارەیەکی دیکەیان نییە بۆ ‹کات ـ کوشتن› بێجگە لە ئەدەب، یانژی بە چاوی گومانەوە سەیری کتێبخوێن دەکەن کە گوایە تیکچووە یان ئەگەری ئەوەیان زۆرە کە لە ئاکامدا شێت و دێوانە بێت. لە بەرامبەر ئەوانەشدا ژمارەیەکی کەم لە خەڵکی وەک گەشتێکی پڕ لە بە فەڕ و دەوڵەمەندی فیکری و تێگەیشتنێکی قووڵ و خۆناسین و دونیاناسین تەماشای کتێبخوێن

دەکەن، کە بەبێ خوێندنەوە مرۆڤ کورتی دێنێت.

ئەدەبیات خوانی رازاوەی تێفکرین و تێڕامانە، زمانێک و گوزارشتێکە لە نێو سەردەمە سیخناخەکان بە ململانێی رامیاری و ئابووری و کۆمەڵایەتی و نەخشەی مۆراڵی مەردمگەل لە نێو جوگرافیا و زەمەنە جیاوازەکاندا، ئەدەب رەنگدانەوەی ململانێ و کۆی کێشەکانی نێوان ماتریالیزم و ئایدیالیزمە، یان مەرگەسات و بەزمەسات. لە هەمووی جوانتر خوانی سەدەها پرسیار و گومانە لە کۆی مێژووی مرۆڤایەتی و میراتی داپیران و باپیران، کولتوور و هەر دوو کایەی رامیاری و ئاییندارى کە ئەوەشیان دەبێت بە مایەی ترسی زۆرینەی خەڵکی و حەشامات کە بەوە دەشکێتەوە بن بە ناحەزی ئەدەبیات، بێ حیکمەت و هۆکار نییە کە ‹سانسۆر› و چاودێری و سیخوڕی بەسەر ئەدەبەوە لە ژێر سایەی دەوڵەتی پۆلیس-رەفتار لە دونیادا بێ شومارن کە دوژمنە ئەدەبن. کتێبەکان، چەندە هەمەچەشن بن، بۆ ئێمە دەروازەگەلێکن بۆ ئاشنابوون بە زۆرترین زانیاری و مەردمگەل.

بەڵام لە بەرامبەردا دوو دژە بۆچوون هەن کە گوایە ئەدەبی خەیاڵئامێز و داستانئامێز بە گشتی، یان شیعر و چیرۆک و شانۆنامە؛ وەک زیندەخەون و وڕێنە و چاوی لێ دەکرێت. ناحەزانی ئەدەبیات دەپرسن کە ئاخۆ ئەدەب وەڵام بە داواکانی واقیع و ژیانی ئێمە دەداتەوە؟ وەڵامی راستەقینە ئەوەیە بەڵێ.. چونکە بۆ ئێمە مەحاڵە راستەوخۆ دەستمان بە ئەزموونی کەسانی دەوروبەری خۆمان ڕابگات، مەبەست لە ئەزموون: ژیار و کولتوور و ژیانی پەنهانی ملیۆنەهایە، نەک بە تەنها گەڕەکی خۆمان، چونکە ژمارەیەکی زۆر هەن

کە کەوتوونەتە دەرەوەی جوگرافیای ئێمەوە، یانژی زادەی مێژوویەکی دیکەن کە بە ملیارەهایە، ئەو ئەزموونە ناچێتە دۆخی کڕینی کەلوپەلێکی دەستی دووەم لە بازاڕەکانی لەنگە و کۆنەفرۆشی و مەزاتخانە، چونکە کتێبەکان نزیکمان دەخەنەوە لە رۆح و گەوهەر و کرۆکی بنیادەم، بە ڕەچاوکردنی هەموو پاشخان و باکگراوندێکی رامیاری و کۆمەڵایەتی و فەرهەنگی. رەنگە خودی ئەدەب و هونەر لە پاڵ لقەکانی دیکەی زانستە مرۆییەکان پتر نزیکمان بخەنەوە لە تێگەیشتن لە رۆحی خۆمان، گریمان کەسانێک بۆ کات بەسەربردن رۆمانی پۆلیسیی یان سیخوڕبازی و ئێرۆتیکی دەخوێننەوە، ئەوەیان بیر ناچێت کە بۆ تێگەیشتن لە نهێنی و رازەکانی مرۆڤ بگەڕێن لەمەڕ تاوان و سۆزداری و ئەو بەشە رەش و شاراوەی مرۆڤگەل کە هانی دەدات بۆ شەڕانگێزی و هەوا و هەوەسی پەنهان.

گومانی دووەمین سەبارەت بە ئەزموونی ناو ئەدەبیات ئەوەیە کە بە زمانێکی پڕ لە رەمز و خوازە و باڵاتر لە تێگەیشتنی ڕەشەخەڵکەکە نووسراوە کە دوورمان دەخاتەوە لەو ئامانجەی کە ئەدەب دەیخوازێت، مادامەکێ دەستەبژێرێک لە نووسەرانی هۆشمەند بۆ ژمارەیەک لە دەستەبژێری خوێندەواران دەنووسن، ئەو هەموو رووداو و ماجەرا و هەست و نەست و فیکرە دەوڵەمەندە کە لە فۆرمێکی باڵا و بە تێکنیکێکی ئاڵۆز بە ئێمە دەگەن، گرانترە لەوەی هەموومان تێبگەین، بە تایبەتی کە کولتووری خوێندنەوەمان نییە یان کەم و دەگمەنە. کێ دەتوانێت ئەو هەموو تێما و هێما و مانا و پەیام و کۆدانە شی بکاتەوە؟ هەندێک بڕوایان وایە کە

خەڵکی نەخوێندەوار زیندووترن لە خەڵکی خوێندەوار، چونکە هەر ئەوانن کەرەستەی فیکر و ئەدەب، ئەوان پتر بە ژینی گەرم و گوڕەوە نووساون، دەوترێت گوایە نووسەران کێن بێجگە لە ژمارەیەک لە دزی تەردەست کە سیخوڕانە خۆیان مەڵاس داوە زیندەگی و نهێنییەکانی خەڵکی دیکە بە تاڵان ببەن.

هەواڵنامەی کتێب

وەلێ نووسەران بۆ بەرگری دەڵێن: ئێمە تیکە و تیلماسێکمان لەو ژیانە بردووە، ئەویدیکەیان هۆش و گۆش و فانتازیا و خەیاڵی بە برشتی خۆمانە، ئێمە ژیانێکی دیکەمان لەو کوت و تیلمە و پاتاڵ و تیکەیە داتاشیوە. کەواتە کامەیان لە پێشترە: ژیانێکی گەرمی دوور لە کتێب و ئەدەبیات یان ئەزموونێکی ڕەنگاورەنگی ناو کتێبان کە سیحرێکی گەورەتر بە خودی زیندەگیش ببەخشێت؟ بۆ ئەوەیان سێ وەڵاممان دەست دەکەوێت بێئەوەی ڕاپرسیمان کردبێت، چونکە کەسمان نییە لە نێو گەرمەی گفتوگۆی نووسەران و خوێنەرانی عاشقە کتێب یان خەڵکانی تۆراو لە ئەدەب و دردۆنگ و دوژمن بە کتێبان نەکەونەوە ناو ئەو سێ کاتیگۆرییە: یەکەمیان بڕوای وایە کە ژیان بۆ خۆی یەکەمین سەرچاوە و دوا

سەرچاوەیە بۆ تێگەیشتن لە خۆمان و دونیا، ئەدەبیات وێنەیەکی ساختەیە و سەرگەرمکردنێکە بە خۆشخەیاڵی و ئەندێشەمەندی. دووەمیان وا مەزەندە دەکات لە تەک ژیاندا ئەدەب ئەزموونێکی دەستی دووەمە و هاوتەریب بە هەمان تەوژمی زیندەگی رێدەکات و ئاوسە بە هەموو رەگەزەکانی ژیان، چاوی دیکەمان پێدەبەخشێت بۆ بینینی خۆمان و مەردمگەل و جیهانی دەوروبەر. سێیەمیان خۆیان بە خەڵکێکی ئەوەندە بێباک و ماندوو دەزانن کە لە ماراسۆنێکی هەتاهەتایە و نەبڕاوەدان، هیچ بواریان نیە گوێ لەم دوو خێڵە بگرن کە بێهوودە ململانێ لەسەر شتێکی بێ بناغە دەکەن کە بێجگە لە کات بە فیڕۆدان هیچی لێ بەرهەم نایەت، ڕاکە ڕاکەی بێوچانی ناو بازاڕی ژیان وای لێکردوون کە ئاوڕ لە هیچ کامیان نەدەنەوە.

رەنگە لەو نێوانەدە ناوبژیوانێکی شەرمن پەیدا بێت و زات بکات و بڵێت: ژیان چەندە سەرچاوەیەکی دەوڵەمەند بێت، ئەزموونێکی پڕ و دەستی یەکەمین بێت، ئەزموونی ناو ئەدەب باوەجوو هاوتەریبی زیندەگی و ئەزموونی دەستی دووەم بێت، کەچی بێ ئەو وێنەی دووەمینە مەحاڵە لە رۆحی نەسرەوت و نەگیراو و نادیاری خودی ژیان و ئادەمیزادەکان تێبگەین، ڕاوکردنی هەموو رەنگ و دەنگەکان مەحاڵترە. ئایا ئەزموونی دەستی یەکەم کە خودی ژیانە و جێگەی بایەخی زۆرینەیە بۆ خۆی ژیانێکی دەرە کتێبەکانە؟ یانژی ئەزموونی دەستی دووەمیش مایەی رێزە کە ئەزموون و خەون و خولیا و تەقەللاکانی مرۆڤە لە بواری هەمە چەشنەی

فیکری و هونەری و ئەدەبی و هەموو ئەو لقانەی دیکەی زانستە سروشتی و مرۆییەکانە کە کەوتوونەتە دوتوێی کتێبەکانەوە؟ ئێمە وەک گیانلەبەرەکانی دیکە نەخولقاوین کە بە خۆڕسک و هەموو شێوەکانییەوە راستەوخۆ بۆ ژیان ساز و ئامادە کرابین، بەڵکو ئێمە تا رادەیەک بۆ زۆربەی پێوستییەکان و تێگەیشتنمان لە ژیان بۆ هەمیشە دەچینەوە ناو بازنە و خانەی ئەزموونی دەستی دووەمین کە سەرچاوەکەی کتێبەکانن، بە تایبەتی لە دونیای تازەدا. گەر خۆمان بە ئەزموونی «دەستی یەکەم» ببەستینەوە، ئەوەیان بەو مانایە دێت کە کۆی ئەزموونەکەمان پتر هەستەکی ـ ئیحساساتی ـ دەکەوێتەوە، واتا دەچینەوە ناو دارستان و سروشتی رووت و پەتی کە سەرچاوەی زیندەگیمانە. گەر وا بێت ئەوەی کە خوێندەوار لە کتێبەکانەوە چنگی دەکەوێت وەک جۆری ئەزموونەکان، کەم و کورتی دێنێت لە چاو ئەوەی کە نەخوێندەوارێک لە کەسەکانەوە چنگی دەکەوێت. گریمان کەسێک بڕوا بەوە بکات کە مادامەکێ ژیان خۆی سەرچاوەیە بۆ کتێبەکان؛ دە کەواتە لەبەرچی نەگەڕێینەوە ناو کانگاکانی ژیان خۆی؟ بەڵام بڕوایەکی بەم چەشنە لە ڕووی واقیعییەوە لەق و ناجێگیرە، چونکە ئەزموونی ناو کتێبەکان پوختە و هەڵبژاردەی هەموو ئەزموونی مرۆڤایەتییە، وەک ژیان و زیندەگی هەر هەموومان زیندانی جوگرافیایەکی دیاریکراوین، کەچی کتێبەکان سنووربەزێنن، هەر هەموومان بۆمان ناکرێت وەک پەیوەندی ئادەمیزادانە بەر یەکدی بکەوین، کەچی کتێبەکان باڵیان هەیە و بۆ کوێ بمانەوێت دەفڕن و دەفڕین.

راسـت نیـە بـە کـەس بڵێیـن واز لـە کتێبـەکان بهێنێـت، بـەڵام دەتوانیـن بـۆ دەوڵەمەندبوونـی ئەزموونـی خـۆی هانـی بدەیـن کـە کتێبـی باشـتر بخوێنێتـەوە. گـەر پشـت لـە کتێبـەکان بکەیـن بـە نـاوی ئـەوەی ئەزموونـی دەسـتی دووەمـە، بـە تایبەتـی هەنووکـە و لێـرەدا کـە پـتر مەبەسـتمان دونیـای ئەدەبیاتـە، واز لـە وشـەی چاپکـراو بێنیـن؛ تەنهـا دوو شـت قازانـج دەکەیـن: تیژبوونـی یـادەوەری و دەسـتخەتی خـۆش، بـەڵام ئەوەیـان بـە دادی چـی دەخـوات لـە نـاو سـەردەمێکدا کـە کـۆی ئەزموونـی مرۆڤایەتـی وا لـە نـاو هەنـاوی کتێبەکاندایـە یـان راسـترە بڵێیـن وا خەریکـە دەکەوێتـە نـاو هەنـاوی کۆمپیوتەرەکانـەوە.

لەمڕۆکـەدا ‹ئینتەرنێـت› ژمارەیەکـی زۆر لـە خەڵکـی بـۆ خـۆی دزیـوە، هیـچ راپرسـییەک نییـە لای ئێمـە کـە بزانیـن لـە نـاو تۆڕەکانـدا بـە دوای چیـدا وێڵـن، چونکـە کتێبخانـەی گـەورەی تێدایـە، بێجگـە لـەوەی کـە زۆرێکیـش لـەو کەرەسـتە و ئامرازانـەی کات بەسـەربردن هـەن کـە خەڵکـی لـە دەوری خۆیـان کـۆ دەکەنـەوە، راسـتە سـینەما و شـانۆ و ئۆپێـرا کاریگەریـان لەسـەر هەسـت و نەسـتی خەڵکـی هەیـە، لەوەشـدا هـەر هەمـوو هونـەرەکان پێویسـتیان بـە کتێـب دەبێـت، سـینەما و شـانۆ بەبـێ دەقـی نـووسراو نەدەگەیشـتن بـەم ئاسـتە بـەرزەی کـە پێیگەیشـتوون، هـەر هەمووشـی کاریگـەری لەسـەر روانیـن و هەڵسـوکەوتی ئێمـە هەبـووە، بگـرە کـۆی مۆراڵـی ئێمـە، بـە دیـوی جوانـی و ناشـیرینیدا. «شێکسـپیر» بـۆ شـانۆگەرییەکانی بـۆ مێـژوو گەڕاوەتـەوە، بـەڵام دیدگایەکـی قووڵترمـان پێدەبەخشـێت بـۆ ناسـینی مێـژووی ئەمرۆکەمـان، بـێ ‹دۆستۆیڤسـکی› و ‹تۆلسـتۆی› ناتوانیـن لـە ‹روسـیای قەیسـەری› تێبگەیـن. بـۆ هەمیشـە کارەکتـەرەکان دەبنـە نموونـەی بـاڵا بـۆ ئێمـە، بۆیـە ئـەو قسـەیەی «ئۆسـکار وایلـد» بـە راسـت دەگەڕێـت کـە بـڕوای وایـە دەشـێت ژیـان بـۆ خـۆی لاسـایی هونـەر و ئـەدەب بکاتـەوە.

رزگار شێخانی

هەواڵنامەی کتێب

فوگەی مەرگ

پاول سێلان

لە سویدییەوە وەرگێڕدراوە

شیری ڕەشی سپێدە ئێمە ئێواران دەیخۆینەوە
نیوەڕۆ و بەیانیان دەیخۆینەوە شەو دەیخۆینەوە
دەخۆینەوە و دەخۆینەوە
لە هەوا گۆڕێک هەڵدەکەنین ئەوێ تەنگەبەر نییە

پیاوێک لە خانووەکەدا دەژی لەگەڵ مار یاری دەکا دەنووسێ
کە ئەڵمانیا تاریک دادێ ئەو دەنووسێ قژی زێڕنیت مارگەریتا
ئەمە دەنووسێ و دەچێتە بەر خانووەکە و ئەستێرەکان دەبریسکێنەوە فیکە
بۆ سەگەکانی لێ دەدا بێنە ئێرە
بە فیکە بانگی جووەکانی دەکا لە زەوی گۆڕێک هەڵبکەنن
فەرمانمان پێ دەکا مۆسیقای دانس بژەنین

شیری ڕەشی سپێدە ئێمە شەوان دەتخۆینەوە
بەیانیان و نیوەڕۆیان دەتخۆینەوە ئێواران دەتخۆینەوە
دەخۆینەوە و دەخۆینەوە
پیاوێک لە خانووەکەدا دەژی لەگەڵ مار یاری دەکا دەنووسێت
کە ئەڵمانیا تاریک دادێ ئەو دەنووسێ قژی زێڕنیت مارگەریتا
قـژی خۆڵەمێشـیت سـولامیت لـە هـەوا گۆڕێـک هەڵدەکەنیـن ئـەوێ تەنگەبـەر نییـە

هاوار دەکات ئێوە قووڵتر هەڵبکەنن و ئێوەیش بژەنن و گۆرانی بڵێن
دەست بۆ ئاسنی بەرپشتبەندی دەبا دەیسوڕێنێ چاوی شینە
ئێوە بێڵەکانتان قووڵتر لێدەن ئێوەیش بەردەوام مۆسیقای دانس بژەنن

شیری ڕەشی سپێدە ئێمە شەوان دەتخۆینەوە
نیوەڕۆ و بەیانیان دەتخۆینەوە ئێواران دەتخۆینەوە
دەخۆینەوە و دەخۆینەوە
پیاوێک لە خانووەکەدا دەژی قژی زێڕینت مارگەریتا
قـژی خۆڵەمێشـیت سـولامیت ئـەو لەگـەڵ مـار یـاری دەکات

هـاوار دەکات خۆشـتر مـەرگ بژەنـن مـەرگ کارامەیەکـی ئەڵمانییـە
هـاوار دەکات گڕتـر کەمانجەکانتـان بژەنـن ئەوسـا وەک دووکـەڵ بـە هـەوادا هەڵدەکشـێن

هەواڵنامەی کتێب

ئەوسا لەناو هەوران گۆڕێکتان دەبێ ئەوێ تەنگەبەر نییە

شیری ڕەشی سپێدە ئێمە شەوان دەتخۆینەوە
نیوەڕۆیان دەتخۆینەوە مەرگ کارامەیەکی ئەڵمانییە
ئێواران و بەیانیان دەتخۆینەوە دەخۆینەوە و دەخۆینەوە
مەرگ کارامەیەکی ئەڵمانییە چاوی شینە
بە گوللەی قوڕقوشم دەتپێکێ بە گوللەکەی ڕێک دەپێکێ
پیاوێک لە خانووەکەدا دەژی قژی زێڕینت مارگەریتا
سەگەکانی لە ئێمە بەردەدا لە هەوا گۆڕێکمان دەداتێ
لەگەڵ مار یاری دەکا و خەون دەبینێ مەرگ کارامەیەکی ئەڵمانییە

قژی زێڕینت مارگەریتا
قژی خۆڵەمێشیت سولامیت

سولامیت:
ئەو کچەیە کە شا سولەیمان ئاشقی بوو و لە «غەزەلی غەزەلان/ گۆرانیی گۆرانییان»دا، بە شیعر ئەشقی خۆی بۆ دەربڕیوە. لەوێ لە شیعری ژمارە ٦، کۆپلەی ١٢ ناوی هاتووە.

کۆڕۆنا

پاییز لەناو دەستم گەڵای خۆی دەخوا:
ئێمە هاوڕێین.
لەناو چەرەس
کات دەردەهێنین و فێری ڕۆیشتنی دەکەین:
کات دەگەڕێتەوە لای توێکڵ.

لە ئاوێنەدا یەکشەممەیە،
لەناو خەوندا دەبۆرژێ،
دەم ڕاستی دەڵی.

چاوم دەکەوێتە سەر زێی خۆشەویستەکەم:
سەیری یەکدی دەکەین،
تاریکی بە یەکدی دەڵێین،
وەک خاشخاش و بیرەوەری یەکترمان خۆش دەوێ،
وەک شەرابی ناو سەدەفان،
کە لە بەر فیچقەخوێنی مانگ لە دەریایە دەنووین.

هەواڵنامەی کتێب

ئێمە لە بەرپەنجەرە وەستاوین و باوەشمان بەیەکدا کردووە، ئەوان لەسەر شەقامەوە سەیرمان دەکەن:

کاتییەتی بزانرێ!

کاتییەتی بەرد بڕی لە بەر بێ و شکۆفە بکا،

کە لای نیگەرانی دڵێک لێبدا،

کاتییەتی کات هەبێ.

کاتییەتی.

کە لە ڤییەنا ئاشنای - ئینگەبێرگ باخمان - ی شاعیر دەبێ و عاشقی یەکدی دەبن. ئەم شیعرەی لە ساڵی ١٩٤٧/١٩٤٨ بۆ ئەو نووسیوە. لە شیعرەکەدا دەڵێ: «وەک خاشخاش و بیرەوەری یەکترمان خۆش دەوێ.» ئەم خۆشەویستییە، لە ناوی دیوانەکەیشیدا دەبینرێ.

کریستاڵ

لەسەر لێوەکانم لە دەمی خۆت مەگەڕێ،
لە بەردەروازە لە بێگانە و
لە چاومدا لە فرمێسک مەگەڕێ.

حەوت شەو بڵندتر سوور بۆ سوور دەچێ،
حەوت دڵ قووڵتر دەست دەروازە دەکوتێ،
حەوت گوڵەسوور دواتر چاڵاو خورەی دێ.

لەناو ڕووبارەکانی باکووری دوارۆژدا
ئەو تۆڕە هەڵدەدەم، کە تۆ
نادڵنیا
بە سێبەرە بە بەرد نووسراوەکان
گرانی دەکەیت

تۆ مەرگی من بوویت:
توانییم بتهێڵمەوە،
ئەودەمەی هەموو شتێکم لێ کەوت.

جارێکیان، کە مەرگ برەوی هەبوو،
تۆ خۆت لەناو مندا شاردەوە.

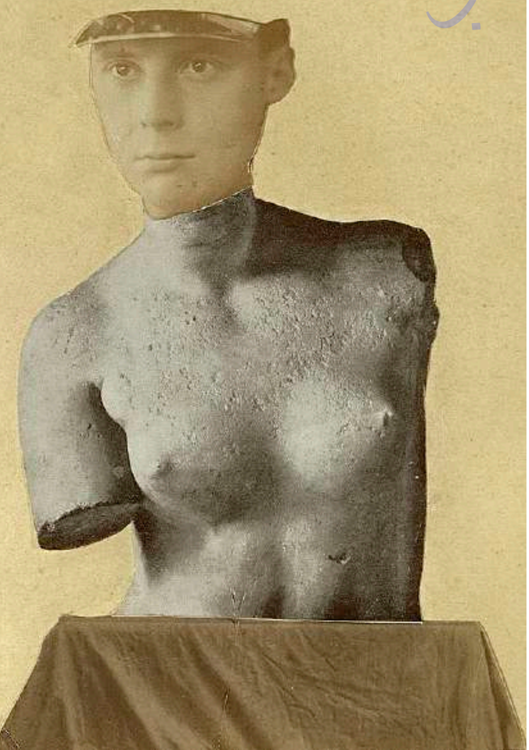

هەزارنامەی کتێب

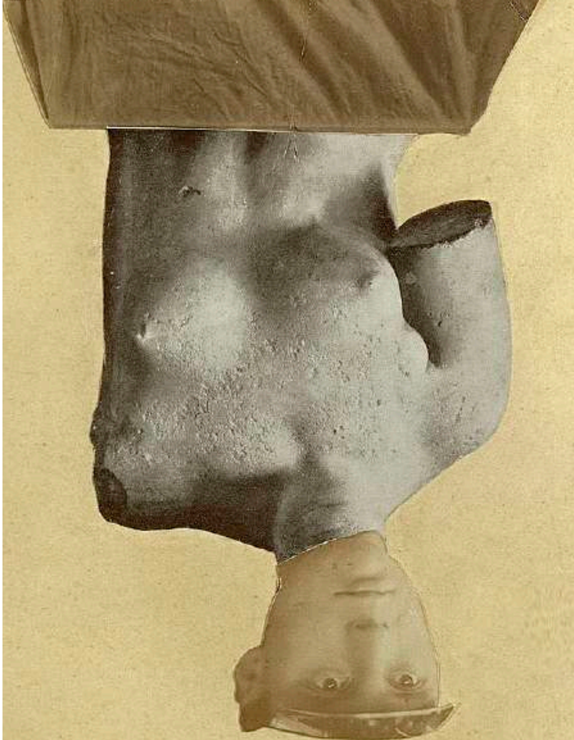

چاڵی قۆڵم
جێ بهێڵە،

یەک لە
ترپەکانی دڵلێدان ببە،

لە دەرەوە،
خۆتی تێدا بشارەوە.

ئێستا، کە وا تاتەتەختەکانی نزا دەسووتێن،
من کتێبەکە دەخۆم
بە هەموو
سیمبۆلەکانەوە.

تاتەتەخت:
Betschemel/Bönpall مەبەست لەو جۆرە تەختەی کڵێسایە، کە لە کاتی نزاکردن، ئەژنۆ دەخرێتە سەری.

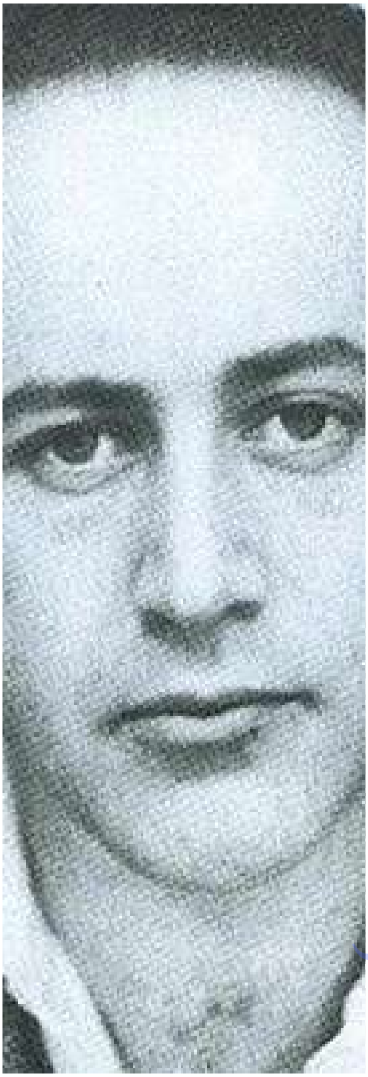

بۆ برایەک لە ئاسیا

تۆپە
خۆڕووناککەرەوەکان
بەرەو ئاسمان دەڕۆن،

دە
فڕۆکەی بۆمبهاوێژ باوێشک دەدەن،

بڵێسەیەک شکۆفە دەکا،
دڵنیا وەک ئاشتی،

دەستە شوولکێک
وەک هاوڕێکەت دەمرێ.

هەواڵنامەی کتێب

بۆ برایەک لە ئاسیا: سێلان ئەم شیعرەی لە ئابی ١٩٦٧ دا، نووسیوە. ئەو کاتە، ئەمریکا هێرشەکانی بە فڕۆکە بۆ سەر ڤییێتنام زۆر چڕ کردبوو. دوو مانگیش بوو، شەڕی شەش ڕۆژەی نێوان ئیسرائیل و عەرەب، کۆتایی هاتبوو. شیعرەکە لەبارەی شەڕی ڤییێتنامەوەیە، بێئەویە ڕاستەوخۆ ناوی ڤییێتنام بهێنێ. سێلان کە خۆی قوربانییەکی شەڕ بوو، دەیزانی ئاسەوارەکانی شەڕ چ برینێکی قووڵ دەنێنەوە. شیعرەکەی سێلان باسی برایەتی دەکات، کە سەرچاوەی ئایدیۆلۆژیی ئەم (برایەتییە)، لە شۆڕشی فەرەنساوە هاتبوو و

پاشـانیش لـە کێشـەی زۆر وڵاتـان سـەدای دەدایـەوە.

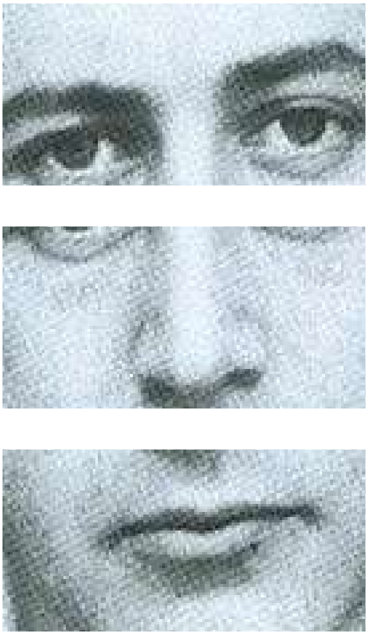

تیشکی ڕووناکییەکە، بەڵێ، ئەوەی کە
ئەبوو توور
بینیی بە سواریی بەرەو ئێمە بێ، کاتێک ئێمە
لە ناوەوەی یەکتردا هەتیو کراین، لە ژیان،
نەک تەنیا لە مەچەکەوە:

گوریسێکی زێڕین، بە
قووڵایی پەرستگە،
مەترسییەکەی پێوا، کە هێشتا
لەژێرماندا کڕ کەوتبوو.

ئەبـوو تـوور (ابـو الطور/الثـور): Abu Tor ، گەڕەکێکـی سـەر گردێکـە لـە ئورشـەلیم دەڕوانێتـە سـەر ئورشـەلیمی کـۆن. ئێتمولۆژیـی ناوەکـە دەگەڕێتـەوە بـۆ سـەردەمی داگیرکردنـی ئورشـەلیم لەلایـەن سـەلاحەددینی ئەیووبییـەوە. شـێخ شـیهابەددین، کـە بـە شـێخ ئەحمـەدی کەڵەگایـش ناودەبـرا، ئەفسـەرێکی سـوپای سـەلاحەددین بـوو، دەگوتـرێ ئـەو بەسـەر پشـتی کەڵەگایەکـەوە، یـاوەری سـەلاحەددینی ئەیووبـی کـردووە و ئیـتر گردەکەیـان بـە نـاوی ئـەوەوە کـردووە، بـەڵام -کەیفـا- کـە سـاڵی ١٨ پـاش لەدایکبـوون ژیـاوە و لـە پەیمانـی نوێـدا نـاوی هاتـووە، کاهنـی گـەورەی ئورشـەلیم بـوو و ماڵیشـی لەسـەر ئـەم گـردە بـووە و لـەوێ دێرێـک هەبـووە، کـە ئاڵاکـەی وێنـەی کەڵـەگای هەبـووە.

گوریسـی زێڕیـن: Goldboje/guldboj ، مەبەسـت لـەو گوریسـانەیە، کـە لـە مەلەوانگـە و کەنارەکانـدا بـۆ ڕزگارکـردن دانـراون

1

شـەمەندەفەرێک بەنـاو تاریکیـی شـەودا دەڕوات، بێدەنگـی لـەت دەکات و لـە ئاوشویسـت ڕادەوەسـتێت.

باڵندەی باڵکراو دەجریوێنن.

بیسـت زیـل، لـە گەردوگوڵـی بەیانیـدا، بەنـاو پێدەشـتی گەرمیانـدا سـەریان لـەدوای یەکـدی نـاوە.

سەردولکەیەک ئاونگی ئەم بەیانییە زووە دەتوێنێتەوە.

هیی گەڵایەک دەکەوێتە ناو شمشاڵێکی بەجێماو.

- تەقەتەقی شەمەندەفەرەکە و گڕەگڕی زیلەکان، خەون نەبوون.

2

ئەمە وێنەیەکی باوکمە؛ ڕەش و سپییە. تەنیا چاوەکانی وەک گیا سەوزن. بەسەرییەوە ئاسەواری زەمەن وەک کۆتر گمەگم دەکەن. من لە ژوورەوە دانیشتووم و لە وێنەکە ڕادەمێنم. لە دەرەوەیش پاییزە و گەڵا وەریوەکان زەوی دەژەنن و ئاوازێکی ناسۆر بۆ ناو بۆشاییەکان دەکشێ.

بە بزەوە سەیری ناو چاوم دەکات، لە هیی ئەویش ئەستێرەی شین دەڕژێن وماڵەکەم ڕووناک دەکەن. بە چرپە پێم دەڵێ: زەمەن وێرانی کردووین، غەریبیی بۆنی نێرگز دەکەم.

وێنەیەکی نێرگز لەناو چەکمەجەیەکدا هەیە. دەیکەمەوە و بۆنی ملوانکەی مێخەکی ئەو، بۆ ناو بۆشاییەکان دەکشێ. بینیم وا خۆی دەگۆڕێ و پەلەیەتی بێتە بەر ڕووناکیی شینی ماڵەکەم، لەوێ گوێ لە ئاوازە ناسۆرەکە بگرێ و لەگەڵ ئەودا باسی ژیانی ئەبەدی بکەن.

3

ئێرە پۆڵۆنیایە.
مانگەشەوە و ئەو وەک بەرد بێ جوڵە لەسەر گابەردێک دادەنیشێت.
چاوی تیژ و زمانی گەڵایەکی وەریو دەبێت، کە دەبینێ؛
منداڵێک بەدەم ڕێگەوە، ڕوو لە مانگ شمشاڵ دەژەنێ.
کە دەبینێ؛ دوو سەرباز لەناو تاریکییەوە دێن و وەک درەختی لە ڕەگەوە هەڵکێشراوی لێ دەکەن.

4

بەیانییان تەمێکی ئەستوور دارستانی گەڕەکەکەیان زیوین دەکات.

ئەو بەناویدا بۆ سەر کار دەڕوا.

هەموو ڕۆژێ بەوێدا بۆ سەر کار دەڕوا.

گەڵا وەریون، ڕێچکە زەردی هەنگوینییە و ئەو خەیاڵاوی دەڕوا.

ئاسـکێک دەیبینـێ، دوو چرکـە سـەیری نـاو چـاوی دەکات. - تـۆ نامۆیـت! دەڕەوێتـەوە.

دەنگی شەمەندەفەرێک بەناو تەمەکەدا دێت و خۆی لە لاجانگی دەدات.

بەئاگادێتەوە و هەنگاوی خێراتر دەکات.

هەواڵنامەی کتێب

5

ئێرە، جاران باخچەی ژنومێردێک بوو، ئێستا خاکێکی بەیارە.

یادەوەرییەکانی بوونەوەری نادیارن.

ئەو کەسانەی دەتوانن بیانبینن، شەست ساڵە ئێرەیان بەجێی هێشتووە.

وا مـن لەسـەر ئـەم خاکـە، پشـتم بـە گابەردێـک داوە، جـاران هـەواری ئـەوان بـوو.

لەوێ جۆگەیەک ڕەت دەبوو، مار لە لێواری دەنووستن.

چاوم دەنوقێنم و خەیاڵم لەناو بوونەوەرە نادیارەکاندا دەفڕێ.

6

ژنێـک لەسـەر کورسـییەک دانیشـتووە. تیشـکی خـۆری ئێـوارە لـە پەنجـەرەوە دێتـە ژوورەوە و لاجانگـی ڕوونـاک دەکات. ئەگـەر ورد سـەرنجی لـێ بـدەی سـێبەری گوڵـی بـەر پەنجـەرەی لەسـەر دەبینـی.

منداڵەکـەی؛ لەسـەر زەوی یـاری لەگـەڵ پەڵـە تیشـک دەکات، کـە بەنـاو درەختـی بـەر پەنجـەرەوە دێنـە ژوورەوە. کات دەڕوات و سـێبەری سـەر لاجانگـی ژنەکـە و پەڵـە تیشـکەکان ون دەبـن.

شـەو ڕادەشـکێ. خـەو لوولیـان دەدات. منداڵەکـە خـەون بـە پەڵـە تیشـکەوە دەبینـێ. ژنەکـە هیـچ لەبـارەی سـێبەری گوڵەکـەوە نازانێـت، ئـەو خـەون بـە خونچـەی نـاو ئینجانـەوە دەبینـێ، پشـکوتوون و هەنـگ شـیلەیان هەڵدەمـژێ.

7

ئەم خانووە وێرانەیە و لەمێژە کەس لەوێ ناژی.
دەچمـە ناویـەوە؛ سـێ چرکـە بێدەنگـی کاسـم دەکات و پاشـان لـە پەنجـەرە واڵاکانـەوە دەنـگ و بۆنـی شـار دێنـە ژوورەوە.
نووسین و هێمای سەر دیوارەکان دەمبەنەوە ناو مێژوو.
دەبینم زەمەن وشەیەکی خواردووە و بەئاستەم تیپەکانی دەبینرێن.
- چۆن وشە کۆنەکان بخوێنینەوە؟

8

دوو سوپا لەم بەر و ئەو بەری وشەی "جەنگ"دا ڕاوەستاون.

لـە گـەڕان بـەدوای دەروازەکانیـدا، لەنـاو فەرهەنـگ دەریانهێنـاوە و بـە چەقـۆی نەشـتەرگەری پێسـتیان داماڵیـوە.

جەنگ: وشەیەکی لەوێدا کەوتووی گەمارۆدراوە.

دەروازەیەکی نەبینراوی هەیە، لێیەوە دەچمە ژوورەوە و دەریایەک دەبینم.

لەوێ، لەسەر کەنار دەڕۆم و سەدەف لە پێم ڕادەچێ.

لە ئاسۆیشدا قافڵەیەک کەشتیی جەنگ بەرەو دەروازەکە دێت،

- دێمە دەرەوە و قوفڵێکی نەبینراوی لێ دەدەم.

هەواڵنامەی کتێب

9

ئـەو لەسـەر گابەردێـک دانیشـتبوو و بارانێکـی سـەوز بەسـەر دۆڵـی کوژراوەکاندا بـاری، دەنـگ و تاریکیـی فـەزای بـۆ ناخـی زەوی بـرد. دەنگێـک لـە ئاسـمانەوە پێـی گـوت: بـڕۆ نـاو دۆڵەکـە و ئێسـکی کـوژراوەکان کـۆ بکـەوە، مـن لـە هـەر چـوار لاوە بـا هەڵدەکـەم، هەموویـان زینـدوو دەکەمـەوە.

ئێمـە لەسـەر گابەردێـک دانیشـتووین و گەواڵەیـەک لـە لای بـەردە ڕەشـەکەوە دێ و بەسـەر ئێسـکی کوژراوەکانماندا دادەکا. دەنـگ و ڕەنـگ و ڕووناکیـی فـەزا بـۆ ناخـی زەوی دەبـا.

تریفەی مانگ خۆی دەشارێتەوە.

هیچ دەنگێک نایەت لە ئاسمانەوە.

کـە مانـگ دەرکەوتـەوە، ئێمـە خۆمـان لـە بـەر تریفـەدا، بەئەسـپایی ئێسـکی کوژراوەکانمـان کـۆ دەکەینـەوە.

10

هۆڵێکـی نـە هێنـدە ڕووناکـە ئاسـمانی شـینی نـاو تابلۆکـە ببینـرێ، نـە هێندەیـش تاریکـە ژنومێـردە جوتیـارە پاڵکەوتووەکـەی سـەر گیشـە نەبینرێـن.
خۆر لە قووڵایی ئاسمانە و ئەوان ماندوون.
نووستوون و دەنگ و چرپەی پێی گەشتیارەکان بێداریان ناکاتەوە.
لێیان نێزیک دەبمەوە.
ژنەکە سەری خۆی لە باوەش ناوە و لەسەرلا ڕاکشاوە.
پیاوەکـە لەسـەر پشـتە و شـەپقە ڕەنـگ خۆرییەکـەی بـۆ سـەر ڕووی لار کردووەتـەوە و کەمێـک سـێبەری ناوەتـەوە.
هەردووکیان زۆر ماندوون.
ئێرە کەمێک تاریکە و لای ئەوان خۆر لە قووڵایی ئاسمانە.
منداڵێک بانگی دایکی دەکات و ئەوان بەم دەنگە بێدار دەبنەوە.
لەسـەر خـۆ هەڵدەسـتنەوە. بـە ڕوومانـدا دەخەنـەوە. داسـەکانیان هەڵدەگرنـەوە و پشـت لـە ئێمـە و ڕوو لـە گوڵەگەنمـە زەردەکان لەسـەرخۆ دەڕۆن.

شۆڕش غەفووری

هەواڵنامەی کتێب

ئەنجامگیری سادق هیدایەت بۆ ڕووەکخۆری

لەم ڕۆژگارەدا پەرەسەندنی ڕووەکخۆری لە سنووری ئاسیا تێپەڕیوە، بە شێوەیەکی ئەوتۆ لە بەریتانیا و فەڕەنسا و ئەڵمانیا و ئەمریکا و وڵاتانی سکەندەناڤیا و.. هتد گرووپگەلی فراوان بە باوەشی کراوەوە پێشوازییان لێکردووە و لە گشت ئاو و هەوا و ژینگەکان و لە لای گشت نەژاد و ڕەگەزە جیاوازەکانی مرۆڤ باڵاتربوونی خۆی بەسەر خۆراکە خوێناوییەکاندا دەرخستووە. ئەمڕۆکە ئیتر کەسێک ناتوانێت پێویستیەتی خۆراکی خوێنین بۆ مرۆڤ بسەلمێنێت و بێگومان ڕووەک خۆراکی ڕەگەزەکانی داهاتووی مرۆڤە. زانست و ئەخلاق و هەست و سروشت، دەستیان داوەتە یەکتری و بە ڕوون و ئاشکرا ڕێکن لەسەر ئەوەی ڕووەکخۆری ڕزگارکەری ڕەگەزی مرۆڤە. ڕۆژێک دێت خۆراکی خەڵکی بە ڕاددەیەک گۆڕانی بەسەردا دێت کە باوەڕ ناکرێت

باوانیان خۆراکێکی ئەوەنـدە ناخۆش و ناتەندرووسـت و درندانەیـان خواردبێـت!

هەمـوو مرۆڤێـک لـە قووڵایـی دڵـەوە هەسـتێکی قـووڵ و چێـژ و زەوقێکـی سرووشـتی بـۆ میـوە و گوڵسـتان و کشـتوکاڵ هەیـە و هـەر بـە سرووشـتیش وا ڕاهاتـووە بـێ پێـچ و پەنـا بێـزار و دڵگرانـە لـە بـۆنی خوێـن و دیمـەنی کوشـتار و قەسـابخانە. منداڵـی مـرۆڤ دەسـت بـۆ میـوە درێـژ دەکات ئاسـایی و سروشـتییە، بـە هەمـان ئەندازەش سرووشـتییە کـە بەچکـە پشـیلەیەک لەسـەر خـۆراک نێچیـرە خوێناوییەکـەی گەمـە دەکات و هەڵدەبەزێتـەوە. ئایـا لـە داهاتـوودا دەکـرێ هیوامـان بـە چـی هەبێـت؟ پێشـینان لـە ڕووی ناچارییـەوە خۆراکـی خۆیـان هەڵبـژاردووە و لەپاشـهاتووەکانیش لـە ڕووی هەڵبژاردنـەوە جیـاواز دەبـن. مرۆڤـەکان سـەرەتا ئـەوەی کـە لـە توانایانـدا هەبووبێـت دەیانخـوارد، کەواتـە ئـەوەی کـە خۆشـیان ویسـتووە و لـە دەرەنجامیشـدا ئـەوەی باشـتر بـووە خواردوویانـە. هەرچـی پایـە و بنەمـای لەسـەر مەیلـی سرووشـتی و ئەزمـوون هاتووەتـە دی، بـاش و تەندروسـتە. هـەر کاتێـک مـرۆڤ خـۆی لـە خۆراکـە خوێنییـەکان بەدوورگـرت و خۆراکـی خـۆی ڕاسـتەوخۆ لـە سروشـتەوە دابیـن کـرد، بـۆی دەردەکەوێـت بەشـێکی زۆری نەخۆشـییەکان ڕیشـەکێش دەبـن و لـە نـاو دەچـن، ئەوجـا ژمـارەی هەیکەلـە بەهێـز و بنەمـادارەکان زێتـر دەبێـت و درێـژی تەمـەنی لـە ڕادەبـەدەر زیاتـر دەکات، هەروەهـا لـە کەمبوونـەوەی ئەشـکەنجە و ئـازاری ئاژەڵـەکان، ئارامـی و پشـوویەکی خـۆش جەسـتە و دەروونی دادەگرێـت و ڕەگـەز و ڕەچەڵەکـی مـرۆڤ لـە بەشـێکی زۆری زەحمەتـەکانی خـۆی وازدێنـێ و خۆراکـی داهاتـووەکان دەبێتـە خۆراکـی سروشـتیی مـرۆڤ. سـفرەی ڕووەکخـۆر، دیمـەنی کۆیلایـەتی ئاژەڵان و قەسـابخانەکانی کوشـتار و خوێـن و ئەشـکەنجەی سرووشـتی ماتەمگرتـوو پێشـان نـادات. خۆراکـی ئـەو، پێشـاندەری ڕووکار و دیمـەنی بـاغ

و بێستان و ژیانی دێهاتیانە و کشتووکاڵ و دروێنە و جێژنی سروشتیی دەبێ. سفرەی ئەو، دیمەنی سەرزەوینە سەوز و بەپیتەکان و خۆری درەوشاوە و شادی و دڵڕفێنییەک دەردەخات کە دڵکەشییەکەی لە خەوی خۆش و بێ مۆتەکەی هەراسناک و خوێناوی گیانلەبەران دەبێ. ڕووەکخۆری هەنگاوی یەکەمە بەرەو ڕاستی و درووستی، بۆ لەپاشهاتووەکانیش زۆر گرانبەها دەبێت چونکە زێڕپەرەستی و کۆیلایەتی مرۆڤ و ئاژەڵەکان هەڵدەگیرێ. ئەو پیشە و کارانە ڕیشەکێش دەکات کە دەبنە هۆی ساختەکاری و مشەخۆری و دزی و جەنگ. دەشتەکان و کێڵگەکان کە پێشانگای ژیانێکی ئارام و شادمانین، چیتر دیمەنی ترسناکی کوشتار و ناڵە و ئەشکەنجەی زادەکانی ئەوێ کە سروشت خوڵقاندوونی، پێشان نادەدات، چونکە خوێنڕێژی بێ ویژدان و خوێنخۆری ئەمڕۆیی پشتیوانێکی بەهێزی ئەوانن. هەستی برایەتی ڕاستەقینە لە دڵی خەڵکدا پەیدا بووە و سنووریشی تەنیا بۆ مرۆڤەکان نییە، بەڵکو برایەتییەک و بەرابەرییەک دەبێت کە گشت خوڵقاوەکانی سروشت پێکەوە کۆ دەکاتەوە و یەکیان دەخات. ئەگەر پێویستە نەژادی مرۆڤ ڕۆژگارێک بەوپەڕی گەشە و پێشکەوتن بگات، ئەوا لە ژینگەیەکی سرووشتی و بە خۆراکی ڕووەکی دێتەدی، هەروەک چۆن گۆشتخۆری و شارستانیەتی دەستکردانە بۆگەنی کردووە و بەرەو هەڵدێری نەمانی دەبات، مەگەر ڕەچەڵەکێکی بەهێز و تازەی گەشەسەندوو کە ژیان بە پێی یاساکانی سروشت بکاتە جێگرەوەی، ئەگینا بە شێوەیەکی نەنگین ڕەچەڵەکی دەکوژێتەوە و نامێنێت.

سادق هیدایەت

پاریس ـ ٢٣ی ڕەزبەری ١٣٠٦ی هەتاوی (١٩٢٨ی زایینی)

سوبحی

تەنیایی کوشتی!

تەنیایی کوشتی!
تەنیایی کوشتی!
تەنیایی کوشتی!
تەنیایی کوشتی!
تەنیایی کوشتی!
تەنیایی کوشتی!
تەنیایی کوشتی!
تەنیایی کوشتی!
تەنیایی کوشتی!
تەنیایی کوشتی!
تەنیایی کوشتی!
تەنیایی کوشتی!
تەنیایی کوشتی!
تەنیایی کوشتی

ئازاد سوبحی، بە هۆی نەخۆشی و سەعات ٨:٤٥ خوولەکی شەوی ٢٥ لەسەر ٢٠١٤/١٠/٢٦ کۆچی دوایی کرد و دواتر سەعات ١١:٣٠ شەو لە گۆڕستانی (ئابلاخ) لە سلێمانی بە خاك سپێردرا.

ئازاد هەر وەك پیاوە جوانەکانی دیکەی شاری کەرکوك، کتوپڕ و لە بێدەنگی و تەنیاییەکی سەیردا سەری نایەوە و لەگەڵ خۆیدا دەنیایەك حەسرەتی بردە ژێر خاك، خاکێك کە دەشێت مەمنوونی بۆن و جوانی و بەرائەت و بێدەنگییەکانی لاشەی پیاوێکی شاعیر بێت کە کەس ڕەقی لێ نەدبوووەوە و تەنانەت ئەوانەی کە نەشیاندیبوو خۆشیان دەویست.

کەسێك کە قووڵبیرانە خەریکی وشەکان دەبوو و نەیدەڕەنجاندن.

ئەو دەق و خوێندنەوانەی کە سوبحی بەرهەمی هێناون، سیحری خۆیان هەیە و زۆر کەم کەس هەیە بڵێت ئەو نووسینانە ئەفراندن نین لە مەجالی ئەدەبیدا.

کە سوبحی پێمان دەڵێت:

هەواڵنامەی کتێب

«من تەنیایی نامکوژێ
ئەو سەحرایە ئەمکوژێ
کە لە دڵما هەڵمگرتووە
من بێکەسی نامکوژێ
ئەو قەرەباڵغیە ئەمکوژێ
کە لە دوورەوە فڕێدرامە ناوی»،

هەست بەوە دەکەین ئەو پیاوە چەندە خووی بە تەنیاییەکانیەوە گرتبوو، پیاوێك کە هەم ڕۆژگار خیانەتی لێ کرد و وەك ئەوەی بیستوومە هەم برادەرەکانیشی. لە دەنگی شیعری سوبحیدا، ناسکییەکی سادە مرۆڤ دەتاسێنێت، هێندە جوان مرۆڤ تووشی سەرسامییەکی وێرانکەر دەکات وەك ئەوەی بۆنی خوێنی لێ بچۆڕێت:

«کێیە بەم هەموو خوێنەوە
بەردەوام خەون ئەبینێ
خەون بینینێکی سوورە هەزاران ساڵ
پێش ئێستا کوژرا
ئێستا داوای مافی ئەو وێنانە ئەکات
کە چاویان پڕ کرا لە ڕەنگی سوور
ئەوە خوێنێکە بریسکەی دێ
ئەوە لاشەیەکە ئەدرەوشێتەوە
قیامەتە . قیامەت
جووتیارەکان بە ئارەزووی خۆیان ئەمانکێڵن
ئێمە نووستوین و ئەوان لە سەحرا ڕاماندەخەن.»

ڕوانگەی فەیلەسووفێک لەمەڕ ژووری خەو

لە ڕوانگەی فەیلەسووفی هاوچەرخ (ئالەین دێ بۆتۆن ـ Alain de Botton)، ئێمە نابێت نیگەرانییەکانی ژیانی هەرڕۆژەییمان بهێنینە نێو ژووری نووستنەوە. بەشێکی گەورەی کێشە جنسییەکان و ئەو لاوازییانەی کە پیاوان لە نێو تەختی خەودا ڕووبەڕووی دەبنەوە، لەبەر ترسیانە لە خراپ جێبەجێکردن. ئەگەر پێناسێکی سۆزدارانەی دیکە لە سەرجێییکردن هەبێت، بەشێکی زۆر لەو نیگەرانییانەی کە لە حیساب و کیتاوی دونیای دەرەوەی تەختەخەوە، کەمڕەنگ دەبنەوە.

ئالەین لەو بڕوایەدایە کە لە پلەی یەکەم سەرجێیی، لەو مێشک و هزردا فۆرموولە دەبێت و زیاتر لە هەر شتێکی دیکە جێبەجێکردنی بیرۆکەیەکی چێژبەخشە. هەر بۆیە هاوەڵێکی باشی سەرجێی زیاتر لە هەر شتێکی دیکە، قەرزاری توانایەکی زەینی و خەیاڵێکی بەهێزە.

سەرجێی، پەنابردنە بەر کات و ئیحساساتێک کە ئێمە لە دونیای هەرۆژەیی نایدۆزینەوە. جۆرە خەڵوەتێکی شەخسی، بوونی جۆرە بڕوابەخۆبوونێکی تایبەت بە مرۆڤێکی دیکە و لە هەمووی گرنگتر شەریک بوونە لە ئارەزوو و تێهزرینەیلێک کە لە ژیانی ئاساییدا، مافی دەربڕینیان نییە. لە نێو جێدا، خواست و چاوەڕوانی غەریزی ئێمە ئەمەیە کە ڕووت بینەوە. خودێکی ڕووت و قووت بە هەموو لاوازی و بەهێزییەکەوە کە چیتر ناتوانین و نامانەوێت بیشارینەوە. هەر بۆیە سەرجێی باش، ڕزگاربوونە لە هەر جۆرە قەزاوەت

و پێشــداوەریکردن. ئێمــە لــە جێــدا، ئەگــەر بــە پێــی پێویســت گەرموگــوڕ بیــن، تــرس و شــەرمێکمان نامێنێــت لــە کۆنترۆڵکــردنی ئیحســاسی یەکــتری. بــە پێچەوانــەی ڕەفتــاری هەرڕۆژەیــی، لــە نێــو جێگــەدا، ئێمــە دەمانەوێــت نائاســایی بیــن و تەنانــەت خۆمــان بدەینــە دەســتی کەســێکی دیکــە کــە بڕوامــان پێیــەتی. ســەرجێییەکی جــوان، ئــەو دەرفەتــە دەداتــە هاوجووتــەکان کــە دەســت بدەنــە کەشــف و دۆزینــەوەی پێویســتییە ســەرکوتکراوەکانی یەکــتری. شــەرمیان نەبێــت ئەگــەر خەیاڵێکــی ســەریر کــە هەمیشــە لــە ســەردەمی مێرمنداڵــی و پێگەیشــتنی جنســی لەبارەیــەوە خەیاڵیــان کــردووە، لەگــەڵ شــەریکەکەیان بیهێننــە گــۆڕێ و تەنانــەت پراکتیــزەی بکــەن.

بــە درێژایــی ژیــان، بــەردەوام بــە گوێمانــدا دەچەپێنرێــت کــە بڕوامــان بــە کــەس نەبێــت. بــەردەوام هۆشــداریمان دەدەنــێ نهێنــی و ڕازەکانمــان لــە نێــو دڵــی خۆمانــدا بشــارینەوە و حەرەمــی شــەخسی خۆمــان بپارێزیــن و بــە دڵنیاییــەوە ئــەم مۆچیاریانــەش گرنگــن، بــەڵام کاتێــک کــە لــە بــاوەشی مرۆڤێکــی خۆشەویســتداین، دەبێــت خــۆش چانــس بیــن لــەوەی کــە دەگەینــە قۆناغێــک لــە «نێزیکــی» کــە لــە ژیــانی هەرڕۆژەیــی مەیســەر نابێــت.

بیرمــان بێــت کــە لــە نێــو جێــدا، نیگــەرانی ڕەفتــارە میکانیکــی و دووبــارەکان نەبیــن، لەبــری ئــەو نیگەرانییانــەی کــە لــە ژیــانی هەرڕۆژەیــی دەیانهێنینــەوە نێــو تەختــی خەوەکەمانــەوە، هەوڵــی بەدیهێنــانی ئــارەزوو و خواســت و مەیلــە نەوتراو و یاســاغەکای یەکــتری بیــن. بــڕوا، ڕێــز و میهرەبــانی لــە نێــو بــاوەشی یەکــتری ئەزمــوون بکەیــن، تــا بتوانیــن بیرەوەرییەکــی چێژبەخــش لــە دونیایەک بەرهــەم بهێنیــن کــە زۆرێــک لــە ڕووداوەکانی لــە دەرەوەی توانــای ئێمــەوەن.

سەرچاوە:

http://www.thebookoflife.org

کە تاکەکان لە سەما دەکەون، ژیان دەمرێت

سـەما کاردانەوەیەکـی ئینسـانییە بەرامبـەر ئیحسـاسی دەروونی و ڕۆحـی خـۆی، هـەر بۆیـە بـە هونـەری نمایـشی لەقەڵـەم دەدرێت و جووڵـەی سـەماکەرەکانیش ئامانجـی ئینسـانییان لەپشـتەوەیە و پـڕن لـە سـیمبول و جوانینـاسی.

سـەما زمانێکـی نێونەتەوەییـە و بێ زمانگۆڕکـردن مەبەسـت و ئامانجـی خـۆی دەگەیێنێـت و دەپێکێـت و ئـەو ئیحساسـە دەگوازێتـەوە کـە لـە نێـو هەمـوو مرۆڤێکـدا هەیـە و سـنوورەکان ناناسـێت و دەبێتـە بەشـێک لـە عەشـق.

سـەما کۆنـترە لـە ئاییـن، بـە پێـی وێنـە ئەشـکەوتییەکان، سـەما مێژووەکـەی بـۆ هـەزاران و یـا ملیۆنـان سـاڵ پێـش دەگەڕێتـەوە، بۆیـە لۆجیکییـەن دەبێـت قبوڵـی بکەیـن سـەما لـە ئاییـن کۆنـترە، هـەر بۆیەشـە سـەما دەبێتـە بەشـێک لـە فەرهەنـگ و کەڵچـەری ئینسـانەکان، وەک چـۆن ئایینیـش دەبێتـە بەشـێک لـەو فەرهەنـگ و کەڵچـەرە.

نیچـە کـە قسـە لـە زەرتوشـت دەکات، دەڵێـت: «مـن تەنیـا بـاوەڕم بـە خوایەکـە کـە سـەما دەزانێـت»، بۆیـە ئاییـن بـۆ ئـەوەی ڕووبـەڕووی دژکـردەوە و یـا هاودژییـەک نەبێتـەوە، دێـت سـەماکان دابـەش دەکات بەسـەر سـەمای ئایینـی و

عەودالانی کتێب

نەریتی و ئێرۆتیک. لەبەر ئەوەی ناتوانێت و ئەو دەسەڵاتە بەهێزەی نییە خەڵک هەڵاوێرێت لە نەریتە سەدان ساڵەکانی خۆی کە بەشێکیان وەک ئایینیان لێ هاتووە ناچارە بە تەعریفێکی جیاواز و چەند ڕێوشوێنێکی دیاریکراو سەمای نەریتی قبوڵ بکات، وەک چۆن لە ئایینی ئیسلامدا ناچارە هەڵپەڕکێ وەک سەمایەکی کوردانە قبوڵ بکات، بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا ژن لە پیاو جیا دەکاتەوە و تەنانەت تا ئەو شوێنەش دێت کە نابێت ژنان لەبەردەم پیاوان هەڵپەڕن. هەڵبەتە بە گشتی و کێشە گەورەکە و بۆمبە مەترسیدارەکە «ژن»ـە کە ئایین لەگەڵی دەجەنگێت، چونکە دەنگ و جەستە و جووڵەکانی ژن تابۆ و مەترسیدارن بۆ سەر ئیمان و ئایینی پیاو و کۆمەڵگە و ئەمەش وا دەکات سەمای دوو کەسی و ئەویش لەبەرچاوی خەڵک و عام ڕێگەپێنەدراو و حەرام بێت.

سەمای کوڕ و کچەکەی کەنار شەقامی سالمی شارە جوانەکەی سلێمانی نەک هەر ئاساییترین کردەی ئینسانییە، بەڵکو پڕیشە لە دلۆڤانی و ستاتیکا و هونەر و ئەگەر ئینسان لەمانە بێبەری بکرێت، جگە لە دڕندەیەکی بێ ئیحساس، هیچی تری لێ نامێنێتەوە. ئیسلامییەکان بە گشتی (توندئاژۆ و سەلەفی و میانەڕەو) هەتا دێت زیاتر ئەندامەکانیان دەخزێننە نێو کایە کۆمەڵایەتی و فەرهەنگی و سیاسییەکانەوە و سەرباری هەموو ئەمانەش خەریکن کەلتوورێکی بێگانەی ئیسلامی دەهێننە نێو کۆمەڵگەوە کە تاقیکردنەوەی خۆی هەر لە ئێرانی دراوسێ داوە بە دەستەوە و ئێستا لە کوردستان ئاماژە و سیمبول و هێماکانی ئەو جۆرە لە ئاییندارییە مەترسیدارە دەبینرێن و دەبێت چاوەڕوانی ئەوە بین خوولێکی ڕەش و خەفەقانی تۆقێنەری دیکە ڕوو لە هەرێم بکات و گۆرانی و مۆسیقا و دەرکەوتنی ژنان و جلوبەرگی تەسک و خشڵ و فیلم و تەلەڤزیۆن و سینەماش یاساغ بکرێت و کۆمەڵگە بگەڕێنرێتە سەردەمانی دواکەوتوویی و کوشتن و بڕینی بەرچاوی عام و سزاگەلی نائینسانی.

ئەوەی لە نێوانمان ڕوویدا سەرابێک بوو

بیستوومە مردووەکان باسیان بکەیت
لە گۆڕیشدا ڕادەچڵەکێن،
من کە لە دڵی تۆدا حسابی مردووم بۆ کراوە
بۆچی ناوم قەت ناهێنی
بەخراپەش هەر قبوڵە
خۆ لەم ڕۆژگارە ڕەشەدا
نەک هەر زیندوو
زۆرجار زەمی مردووش کراوە
من کەهەموو ژیانت بووم
بەقسەی خۆت ئاسمانت بووم
بۆ ئاسان بوومە بێگانە

لەبیرکردن و دوورکەوتن
لەلای تۆ مەرگ و بڤە بوو
ئێستا بۆ لە لات ئاسانە
لەو ڕۆژەوەی کە نەمدیوی
لە هەر سەفەرێک دێمەوە
سەیری ڕۆیشتووەکان دەکەم

نەبادا تۆ یەکێکیان بی
سەر بە هەر کافێییەکدا دەکەم
نـــــــــــزا دەکەم
یەکجاریش بێ میوانیان بی
بۆت گەڕاوم، بۆت گەڕاوم
بێ ڕەحم نیم، هەردوو چاوم
ئەوەی قەدەر لە ئێمەی ویست
شکانی دڵ و دوری بوو
زامێکی بێ سەبووری بوو
ئەو تابلۆیەی دەمانــــکێشا
بە قەڵەم و فڵچەی ڕەنگی
لەچاوی قەدەرو گەردوون
ڕەش و سپی بـــــــــوو
ئەو باڵندەی باسمان دەکرد
هات و لەسەر ئێمە ڕەت بوو
بولبوول نەبوو بایەقوشبوو
خۆشەویستی و پێکەنین و
تابلۆی جوانی داهاتوومانی هەپروون کرد
لێوەکانمان بوونە گۆڕی پێکەنین و
چرای هەیوانی دڵ کزبوو

حیکایەتی دڵتەنگی ئەبەدی ئێمە نووسرایەوە
ئەوەی لەنێوامان ڕوویدا... سەرابێک بوو

سارا عومەر:

ئێمە لەناو حەقیقەتەوە دزەمان کردووەتە ناو ژیان

ـ ئـاوەز بەرهەمـی زەمـەن و ئەزموونـە. زەمـەن و ئەزمـوون دووانەیەکـن، کـە دەشـێت مـرۆڤ بەرهـەڤ بکـەن بـە واتـای واقیعیەکـەی خـۆی. ئەگـەر کێشـەی خـودی بـوون ئاوەزمـەداری مـرۆڤ بێـت، کـەوا بێـت خـودی بـوون لەسـەر ئاوەزمـەداری ئـەم کائینـەوە بەنـدە. بـە بـڕوای سـارا عومـەر بـوون چەنـدە پەیوەسـتە بـە ئاوەزمەدارییـەوە؟ بـوون چەنـدە لـە بوونیەتـی ئاوەزمەدارییـەوە ئـاوس دەبێـت؟

سـارا عومـەر: ئەگـەر مەبەسـت لـە چەمکـی «بـوون» لـەم پرسـیارەدا کـورت- تـر کرابێتـەوە بـۆ «بوونـی» زیندوانـەی کائینێـک، کـە نـاوی مرۆڤـە؛ ئـەوا دەشـێت وەڵامـی پرسـیارەکە لـە خـودی پرسـیارەکەتانەوە هەڵهێنجـم. مـن پێـم وایـە، «بوونـی» مـرۆڤ «بوونـی» کائینێکـی جەنجاڵـە لەنـاو پرۆسـەی بەردەوامیدا. واتە زیندووتریـن فاکتەرێـک، کـە تەحەکـوم دەکات بەسـەر قاڵبوونـەوەی مرۆڤـدا. بێگومـان زەمـەن و هەمـوو مومارەسـە جۆراوجۆرەکانـی مرۆڤیـش، سـەرئەنجام لەنـاو زەمەنـدا ئـەوەی بەرهەمـی دەهێنێـت ئەزموونـە. کەواتـە زەمـەن و ئەزمـوون دووانەیەکـی لێـک هەڵپێچـراون لـە گشـت کەلتـور و بوارەکانـدا. هەڵبـەت «ئاوەزیـش» وەک ژیـان یـان وەک نوتفـەی بەردەوامـی مـرۆڤ لـە دونیـادا بەدەسـتهاتووی کـۆی هـەوڵ و گـەڕان و ڕامانەکانـە. وەلـێ هـەردەم ئامادەگییەکـی پێشـوەختانە لـە «ئـاوەزی» ئێمـەدا، وەک مـرۆڤ بـۆ بـەرەو پێـش چـوون «بوونـی» هەبـووە و بـە دڵنیاییـەوە هەتـا شـتێک بمێنێـت بـە نـاوی مرۆڤـەوە هـەر هەیـە و بـەردەوام لـە گەشـە سەندنیشـدا بـووە. دەنـا «ئـاوەز» نەیدەتوانـی فۆرمـە تەنگەبەرەکـەی سـەرەتا و هـەم ئـەم فۆرمـە فراوانبـووەی

هەواڵنامەی کتێب

ئێستاش زیاتر تێپەڕێنێت، لە کاتێکدا هەر تاکێک لە ئێمە شاهیدی ڕۆژ دوای ڕۆژی گەشەی «ئاوەزین». خۆ ئەگەر هەموو شارستانییەکان کۆمەکیان کردووە بە بەرین کردنەوەی قەوارەی «ئاوەز»، ئەوا «ئاوەزیش» لە ڕەنگڕێژ کردن و دەوڵەمەند کردنی شارستانییەکاندا خەتی سپی خۆی کێشاوە لەسەر نەخشەی ڕامانەکانی خۆی بۆ ڕازاندنەوەی هەمان بەدەستهاتوو.

دیارە «بوون» لە مانا فراوانەکەی خۆیدا هەمیشە پەل دەهاوێژێت بۆ گیرخواردنمان لە بەردەم تەنگ و چەڵەمەی بێوەڵامی و نەبوونی دەروازەیەکی ئاشکراکەر، سەبارەت بە پرسە قووڵەکانی وەک «ئایا ئێمە، من، تۆ، ئەو ئەوان و هتد» هەن..؟ وەلێ من «بوون» وەک بێسنووری کۆی گەردوون و هەسارەکان دەبینم، کە ئێمەش وەک مرۆڤ لەناو چوارچێوەی بەشێک لەمانای ئەودایـن. من پێم وایە «بوون» وابەستە نییە بە ئاوەزداری ئێمەوە، بەڵکو لە دەرەوەی «ئاوەزی» ئێمەوە «بوون» خودێکی بێسنوور و ئامادەیە. واتە ئەم «بوونە» ئێمەی لە خۆیدا هەڵگرتووە! تەنانەت نەک بە تەنها ئێمە و» ئاوەزی» ئێمە، بگرە

من پێم وایە «بوون» وابەستە نییە بە ئاوەزداری ئێمەوە، بەڵکو لە دەرەوەی «ئاوەزی» ئێمەوە «بوون» خودێکی بێسنوور و ئامادەیە. واتە ئەم «بوونە» ئێمەی لە خۆیدا هەڵگرتووە!

«بوونی» سەرجەم گەردوونی لە خۆیدا هەڵگرتووە. من هەمیشە دەڵێم، ئێمە سەفەرێکین لەناو بوونێکی ڕەهادا، کە بەشێکی بە بەرچاومانەوە خاک و خۆڵ و ئاسمان و ئەستێرەکانە و ئەولاتریشی فەزای زۆر فراوانی تاریک و خۆڵاوی و بێهەوا و ..... هتد، نەک ئەو «بوونە» زەبەللاحە بێسنوورە لە ناو ڕۆح و «ئاوەزی» ئێمەدا بەخیوبووبێت و دابێتی لە شەقەی باڵ.

دەی خۆ دروستە، ئەوە ئێمەین ئاوها بە «ئاوەز» جیهان دەخوێنینەوە، بەڵام با لەبیرمان نەچێت بەر لە ئامادەیی «ئاوەزی» ئێمەش، «بوون» خۆی لە خۆیدا حەقیقەتێکی سەرسەخت بووە! من پێم وایە، ئێمە لەناو ئەو حەقیقەتەوە دزەمان کردووە بۆ ناو ژیان. کەواتە «ئاوەز» دەتوانێت بە شوێنی زۆر دوورتر بگات، لەوەی تا ئێستا پێی گەیشتووە. بەڵام هەرگیز ناتوانێت بگاتە هەموو لاکانی «بوون»! هەڵبەت ئەگەر بێم و شرۆڤەی «بوون» بکەم، بە مانا هەرە فراوانەکەی خۆی، ئەوا ڕێگا بە خۆم دەدەم و دەڵێم، نا.. نەخێر، من وای نابینم، کە «بوون» تەنها پەیوەست بێت بە «ئاوەزەوە»، بەڵکو بە پێچەوانەوە «ئاوەز» پەیوەستە بە «بوونەوە»! کەواتە «ئاوەز» لە دەرەوەی «بوونەوە» ناتوانێت زەمینەیەکی تری هەبێت بۆ گەشە، بەڵام بە پێچەوانەوە «بوون» لە دەرەوەی «ئاوەزەوە» تا ئەبەد لە خۆیدا دەمێنێتەوە.

ئەوە ئێمەین فیلمەکان دروست دەکەین، تا بە هۆیانەوە بگەڕێینەوە سەر ئینسانبوون

فیلمی خۆشەویستی لە دەرهێنانی «گاسپەر نۆیس»، یەکێکە لەو فیلمە جوانانەی کە کەئابەئاسا دەست پێ دەکات و دەگاتە لووتکەی چێژ کە هەمان پێکەوەبەستنەوە خۆشەویستی و سێکسە و دواتر دووبارە شۆڕ دەبێتەوە بۆ کەئابەبوون.

کچێک (ئەلکێترا) و کوڕێک (مۆرفی) بە هەڵکەوت لە پاریس پێکەوە ئاشنا دەبن کە کچە هونەر و کوڕە سینەما دەخوێنێت و عاشقی یەکتری دەبن. فیلمەکە بە دەیمەنێکی سێکسی دەست پێ دەکات و ئەوەی جێگەی سەرنجە لەم فیلمەدا هیچ شتێک سانسۆڕ و نەپسێنراوە و ڕێگەدراوە ئینسان وەک خۆی نیشان بدرێت نە جوانتر نە ناشیرینتر.

مۆرفی هەڵبەت پێ پەیوەست نییە بە «یاسای مۆرفی»ـیەوە کە بەشێکە لە مەتەڵەکی زمانی و فەرهەنگی ڕۆژئاوا و لەسەر بنەکای ئەوە بنیات نراوە کە «ئەگەر ڕێگەی جیاواز بۆ ئەنجامدانی کارێک هەبێت کە یەکێک لەو ڕێگەیانە بە خراپی و کارەسات کۆتایی بێت، ئەوا بە دڵنیاییەوە کەسێک کارەکە بەو ڕێگایە ئەنجام دەدات». هەندێک یاساشی بریتین لە:

«ئەگەر بە هەڵە تێلت بۆ کەسێک کرد، دڵنیابە کە هێڵی تەلەفۆنی ئەو کەسە لەو کاتەدا مەشغوڵ نییە» یا «پێبکەنە، سبەی ڕۆژێکی خراپترە» یا «کە دەستتان پیس و بە ڕۆن بێت، دڵنیابە لووتت دەست بە خوران دەکات». ئەمانە بە شێکی بچووکن لە یاساکانی مۆرفی، هەر بۆیە مۆرفی نێو فیلمەکەی خۆشەویستیش بەدەر نییە لەم یاسایانە، کاتێک کە لەگەڵ هاوڕێی دۆستەکەی دەخەوێت، ساتێک پێش ڕەحەتبوونی کاندۆمەکەی دەدڕێت و زگی کچە پڕ دەبێت، بۆیە دۆستەکەی لێی دەتۆرێت. ئەم تۆرانە سەرەتای گێڕانەوەی فیلمەکەیە کە مۆرفی لە خەو و بە دونیایەک کەئابەوە و بە گریانی منداڵەکەی کە هەمان ناوی دەرهێنەرەکەی لێ نراوە، هەڵدەستێت. لەم فیلمەدا زۆر بە جوانی باسی سێکس و سەرجێی کراوە تا ئاستی شێتیەتی، هەموو ڕێگەکانی تاقی دەکرێنەوە تا ئاستی لادان، بەڵام ئەوەی دواجار لەم شەڕی سێکس و خۆشەویستییە کە دەیبانەوە، هەمان شکستی عەشقییە، شکستێک کە فەلسەفە و بنەمای خودی فیلمەکەیە. مۆرفی لە حەمامەکەدا بۆ کۆنەدۆستەکەی دەگریت، منداڵەکەی دەرگای حەمامەکەی لێ دەکاتەوە، مۆرفیش بانگی دەکات، لە نێو وانی حەمامەکە لە باوەشی دەگریت و ئەویش بە گریانی باوکی دەست دەکات بە گریان. مۆرفی بە منداڵەکەی دەڵێت: «گاسپەر بوورە، ژیان ئاسان نییە، ڕۆژی بۆ خۆت تێدەگەی، من بزر بوومە...» لەم فیلمەدا سەرەڕای گەرمی دیمەنە سێکسییەکانی، کەچی پەیوەندییە خۆشەویستییەکان زۆر جاران هێندە قورس دەبن، کە مەجبووری جیا ببیتەوە بۆ ئەوەی بەشێک لەو نەفرەت و ماندووبوونە نەمێنێت کە عاشق بەرامبەر مەعشووق هەیەتی.

مۆرفی: مانای ژیان چییە؟ **ئەلێکترا:** خۆشەویستی

کوڕە: لە مەرگ دەترسی؟

ئەلێکترا: من لە ئازار دەترسێم، نامەوێت بە ئازارەوە بمرم.

پیرۆزبایی ۲۰۲۲ی پەرستارێک لە وەرگێڕێک

پەرەستار:

ژیان ئەو شەرابە نەبوو کە پێمان وابوو تا بمێنێتەوە خۆشتر ئەبێت. مرۆڤەکان ئەوە نەبوون کە پێمان وابوو جێگەی چاوەڕوانی بن... ئەو چاوەڕوانیانەمان هەنگوین نەبوون و لە دەممانـدا تامی خۆشی بدەنەوە.. من کورت و پوخت پێت دەڵێم بیرت دەکەم.. ئەکرێ بۆم بنوسیت، بۆم بنووسە وەک ئەو جارانەی کە ئەموت چاوەکانم ڕەنگی ئەوینیان بیر چووەتەوە، تۆش ئەتوت: چاوە سەوزەکانت بەهارین و ژیان تێیاندا ڕەنگ دەداتەوە. وتم: تەنهام و خەمڕەوێنم نییە، وتت: ژیان سێوێکە، بیخۆی

تـەواو دەبێـت و نەیخـۆی دەگەنێـت.
ئێمەومانـان نابێـت دڵـمان بـەوە ئـاو بخواتـەوە کـە یەکێـک سـێوێک بخاتـە دەستمانەوە، ئاخـر ئەرکـی سـێو لـە پـاش بیردۆزەکـەی نیوتـن تـەواو بـوو.. وتـم: چیـتر دۆڕاوم و دڵـم خورپـەی تێـدا نەمـاوە، وتـت: چەنـدە باشـە کـە دڵ لـە دونیـای مەجـازی و فانـی کاڵ کاڵ بێتـەوە و بـە تەنها دڵـە پاکەکـەی شـک ببات.
بڕوانـە، مـن چـۆن هەپـرون هەپـرون دەبـم و شـەق ئەبـەم و ڕۆژانـە لەنـاو تـەرم و مردنـدا ژیانـم بیـر چووەتـەوە، بڕوانـە ئەوینیـش کاری خـۆی بیـر چووەتـەوە، ئەوەتـەی دەسـتم بـە مردنـەوە گرتـووە، کار بـۆ ئـەوان بکـەم. چـاو بـۆ دارشـەق ئەگێـرم و لەبیـرم کـردووە قاچـم هـەن..
ئـای کـە بیـری خەتخەتێنـی سـەر شۆسـتەکان ئەکـەم، بـە قـژە کارییەکـەم و پێـڵاو قەیتانییەکانمـەوە.. مـن چەنـد گـەرم لەگـەڵ مـەرگا ئەژیـم و چەنـد سـارد بـۆ ژیان ڕا ئەکـەم و چەنـد بیـرت ئەکـەم...

ساڵی نوێت پیرۆز

وەرگێڕ:
دەمەوێت یەکەم پەیامی ساڵی ٢٠٢٢ بە منەوە دەست پێ بکەیت.
وا نەزانـی کـە نامەیـەک دەنێریـت، ئیـتر لەبیـری دەکـەم و وەڵامـی نادەمـەوە، نـا بـە هاتنـی نامەیەکـت ماخولیانمـە چلـۆن وەڵامێکـت بدەمـەوە کـە بتوانـم هـەم ئاسـمان و هـەم زەوی لـە هەمـان ئاسـتدا لـە بەرامبـەرت ڕاگـرم. جـوانی ساڵی ڕابـردوو لـەوەدا بـوو دونیایـەک گفتوگۆمـان کـرد، نامەیەکـی زۆرمـان پێکـڕا گۆڕییـەوە کـە دەشـێت زۆریـان بێتاقـەتی و خەفـەت و تەنیایـی و حەسرەتیـان لـە خـۆ گرتبێـت بەرامبـەر ژیانێـک کـە دەشـێت ژیـانی ئێمـە نەبێـت، یـا بەرامبـەر زەمەنێـک کـە زەمـەنی ئێمـە نەبێـت.
هەرچۆنێـک بێـت ئێسـتا ئێمـە مەحکومیـن بـە ژیـان، مەحکومیـن بـەو ژینگەیەی

هەواڵنامەی کتێب

تیایدا دەژین، ڕەنگە ژینگەی دڵخوازی ئێمەش نەبێت، ڕەنگە هێندە دڵمان پێی خۆش نەبێت بەڵام دواجار دەبێت لەگەڵی هەڵکەین، هەڵبەتە بە وەبەرچاوگرتنی هەموو سنوورەکان. من باوەڕم بە سنووردرووستکردن نییە بۆ خۆم، بەڵام بڕوام بە دروستکردنی چەندین سنوور هەیە بۆ دەوروبەر و خەڵک و نامەوێت ئەو هێورییەی بۆ خۆمم دروست کردووە بە کەسانێکی گەمژە تێک چێت. نامەوێت ئەو دونیابینییەی هەمە، کەسانی دیکەی نەزان لێی پەشیمانم بکەنەوە.

ئەوە هەڵاتن و بێهێزی نییە، هێندەی دروستکردنی هێورییەکە بۆ گەیشتن بە خەیاڵەکانم. چونکە گەر مرۆڤ خەیاڵی نەمێنێت دەمرێت، دەبێتە پووشکەیەکی بەتاڵ، دەبێتە تۆزێک و بەدەم باوە سەرگەردان دەبێت. ئەو هەموو وتم و وتتانەی کە لە نێوان من و تۆدان بۆ ئەوەن ڕۆشن بینەوە بەرامبەر ئەو تاریکییەکەی کە هی ژینگە نییە بەڵکو هی مرۆڤەکانە و دەبێت خۆمانی لێ بپارێزین.

تۆقێنەرترین تاریکی، تاریکی شەوەزەنگی نێو دارستانێکی وژەوژکەر نییە، یا تاریکی ژێرزەمینێکی بێ ڕووناکی و بێ پەنجەرە و پڕ لە دێو و درنج نییە، بەڵکو تۆقێنەرترین و مەترسیدارترین تاریکی، تاریکی ڕۆحی مرۆڤە، کاتێک بنیادەم ڕۆح و دەروونی تاریک دەبێت، ئیتر وەک مردوویەک وایە، بۆ بەرگرتن بەم تاریکییەش دەبێت خەیاڵ بکەین، خەیاڵی مەحاڵ بۆ ئەوەی بتوانین لەم ژیانەدا زۆرێک لە موومکینەکان بهێنینە دی، بۆ ئەوەی بتوانین بفڕین و لە بەرزاییەکانەوە گەشت بکەین، بۆ ئەوەی ئەو پانتاییە فراوانە ببینین کە بە چاوی ئاسایی نابینێرێت، بۆ ئەوەی ئەو ڕۆحە دڵخۆشانە ببینینەوە کە شەپۆلی ئەرێنیمان دەدەنێ.

ساڵی نوێت پیرۆز

٤ شیعر لە بۆکۆفسکـــــــــــــــــــــــــی

بەساڵاچووەکانم خۆش دەویست.

بەساڵاچووەکانم خۆش دەویست
بەڵام پیری نا،
پیری هەموو شتێک لە مرۆڤ دەڕفێنێت
هەر لە زەینەوە بگرە تا گان.
دەزانی ئیتر کۆتاییتە،
هەموو شتێکت دەبێتە ڕابردوو
لانیکەم وەک خانەخوێیەک کە حەزی لێیە ئازاد بێت
بەڵام چرکەبەچکە دەزانێت هاکا لە دەرگا درا..
چاوەڕوانیی مەرگ
خراپترە لە خودی، مەرگ.

وازهێنان لە ئیحساس

مرۆڤ دەگاتە ئاستێ
دەست دەداتە خۆکوژی،
نەک ئەوەی مووسێک هەڵگرێ و ڕەگی ببڕێت
نا
بەڵکو واز لە ئیحساسی دەهێنێ!

تەنیایی

ئاهـ باوەڕکە
تەنیایی زۆریش قورس نییە
شتگەلی زۆر خراپتر لە تەنیایی هەن،
بەڵام
هەزاران ساڵ دەخایەنێت
تا مرۆڤ لەمە بگات..
ئەودەمەی
تێشدەگات ئیتر درەنگە و
هیچ شتێک لەوە ناخۆشتر نییە
درەنگ کەوتبێت
زۆر دەنگ..

هەوای باش وەک ژنی باش وەهایە

هەوای باش
وەک
ژنێکی باش وەهایە
هەمیشە نییە
ئەودەمەی کە هەشە
هەمیشەیی نییە!

کەچی پیاو
ماندگار و بەردەوامە
گەر خراپ بێ
درێژتر بە خراپی دەمێنێتەوە و
گەر باش بێت
وەها زوو خراپ نابێ!

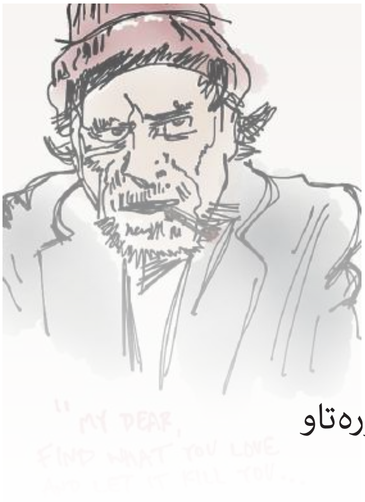

بەڵام ژن دەگۆڕێت
بە منداڵ
بە تەمەن
ڕێجیم
قسە
مانگ
بوون و نەبوونی خۆرەتاو
دەمەساتێکی خۆش

دەبێت ئاگات لە ژن بێت
بە عەشق،

پیاو
دەتوانێت بەهێزتر بێت
گەر نەفرەتی لێ بکرێ.

شێرزاد هەینی

هەواڵنامەی کتێب

لە ئەتلەسی خۆم و دونیاوە

١

مرسیلیا

ئیمشـەو، من و هاوسـەرەکەم لە شـاری مارسـیلیای باشـووری فەرەنسام، شـارێکی گەورەیـە، یەکەمجـارە لەنـاو شـارێکم موسـلمان، ژن و پیـاو پێکـەوە لـە کافتریـا، شـان و سـینگ رووت و ژنـی موحەجەبـە دادەنیشـن، شـارێک زۆریـان موسـلمان و بـە بەرەکەتـی خـودا و قورئـان کاسـبی دەکـەن، لەنزیـک ئەوانیـش مـەشروب دەخورێتـەوە، شارێکە زۆری موسـلمانە، بـەڵام کەس سـەیری سـمتی ژن و سـینگی رووتـی ژنـان نـاکات... شـارێکە هەمـوو نوێـژ دەکـەن، بـەڵام ئاسـاییە کڵێسـا کۆنەکـە شـاناز و جـوان رازاوەتـەوە! چونکـە سیسـتەمێکی ئەوروپـی شارسـتانی مەدەنـی دوور لـە ئایـن حوکمـی دەکات، چونکـە شـارێکی گـەورەی دەوڵەتێکـی عیلمانییـە، لـە فەرەنسـایە. بـەو شـەوە رووناک و ئاوەدان و هێمنـە مرسـیلیا.

***

دوێنـێ لـە شـاری مارسـیلیا چووینـە نـاو بـازاڕی عەرەبـەکان، کابـرای ریشـدار بـە کڵاو سـپییەوە زۆر زۆر بەخێرهاتنـی کردیـن، بیسـملا و ماشـاللە و موبـارک و بارکـت و ئەلحمەدللـەی بـوو. پەنیرمـان لێـی کـڕی، بەیانـی سـەیرمان کـرد، پەنیرەکـە چـل رۆژ بـە سـەر ئیکسـپایەرەکەی رەتبـوو، ماشـاللە کـە درۆزن بـوو، ئەلحمەدللـە بەروارەکەمـان خوێندنـەوە، ئەگەرنـا سـەفەرەکەمان موبارەک

نەدەبـوو. ئـای حاجـی درۆزن!

***

شـاری مرسـیلیا فەرەنسـا هەمـوو رەنـگ و نەتـەوە و رەگـەزی تێدایـە، ویسـتم لەکـن ئەفریقییەکـی خەیاتـی خوێـن شـیرینە قەمیسـێک بکـڕم، بـەڵام سـەرەنجم دا، ئاسـان نییـە ئـەو رەنگانـە لەبـەر بکـەم... بـەڵام پێـم جـوان بـوو.

مرسـیلیا کوردیشـی تێدایـە، ژنێکـی جەزائیـری گوتـی: کـورد لێـرە زۆرە، ژیـان و تێکەڵبوونیـان بـە کەلتـووری فەرەنسـی باشـترە لـە عـەرەب. مـن لـە فەرەنسـا لـە دایکبـووم و گلەییـم لـە خۆمـان هەیـە، ناتوانیـن ببینـە فەرەنسـی. لێـرە دکتـۆر و نەخۆشـخانەکانیان باشـە.

مرسـیلیا دەبـێ مێژووەکـەی باڵکێـش بێـت، چونکـە بەرامبـەر جیهانـی ئیسـلامی بـووە، دیـارە کاریگـەری زۆر بـووە لـە پێگەیاندنـی عـەرەب و موسـلمانەکان.

فەرەنسا و شاری مارسیلیا تەواو.

٢

پەیڤ و دیمەن و وێنەکانی قاهیرە

لەناو قاهیرە، قاوەخانە کەلتورییەکان بازاڕیان زۆر گەرمە، جەنجاڵی زۆرە. ڕۆشنبیران، بە هەردوو ڕەگەز، نێر و مێینە موحەجەبەکانیشیان، تا درەنگانی شەو، تێیدا دادەنیشن و دەپەیڤن، قاوە و نێرگەلە و چا و خوێندنەوە و هاوسۆزی گەرمی تێدایە.

ئەوانە هەموو لە گۆڕەپانی تەحریر و مەیدانە، شوێنی سادە و هەرزان و ئاوەدانن! بەڵام مێژوویەکی دێرین و کرانەوەیەکی بێ سنوورن!

بۆ دۆزینەوەی هەموو شوێنێک، خەڵکەکە ئامادەیی زۆریان هەیە، وەڵامی پرسیارەکانت بدەنەوە و دۆزینەوەی شوێنەکەت بۆ ئاسان بکەن. ئەوان خۆیان شارەزان، گوێم لێ نەبوو یەکێک بڵێت نازانم! یان بڵێت ناوم نەبیستووە! ئەوەیە هاوڵاتی دڵسۆز، شاری خۆی دەناسێت، ئینجا شارێکی گەورەی وەک قاهیرە! لە هەر کەسێک، گەورە و بچووک، نێر و مێ بپرسیت، ناوی شوێنێک بپرسیت، دەزانێت. پیر و گەنجەکان، ئەو شارە گەورەیە، قاهیرەکەیان دەناسن! لەکوێ فێربوون، چۆن ئەو هەموو ناوەکانی شارەکەیان لەبەرکردووە؟ چۆن سەردانی ئەو هەموو شوێن و هەوارەیان کردووە؟ چونکە قاهیرە بەقەد دونیا گەورەیە. قاهیرە بەقەد دونیا پانە، بەقەد رووباری نیلیش درێژە. ئەوان ناو شارەکە باش و ورد شارەزان!؟

***

گۆڕەپانی «تمثال» لە ناو قاهیرەی پایتەختی میسر بەیادی دانانی پەیکەری مەلیک رمسیس کراوە، کە ٦٧ ساڵ حوکمی ئەو وڵاتەی کردووە. پەیکەرەکە لەناو لم و بیابانا لەلایەن زانا و گیانبازێکی ئیتاڵی «جیوفانی» لەساڵی ١٨٢٠ی زاینی لە ناوچەی «میت» بە شەش پارچە و بە کێشی ٨٣ تۆن دۆزراوەتەوە. لەبەر گەورەیی پەیکەرەکە، نەیانتوانیوە بیگوازێتەوە ئیتاڵیا، بۆیە بە

کۆمپانیایەکی ئەڵمانی و لەسەر داوای سەرکردایەتی لەساڵی ١٩٥٤ دەیگوازنەوە گۆڕەپانی «باب الحدید»، دوایی لەبەر پەیکەرەکە، ناو لە گۆڕەپانەکە دەنێن رمسیس.

باب الحدید، یەکێک بووە لەو دەروازانەی شوورەی قاهیرە، کە لەلایەن سەلاحەدینی ئەیوبی دروستکرابوو، بەڵام ئەو دەرگایە تەواو نەکرابوو. پاش هاتنی موحەمەد عەلی پاشا لەساڵی ١٨٤٧ی زایینی، بڕیاری رووخانی شوورەکەی سەلاحەدین دەدرێت، بەڵام ناوی باب حدید هەر دەمینێت. پاش چەندان ساڵ بڕیار دەدەن لە کەژاوەیەکی شکۆدار، پەیکەرەکە بگوازنەوە دەروازەی مۆزە نوێیەکەی قاهیرە! ئەوەیە میسر! بۆیەش زوو دەسەڵاتی ئیخوانیان رەتکردەوە! قبووڵی ئەو کەلتورەیان نەکرد، خەڵکەکەش قبووڵی ئیخوان ناکەن، بە رێپێوانێکی جەماوەری ملیۆنی رژێمەکە دەگۆڕن.

٣

یاسوناری کاواباتا

یاسوناری کاواباتا، نووسەرێکی ناوداری ژاپۆنە، خەڵاتی نۆبڵی ئەدەبی وەرگرتووە و بەرهەمەکانی لە سەرانسەری جیهان ناسراوە و دەخوێندرێنەوە. کاواباتا لە ئوساکا لە ١٤ی یونیۆی ساڵی ١٨٩٩ لەدایکبووە، تەمەنی دوو ساڵ بووە دایکوباوکی دەمرن و دەکەوێتە لای داپیر و باپیری، ئەوان بەخێوی دەکەن، خوشکێکی هەبووە، ئەویش دەکەوێتە لای پوورێکی. کوڕەکە تەمەنی حەوت ساڵان بووە داپیرەکەی دەمرێت، خوشکەکەی لە تەمەنی دە ساڵی دەمرێت و یەکجاریش دیبووی. هەموو دەمرن و ئەویش دەکەوێتە ماڵی باوانی دایکی، لەوێ لە ساڵی ١٩١٦ دەچێتە بەشی ناوخۆی ئامادەییەکەی تێدا خوێندکار بووە، لە خوێندنی زمانی ئینگلیزی وەردەگیرێت، لە ساڵی ١٩٢٠ دەگاتە زانکۆی شاهانەی تۆکیۆ. لە ئۆساکۆ و تۆکیۆ وەک پەیامنێری رۆژنامەی «ماینیتشی شیمبون» کاردەکات.

***

کاواباتا هێشتا خوێندکار بووە لە زانکۆی تۆکیۆ دەستدەکات بە بڵاوکردنەوەی گۆڤارەکەی زانکۆ بەناوی «رەوتەکانی هزری نوێ»، کە ماوەی چوار ساڵ بوو راگیرا بوو. لەوێ یەکەم کورتە چیرۆکی خۆی بەناوی «دیمەنیک لە دیداری رۆحەکان» بڵاودەکاتەوە، لە ساڵانی خوێندنی

لـە زانکـۆ بابەتـی خوێندنەکـەی دەکاتـە ئەدەبـی ژاپۆنـی، تێزەکـەی بەنـاوی «مێژووییەکـی کورتـی ڕۆمانـی ژاپۆنـی» دەنووسـێت. لـە سـاڵی ١٩٢٤ خوێندنـی زانکـۆ تـەواو دەکات، هـەر لـەو سـاڵە لەگـەڵ «یوکومیتسـو ڕیتشـی» و ژمارەیـەک نووسـەری گەنـج ڕۆژنامەیەکـی ئەدەبـی نـوێ بەنـاوی «سـەردەمی ئـەدەب» بڵاودەکەنـەوە، ئـەوەش دەبێتـە ڕووانگـەی ئەدەبـی کـۆن، بەتایبەتـی قوتابخانە ئاساییەکانی ئـەدەب، هـاوکات دژ بـە ئەدەبی کرێـکاری و قوتابخانە سۆسیالیستە شـیوعییەکانیش دەوەسـتن. ئـەوەش دەبێتـە یەکێـک لـە بزاڤەکانـی بانگەشـەی هونـەر بـۆ هونـەر دەکـەن، هەروەهـا ڕێبـازی تەکعیبـی و تەعبیـری و چەنـدان ڕەوتـی نوێـی ئەدەبـی کاریـان تێـدەکات. لەوەدەمانـەش کاواباتـا و یوکومیتسـو بەیەکـەوە زاراوەی «شـینکانکاکوها» دادەهێنـن، ئـەوەش بـۆ گوزارشـت بـووە لـە بزاڤـە نوێیـە ئینتیباعییەکەیـان. کـە پابەنـد بـووە بـە دیـدی هەسـتی جیـاوازی نـاو نووسـینی ئەدەبـی.

پـاش تەواوبوونـی جەنگـی دووەمـی جیهـان، ڕۆمانەکانـی کاواباتـا «هـەزار باڵندەی کەرکـی، دەنگـی چیاکـە، ماڵـی ژنـە جوانـە خەوتـووەکان، جوانـی و خـەم و پایتەختـە کۆنەکـە» بڵاودەکاتـەوە. ئـەو کتێبـی «گـەورەی گـو ١٩٥١» بـە باشـترین کتێبـی خـۆی دەزانـی، کـە لەگـەڵ هەمـوو نووسـینەکانی تـری جیـاوازە. کتێبەکـە دیدێکـی نیمچـە خەیاڵییـە لەسـەر یارییەکـی گـەورەی گـو لـە سـاڵی ١٩٣٨. کاواباتـا لـە ڕۆژنامـەی «ماینیتشـی» لەسـەری نووسـیوە، ئـەوەش دوا یـاری بـووە لـە کاروانـی شوسـای مامۆسـتا پیشـەییەکە، تێـدا بەرامبـەر ڕکابەرەکـەی ئـەوەی بەتەمـەن لـەو بچووکـتر بـوو دەدۆڕێـت. بۆیـە پـاش ساڵێـک یـان کەمـتر دەمرێت، ڕۆمانەکـە گێڕانـەوەی سـەربردەی خەباتێکـی پیـرۆز و جوانـە، بـەڵام ڕۆمانەکـە وەک ئاماژەیەکـە هاوشـانی شکسـتی ژاپۆنـە لـە جەنگـی دووەمـی جیهـان. کاواباتـا بـۆ مـاوەی چەنـد سـاڵ و پـاش جەنگەکـە دەبێتـە سـەرۆکی دەسـتەی قەڵەمـی دەوڵـی، ئـەوەش کار دەکات ئەدەبـی ژاپۆنـی بکەنـە ئینگلیـزی و زمانانـی تریـش.

هەواڵنامەی کتێب

٤
بلزاک دانەری واقیعیەت و گەواهی دڕندەیی شۆرشی فەرەنسی

«ئونوریـە دی بلـزاک» رۆماننووسـە فەرەنسـییەکە پـاش «فلوبیـر» ئـەو دانـەر و بنچینـەی واقعیەتـی ئەدەبـی ئەوروپـی دەژمێردرێـت، چیـرۆک و بەرهەمـی زۆری نووسـیوە:

ئونوریـە دی بلـزاک لـە رۆژی ٢٠ی مایـۆی سـاڵی ١٧٩٩ لە شـاری تـوور «Tours»ی فەرەنسـی لەدایکبـووە، باوکـی برنـار بلیسـا کاری تۆمـاری دادگایـی بـووە، دایکـی «ئـان شـارلوت سـالمبییە» ژنێکـی وشـک و سـارد بـووە لەگـەڵ منداڵەکانی، سـاڵێک دواتـر ژنەکـە کیژێکـی دەبێـت، «لـور» وەک براکـەی نـاودار نابێـت و ناناسرێـت.

لەسـاڵی ١٨١٣ بلـزاک لەبـەر کاڵفامـی و کۆڵـەواری واز لـە خوێنـدن دەهێنێـت و دووبـارە لەسـاڵی ١٨١٦ دەگەڕێتـەوە سـەر خوێندنەکـەی، لـە تەمەنـی بیسـت سـاڵیش چیـرۆک بەنـاوی خواسـتراو دەنووسـێت، چیرۆکێکـی تراژیدیایـی بەنـاوی «کرومویـل» لەسـاڵی ١٩٢٠ دەنووسـێت، چیرۆکێـک بەناوی «سـتینی» دەنووسـێت بـەڵام تـەواوی نـاکات، چیرۆکـی زۆری تریـش دەنووسـێت وەک «پاشـماوەی بیـراج» و «جـان لویـس» و «سـەد سـاڵی» و «کاهینەکـەی ئاردیـن» و «دوا پەنیـر»

و «ئەنیت و تاوانبارکە» و «کۆدی راست ئاراستەکان» و چیرۆکی زۆری تر. لەوەدەمانەش چیرۆک و رۆمان زۆرتر ژنان حەزیان لێدەکرد و پیاوانیش شیعر و رەخنەیان پێ خۆش بووە، بەڵام خوێنەرەکانی زۆر بەوە سەرسامی بوون، بەرهەمی زۆرە.

لەساڵی ١٨٢٦ بلزاک وەک خاوەن چاپخانەیەک و دەزگایەکی پەخش کاردەکات، ئیتر لەوەدەمانەوە دەستدەکات بە بڵاوکردنەوەی «شۆڕشگێرەکانی پاشا» و «فیزیولۆژیای هاوسەرگیری» لەو ساڵە بڵاودەکاتەوە، ژمارەیەک وتاریش لە رۆژنامە سیاسییەکان دەنووسێت، لەساڵی ١٨٣٠ کتێبێک بەناوی «بونەوەرێکی ناو چۆڵەوانی» و هەر لەو ساڵەش «هەواری پشیلە ماتەکە» و «شکانی نەمری» و ساڵی دواییش بابەتی زۆر بڵاودەکاتەوە لەوانە «ترساندنی خەم» و «کارە نەمرە نەدیارەکە» و چەندان چیرۆک و رۆمانیش بڵاودەکاتەوە.

لەساڵی ١٨٣٧ دوو کتێبی گرینگ بڵاودەکاتەوە، «وەهمە ونبووەکان» و «جمبازا» هەر لەو ساڵەش ئەو کتێبانە بڵاودەکاتەوە «خزمەتگوزارەکان» و لەساڵی ١٨٣٨ «شکۆ و کەساسی سۆزانی» بڵاودەکاتەوە، لەساڵی ١٨٣٩ ئەو کتێبانە بڵاودەکاتەوە «پیاکتریس» و «خوریی گوندەکە» و «نهێنییەکانی شازادە دی کادنیان»، لە کۆتاییەکانی ساڵی ١٨٤٠ دەبێتەوە بە سەرنووسەری «گۆڤارە پاریسییەکە» بەوەیان دیسان قەرزار دەبێت و لە پاریس دووردەکەوێتەوە و هەر لەو ساڵە رۆمانی «شازادە بوهیمییەکە» بەزەنجیرە لە رۆژنامەکان بڵاودەکاتەوە.

***بلزاک رۆژانە ١٨ سەعات دەینووسی، کتێبی هەبوو بە یەک هەفتەی نووسیبوی، لە کتێبی کۆمیدیای بەشرییەت باس لە ململانێی نێوان جووتیار و خاوەن زەوییەکان و نێوان بازرگان و بەکارهێنەرەکانی کردووە، نووسینەکانی لەسەر شێوازی تۆماری دادگایی کاریگەری باوکی پێوە بووە.

٥

دژ بە هێڵی ڕاست

هونەرمەند و بیناسازی نەمساویی هوندر تفاسر « Friedensreich Hundertwasser» ١٩٢٨_٢٠٠٠ ڕابەر و ئەندازیاری باڵەخانەی ڕەنگاوڕەنگی نوێی هاوسۆزی هێڵکاری پێچاوپێچ بووە. کارەکانی ئەو گۆڕانکارییەک بووە لە هونەر و ئەندازەی بیناسازی بە مەرجێک زۆرتر و باشتر لەگەڵ سرووشت بگونجێت، لەگەڵ دید و نیگاش سازگار بێت، دوور لە هونەریش ئەو کەسێک بووە پشتیوانی مافەکانی مرۆڤ و یارمەتیدانی داماوانی جیهان و ژیانی جوان لەگەڵ سرووشت کردووە.

لە هەشتاکانی سەدەی ڕابردووەوە ژمارەیەک پرۆژەی لەسەر زەوییە بەرزونزمایەکان و ناو دارستان و بەردەڵان و مێرگەکان هەبووە، دیارە کاریگەری ئەنتۆنی گاودی و گوستاڤ کلیمتی بەسەرەوە بووە. ئەو لەساڵی ١٩٧٤ پوولێکی پۆستەی بۆ دارێکی حەلەزونی داناوە، ئاستی هونەری ئەوەندە بەرز بووە وەک پوول سەیری نەکراوە، چەندان پرۆژەشی بۆ نەتەوە یەکگرتووەکان داناوە.

ڕۆژنامەی «قەبەس» ی کوەیتی

٧

کەعبە

گیانە رووت بەرەوە بۆ من، پۆشتەش بۆ خوا،
شەرمن لە کەعبە، بەشەوقیش بە، لە کاتی بەزم و سەما،
لە قیامەت و حەشریش مەترسێ، ئازایانە بڵێ بریا،
ئاگر و دۆزەخ هەبوایە، نەک دووری لە تۆ و ماڵئاوا،
جەستەت سپییە، بەڵام پیرۆزە و بەردە رەشەکەی منە
بۆ نوێژ و جەژن و سەڵاوات و دوعا.

هەواڵنامەی

جلی ژێرەوە

هەموو عالەم لە کابول،
لە سدنی خەتیان هەیە،
قسە دەکەن و زەوقیان هەیە،
تەنیا من و تۆ نەبێت!
دوورین و ئاگامان لەیەک نییە،
ئینجا
خەڵک و چاو و شاریش باسمان دەکەن،
دەڵێن ئەو دووانە عاشقن
و
بەردەوامیش شەوانە بەیەکەوە رووتن و
جلی ژێرەوەشیان لەبەردا نییە.

شەوت هەزار شەوی دژوارە، دوور و تاڵیشە!

ئەگەر دەستماڵ و سەرین و چەرچەف و دەستەسڕت؛ تەڕ و بۆندار و گەچراو و نەرم و پەرتەوازەی بەر دەستوپێ و سینگ و پشت و قژ و بەژنت نەبێت!
شەوت یەک چرکەیە، یەک هەناسەیە، نیگایەکی شیرین و توانەوەیە!
ئەگەر پەنجەکانت لەناو دەستوپەنجەی یەکێکی سەما بکەن، ون و تیکەڵیش بن. ئەگەر قژت بفڕێت و کۆنەکردێتەوە. ئەگەر چراکە کز، ئەگەر موزیکەکە نەرم وەک باران بێت.
شەوەکە یەک چرکەیە، ئەگەر بەو رانەگەیت چرکەکانی؛ شادی تام چێژ ئاسوودەیی ئۆخەیی واو وواوت پێ نەژمێردرێت!
شەوێک لە درزی پەنجەرە، لەگەڵ لەرینەوەی پەردەکە، لەودەمانە ژنێک تەنیایە و جەستە نەرم و گەرمەکەی؛ گران و تەڕەکەی دەلەرزی، سەرمایەتی، یان گەرمایەتی، ژنەکە دەنگ هەڵنابڕیت، بەڵام بۆنی دەگاتە بەر هەناسە و خوناوی گوڵزارێک، ئەوانیش یەکێک دەنێرنە ژنەکە بخەوێنێت، ژنەکە جوان داپۆشن، تا کەسی تر قەدە چنارەکەی، قژی چاوە گەرمەکانی نەبینێت! شەوێک جەستەیەکی نەرم سوتاوە، نەرمتر بووە، تا دەستی هونەرمەندێکی دەیکاتەوە ژن و تام و شیرینی و خۆشی!
شەوێکیان ژنێک بەتەنیایە و دەڵێت تەنیا نیمە، گەرمە و دەڵێت پەرۆش نییم، بەیەک چرپەی شووشەی پەنجەرەکە، بە ترپەی سووتانی مۆمەکەی دوو بست لە جەستە گەرمەکەی دوور بوو، بەو چرپە

دەبێتە بورکان، لافاو، پەمۆ، بەهارێکی گەش، زوو ژنەکە بە چرپەکە دەڵێت: وەرە، تەنیاترم لە خۆم، هەر منم گوێم لەو ترپەیە، وەرە لە هەناوم ترپەیەکی گەورە و گەرم و گزنگ و گریان و گاڵەگاڵ و گڕ و گڵدانەوە و گیان گیانم بۆ بکە .

ژنەکە دیارە بەتەنیا نییە، گوتی بەتەنیام و بەتەنیاش نییم بەڵام ماوەیەک باڵندەیەک باڵەفڕە دەکات ژنەکە گوڵەکانی ئاو بدات، ئەویش دوو دڵۆپە ئاو لە گەڵاکانیان بدزێت، بەڵام ژنەکە دیار نییە، دیارە بەتەنیا نییە، سەرقاڵی ئەوەیە، قەمیسی پیاوێک ئوتو بکات، ماندووە و شەو نەخەوتووە!

لە ژوورەوە بەخەیاڵ رۆیشتووە، یان بەڕاستی وەک تیرۆژ لە درزێکی باریک، لەگەڵ سێبەر، لەگەڵ کزەی شەماڵ، بووە بە باڵندەکە لەگەڵ دەنگەکەی داوایکردووە فڕیوە! نەرم نەرم دەرچوە، بۆیە خشپەیەکی نییە، چرپەیەک ناکات، جووڵەیەکی بە شانی نەکردووە، سەمای بە قژی، ناز بە سینگی، سووتان بە چاوی دیار نییە، نەرم نەرم رۆیشتووە!

هەولنامەی کتێب

٨
کازم ئەلحەجاج

تۆ ئەی زوها حەدید، لێرە لە تاریکی
ئەو رۆژەدا،
بۆ بەر لە کۆچکردنت،
وڵاتێکت بۆ دیزاین نەکردین،
شوورەکەی بەقەد دارخورمایەک
بەرز بێت
تێدا منداڵانمان،
لەبەر بازرگانانی قوریش ئاسوودە
بخەون،
وەک چۆن خۆت لەوێ، ئاسوودە،
لەناو گۆڕستانێک،
جوانتر لە بەغدا خەوتووی.

ئەلحەجاج:

شاعیرێکی ناسراوی بەسرایە.

زوها حەدید:

بیناسازێکی جیهانی ـ موسڵاوی بوو، لە لەندەن مرد.

٩

دەمەوێ وا بمرم

غادە ئەلسمان

هیوادارم بمرم و قەڵەمم لەناو
دەستی بێت و بسلمێنم تا دوا
هەناسەی دەمەوێ بنووسم.
نامەوێ لە کلینکێک بەنەخۆشییەوە
بمرم، نامەوێ گوللەیەکی
«دێوەزمەیەکی بەیروت»بمکوژێت،
نامەوێ لەسەر رووباری «سین» بم
و لە کەشێکی جوانی پاریسی بە
دڵەکوتەیەکی لەناکاو بمرم.
دەمەوێ لە وڵاتی دووەمم بمرم،
لەبەردەم پارچە کاغەزێکی سپی،
لەسەر مێزی نووسین بمرم، دەخوازم
هەواڵی مردنم و دوا ستوونم، لەیەک
ژمارەی رۆژنامەکە بڵاوبکرێتەوە.

رۆژنامەی القدس العربی ٢٠٢٠/٨/٨

هەواڵنامەی کتێب

نووسینی بن لێفەیەک....

خەریکی خوێندنەوە بووم، بەباشیش چاوێکم لەسەر کۆمێنت و نامەکانیش بوو. ماوەماوە و بەدیقەتەوە دەگەڕامەوە سەر نامە و کۆمێنتەکان. دێڕێکی ناو کتێبەکە، پەیڤینی پاڵەوانەکە، پەسنی ورد و جوانی شەپۆل و کەناری دەریا، هەڵکشانی رەنگ و شیرینی ئاوی رووبارێکی ماندوو، منی رادەگرت، دووبارە دەگەڕامەوە سەر رەنگ و تام و زانیارییەکان، هەڵوەستەم دەکرد، دووبارە چاوە ماندووەکانم دەکەوتنەوە سەر دێرەکان، لاپەرەیەک ئاودیو دەبوو، پەنجەیەکم ئەوەی دەکرد، مێژوو و رووداوێکی بۆ دەگۆڕیم! دەگەیشتمەوە کاروان و هەوارێکی تر! بەڵام سەرەنجم هەر لەسەر نامەکانیش بوو، نامە دەمبەستێتەوە، دوور دوورم دەبات، لەو سەر ئەو سەری دونیای بەرینم پێدەکات، لە فڕۆکەش خێراتر، لە خەونیش شیرینترە!

نامەیەک هات و پونتێکی سوورم بە ناوێکی ژنانە بینی. بەپەلە کلیلکم کرد، بەیەک کلیک نامەکە کرایەوە:

_ پرسیارێکم هەیە، قسەیەک بکەم! «رستەکە دوو سێ وشە بوو، بەڵام پرسیارەکە باڵکێش بوو، کێ هەیە، پیاو هەیە وەڵامی نادایەوە».

_ فەرموو! «بەکورتی وەڵامم دایەوە، بەڵام بەپەلە بووم بزانم چیدەوێت».

_ من نووسەرێکی لاو و پەرۆشم، تۆش قەڵەم و دەنگ و ئەرشیفێکی دیاری، دەمەوێ بەیەکەوە هەڤپەیڤینێک بکەین، دیمانەیەکی تایبەتی، نووسین و قسە و راز گۆڕینەوە «دیارە داواکەی ئەوە کورت بوو».

١١

کەمتەرخەمی

خاڵێکی سەر رانی راستم،
ناڕازییە،
لەوەی تۆ زۆر لەسەر مەمکەکانم
خۆت دەخافڵێنیت.

هەواڵنامەی کتێب

ژنە شاعیر و نووسەری لوبنانی «جومانە حەداد»، دەنگێکی ژنانەی یاخی و بوێر بووە، سەرنووسەری گۆڤاری الجسد بووە، لەبەر بۆچوونە رووت و کراوەکانی گۆڤارەکە لە لوبنان دادەخرێت.